

VITRALII

LUMINI ȘI UMBRE

Publicație editată de Asociația Cadrelor Militare în Rezervă și în
Retragere din Serviciul Român de Informații

DIRECTOR: Col. (r) Filip Teodorescu

Contact:

București, str. Toamnei nr. 37, sector 2

Tel.: (0040)-21-2119957

acmrr.bucuresti@acmrr-sri.ro

www.acmrr-sri.ro

©ACMRR-SRI

București 2023

ISSN 2067-2896

„VITRALII – LUMINI ȘI UMBRE”

Consultanți științifici Prof. univ. dr. Ioan Scurtu
Prof. univ. dr. Mihail M. Andreescu
Dr. ist. Tatu Alexiu
Dr. ist. Alex Mihai Stoenescu
Conf. univ. dr. Aurel V. David

Colegiul de redacție

Redactor șef: Col. (r) Hagop Hairabetian

Secretar de redacție: Gl. bg. (r) Maria Ilie

Membri: Col. (r) dr. Sorin Aparaschivei
Gl. mr. (r) Dumitru Bădescu
Gl. mr. (r) Marin Ioniță
Gl. bg. (r) Nechifor Ignat
Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu
Col. (r) dr. Tiberiu Tănase
Col. (r) Gheorghe Trifu

Publicația poate fi achiziționată la sediile sucursalelor ACMRR – SRI, prin librăria on-line www.semneartemis.ro, iar în format electronic la www.virgoebbooks.com

Responsabilitatea juridică pentru conținutul materialelor publicate revine exclusiv autorilor acestora. Opiniile și punctele de vedere exprimate de autori în cuprinsul revistei pot să nu corespundă integral cu cele ale ACMRR-SRI. Reproducerea sub orice formă a conținutului acestei publicații este permisă cu menționarea sursei și a autorului. Manuscrisele nepublicate nu se restituie.

C U P R I N S

Editorial

- Primăvara, cu îngrijorări și speranțe 5

File de istorie

- Anatomia unei subversiuni: falsul pogrom antimaghiar din martie 1990 de la Târgu Mureș 7
Dorin Suci
- Satu Mare, 15 martie 1990: mărturii inedite 32
Vasile Moiş, fost vicepreședinte al Senatului României
- Acțiuni subversive ungare în analiza Inspectoratului General de Siguranță din Transilvania (1918-1921) 40
Dr. Alin Spânu, Facultatea de Istorie, Universitatea din București
- Maria Bălan: „Mata Hari de România” 51
Mădălina Gavrea
- Istoria unităților speciale de apărare, intervenție și luptă antiteroristă din România (II) 54
Col. (r) dr. Sorin Aparaschivei
- Odiseea revenirii la România a părții de nord a Transilvaniei (II) 79
Col. (r) dr. Aurel V. David

Memorie profesională

- Când sirena istoriei a sunat resetarea 105
Valeriu Ilica
- Apărarea ordinii constituționale – obiectiv constant al serviciilor române de informații. 11. Extremismul politic (I) 109
Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu
- Poezie și adevăr în „Zodia Adevărului” 129
Valeriu Ilica
- „Scriitorul” și „călăul” – butade din memoria profesională 133
Col. (r) Alexandru Bochiș

Colțul mizantropului

- „Ochiul dracului” 137
Col.(r) Hagop Hairabetian

În sprijinul culturii de securitate

- Note de lectură și evenimente 139
 - Lansare de carte la Arad - col. (r) Nicolae Gherman, președintele Sucursalei Arad
 - Bioterrorismul - col. (r) dr. Tiberiu Tănase
 - O interesantă publicație de specialitate: intelligenceinfo.org – Loredana Vrâncianu
 - David Omand: Arta Războiului Nevăzut. 10 lecții de Intelligence despre manipulare, dezinformare și decizii la limită – Ing. Alexandra Polena

Pagini literare 147

- Corin Bianu – *in memoriam*

Din viața și activitatea ACMRR-SRI 153

- Cronologie: decembrie 2022 – februarie 2023
- Prezenți în viața și cultura cetății
- „Vitrării – Lumini și umbre”: prezență și ecouri
- Florica Dumitru: „Pictz din pasiune, de plăcere, pentru bucuria eliberării din cotidian, bucuria culorii!”

PRIMĂVARA, CU ÎNGRIJORĂRI ȘI SPERANȚE

„Își scot strămoșii degetele-afară
De ghiociei, de crini, de toporași”
(Virgil Carianopol)

Întâmpinăm din nou primăvara, de data aceasta marcată de noi îngrijorări: războiul de aproape, care are deja un an și puține șanse de a se încheia înainte de viitoarea primăvară, precum și dificultățile economice cărora li se adaugă sentimentul de insecuritate generat de zgomotul mediatic pe tema pensiilor militare și, nu în ultimul rând, de intensificarea unei campanii de transformare – din nou – a foștilor ofițeri de informații în „dușman de serviciu”, vinovat pentru toate relele produse „de atunci și până acum”. Oare cine și cum ar putea profita de pe urma ei?

Nu dorim și nu vom intra în polemici provocate de interese străine de valorile naționale, dar vom continua, ca și până acum, să aducem mărturia noastră despre vremurile pe care le-am trăit și faptele cărora le-am fost martori, precum și să contribuim, atât cât ne permite experiența, la descifrarea resorturilor ascunse care acționează în angrenajul vremurilor actuale și al celor ce vor veni.

Speranța vine și acum, odată cu primăvara, de la spiritul de solidaritate și camaraderie care ne-a caracterizat și ne caracterizează (toată stima pentru modul unitar și coerent în care au acționat și acționează conducerea structurilor asociative ale rezerviștilor în problematica pensiilor militare!).

Ne dorim ca și această „ediție de primăvară” a *Vitraliilor* să ilustreze cele mai sus afirmate, nu în ultimul rând prin prezentarea unor semnificative lucrări de memorialistică profesională: „*Ce s-a întâmplat de fapt – un dialog despre perioada postdecembristă*”, aparținând domnului profesor Virgil Măgureanu, în dialog cu Lavinia Betea, reputată jurnalistă și cercetătoare, respectiv „*Zodia adevărului*”, semnată de col. (r) Ioan Burdulea, colaborator consecvent nu doar al revistei noastre, ci și al „*Evenimentului istoric*”, publicație de specialitate care și-a câștigat deja un binemeritat prestigiu. Totodată, continuă și în acest număr analiza memorialistică a evenimentelor din istoria recentă a României din sfera extremismului politic.

„Filele de istorie” conțin interesante evocări memorialistice, dar și analize pertinente privind evenimentele din Transilvania lui martie 1990 [sperăm să intereseze și corelarea unora dintre aspectele evocate cu cele din studiul istoricului Alin Spânu „*Acțiuni subversive ungare în analiza Inspectoratului General de Siguranță din Transilvania (1918-1921)*”]. Continuăm prezentarea studiului monografic privind antiterorismul românesc și aducem un mic omagiu doamnelor noastre evocând personalitatea Mariei Bălan, „*Mata Hari de România*”.

Ne face plăcere să semnalăm în acest număr o nouă publicație *on-line* de specialitate în domeniile din sfera *intelligence*-ului – *intelligenceinfo.org* – precum și două noi lucrări de interes ce abordează problema bioterorismului, respectiv tehnicile de manipulare și dezinformare.

„Paginile literare” aduc un ultim omagiu reputatului poet și bunului nostru camarad Corin Bianu, membru fondator și coordonatorul cenaclului literar-artistic al ACMRR-SRI, plecat prea devreme dintre noi pe drumul către stelele nemuririi.

Timpul nu așteaptă însă, iar tristețea trebuie să lase loc speranțelor aduse de fiecare primăvară. Pentru colegii noștri mai tineri, la aniversarea Serviciului Român de Informații, toate urările de succese profesionale, atât de importante în aceste dificile momente pentru România. Pentru toate doamnele din viața noastră, aducem omagiul nostru la început de primăvară, cu lucrări ale colegei noastre, pictorița col. (r) Florica Dumitru din Sucursala București.

Pentru toți prietenii noștri cititori, o primăvară frumoasă și lecturi asemenea!

Redacția

FILE DE ISTORIE

ANATOMIA UNEI SUBVERSIUNI: FALSUL POGROM ANTIMAGHIAR DIN MARTIE 1990 DE LA TÂRGU-MUREȘ

În două volume monumentale: *Ferește-mă, Doamne, de prieteni – Războiul clandestin al blocului sovietic cu România* și *Cei dintâi vor fi cei din urmă – România și sfârșitul Războiului Rece*, București, Editura RAO, 2011, respectiv 2013, istoricul american Larry L. Watts analizează unul dintre cele mai grave cazuri de subversiune prin intoxicare politică din istoria contemporană. Este vorba de o acțiune concertată în scopul de a induce liderilor statelor occidentale ideea că timp de trei decenii, începând cu anii '70 ai secolului al XX-lea, România ar fi fost un „cal troian” al serviciilor de informații sovietice și că independența politicii externe românești nu ar fi reprezentat de fapt decât o contrafacere menită să înșele lumea democratică occidentală. Autorii acestei subversiuni¹ nu erau nimeni alții decât serviciile de informații ale URSS și ale acoliților acestora din Pactul de la Varșovia.

Larry L. Watts susține că, în perioada dinainte de 1989, împotriva României a avut loc un veritabil „război de asasinare a caracterului personal și național”, comparabil doar cu așa-numita legendă neagră – denigrarea concertată și sistematică în secolul al XVI-lea a Spaniei catolice de către țările protestante. Opinia mea strict personală este că acest gen de campanie de anihilare a caracterului național și de distrugere a legăturilor de ordin social și tradițional continuă și astăzi. Pe alte coordonate și din alte motive, dar continuă, fiind doar o nouă etapă a ceea ce am putea denumi drept un **război compozit** dus împotriva României cu mijloace neconvenționale non-militare: politice, psihologice, mediatice, de imagine, dar și economico-financiare sau logistice.

Despre „profeția care se auto-realizează”² prin dezinformare și intoxicare

Au trecut mai mult de trei decenii și continuăm să ne întrebăm: de ce și cum s-a întâmplat la Târgu-Mureș acel episod sângeros și imund din martie 1990?

¹ Subversiunea vizează să destabilizeze, la modul general, societatea-țintă adversă prin subminarea instituțiilor și valorilor sale, a fundamentelor sale cultural-tradiționale. Mucchielli, Roger, *La Subversion*, C.L.C., Paris, 1976, p. 35.

² Sociologul Robert K. Merton a formulat în 1948 conceptul *self-fulfilling prophecy*, profeția care se auto-realizează prin colportarea sistematică a unei false definiții de situație (dezinformare, minciună) care în anumite condiții poate avea efecte reale.

Într-o carte de referință³, Aurel I. Rogojan, fostul șef de cabinet al generalului Iulian Vlad, enumeră 11 note ale Departamentului Securității Statului (DSS) transmise în perioada noiembrie – decembrie 1989. Am selectat, în ordine cronologică, cinci dintre ele:

MApN, Direcția Informații a Armatei, Telegrama 01577

1/09.11.1989: „Ungaria acționează în scopul destabilizării situației politice interne din România, cu prioritate în Transilvania. Simultan cu organizarea unor demonstrații, (...) Ungaria are intenția să provoace incidente la graniță care să degenereze într-un conflict militar. Acest scenariu se va realiza cu știrea URSS și cu sprijinul Austriei”.⁴

DSS nr. 00286/11.11.1989: „După reuniunea la nivel înalt a NATO care a avut loc la Bruxelles, Guvernul Olandei are în vedere ca, în relațiile cu România, să promoveze toate formele active de stimulare a propagandei negative și de susținere a acțiunilor protestare...”.

DSS nr. 00262/22.11.1989: La Reuniunea de la Paris convocată din inițiativa președintelui Franței, François Mitterrand, acesta a declarat că: „În contextul pozițiilor comune și al acțiunilor concertate ale SUA și URSS, cu privire la România se preconizează (...) crearea unei tensiuni interne destabilizatoare prin folosirea unei stări de nemulțumire și incitări în mediul minorității maghiare...”.

DSS nr. 00288/12.12.1989: Declarația președintelui Franței, François Mitterrand, la încheierea reuniunii la nivel înalt a CEE de la Strasbourg: „În problema unor provincii... nu trebuie să se omită existența divergențelor între Ungaria și România în chestiunea Transilvaniei... sau problema Basarabiei. (...) Franța și URSS trebuie să-și reia rolul de a asigura echilibrul în Europa...”.

DSS nr. 0610/12.12.1989: „În mediile emigrației maghiare din Occident, dar și în cercurile guvernamentale de la Budapesta, se vehiculează ideea reanalizării în forurile internaționale a statutului actual al Transilvaniei, după ce etnicii unguri din România vor acționa pentru autonomie și întemeierea unui nou stat independent, suveran și neutru – Ardealul – sau pentru înglobarea Transilvaniei într-o federație...”.

Citind aceste note devine de înțeles de ce unii istorici și analiști avizați consideră că ceea ce s-a întâmplat atât înainte de anul 1989, cât și după aceea, reprezintă rezultatul unor acțiuni politice exercitate pe fondul unei campanii de

³ 1989 *Dintr-o iarnă în alta. România în resorturile secrete ale istoriei*, ediția a II-a, Ed. Proema, Baia Mare, 2009, pp 45-49.

⁴ Nota aparține lui Ioan Todericiu, atașat militar la Budapesta înainte de 1989.

așa-numită propagandă neagră. Exercițarea lor concertată s-a constituit într-un război psihologic și de imagine ostil statului național român, care a urmărit, prin crearea unui context politic și social încordat la maximum, destabilizarea României, pierderea credibilității sale, excluderea politică și chiar dezmembrarea sa.

Istoricii Traian-Valentin Poncea și Aurel Rogojan sunt de părere că evenimentele din martie 1990 de la Târgu-Mureș ar trebui interpretate din perspectiva creării unor subversiuni care să provoace „stări de tensiune, compromiterea, izolarea, marginalizarea și atacul economic asupra României” iar ulterior „tot din acest unghi ar trebui receptate revendicările autonomist-separatiste (...), concepute a se suprapune sau chiar a înlocui organismele statului român”.⁵

Cel mai explicit este însă Virgil Măgureanu, primul director al Serviciului Român de Informații: „În legătură cu violențele de la Târgu Mureș, (...) a fost una dintre tentativele fățișe, că altele au fost discrete, de a încerca, de a forța o incendiere la propriu și la figurat a atmosferei din Ardeal pentru ceea ce urma să se întâmple: desprinderea Transilvaniei de România”.⁶

Am coroborat opiniile autorilor mai sus citați, ca și ale altora, cu multe date, unele inedite, pe care le voi prezenta pe parcurs. Concluzia care se conturează treptat este aceea că declanșarea conflictului interetnic de la Târgu-Mureș a fost provocată de profesioniști în operații de subversiune exercitate prin intoxicare asupra factorilor de decizie la toate nivelele și prin dezinformare asupra populației. Lor le-au căzut pradă atât românii, cât și maghiarii.

La intersecția «sindromului Trianon» cu neorevizionismul ungar

Un exemplu clasic al ilustrării „teoremei lui Thomas”⁷ privind generarea de dezinformare cu consecințe periculoase este așa-numitul sindromul Trianon. Rădăcinile sale sunt adânc ancorate prin promovarea insistentă în perioada dualismului Austro-Ungar, îndeosebi între anii 1880-1918, a ideii de

⁵ Traian-Valentin Poncea și Aurel Rogojan, *Spionajul ungar în România*, Editura ELION, București, 2006, p. 184.

⁶ Virgil Măgureanu în dialog cu Alex Mihai Stoenescu, *De la regimul comunist la regimul Iliescu*, Ed. RAO, 2008, p. 166

⁷ Elaborată în 1929 de sociologul William I. Thomas: „Dacă oamenii definesc anumite situații ca fiind reale, ele se vor manifesta ca atare în consecințele lor”.

superioritate națională, rasială și culturală ungară de către „savanți” ca Gusztáv Beksics, Ernő Baloghy, Mihály Réz și Jenő Rákosy.⁸

Trebuie arătat de la început că Tratatul de pace încheiat pe 4 iunie 1920 în micul palat de la Trianon, prin care Ungaria a fost redusă la granițele ei naționale, a constituit prin consecințele sale un șoc politic, economic și social major, îndeosebi pentru clasele avute care pretindeau că reprezintă „națiunea ungară”. În același timp, o tenace propagandă oficială a demonizat tratatul pentru toate relele, adevărate sau imaginare. Orice încercare de obiectivare a fost sistematic refutată. Rezultatul a fost că nu numai o parte a publicului internațional a căzut pradă acestei dezinformări, ci și însuși poporul ungar.

De la început și până astăzi, toate regimurile politice din Ungaria, de la cele fasciste și cele comuniste, la cele de după 1990 au atribuit Tratatului de la Trianon exclusiv rolul unui „manual de disecție” al fostului stat ungar, așa cum fusese el reconstituit între 1867-1918 în cadrul monarhiei habsburgice, sau ca „opera diabolică” a așa-ziselor state succesoare, în primul rând România, împotriva vecinei lor.

În realitate, așa cum arată istoricul Camil Mureșan⁹, Trianonul n-a fost un tratat între Ungaria și țările vecine, așa cum apare în publicistica interesată să sugereze că el a fost o „reglare de conturi” impusă de câteva țări dornice să beneficieze de înfrângerea Ungariei în primul război mondial. „Trianonul a fost un tratat între Ungaria și restul lumii care a fost semnat de 36 de plenipotențieri, în numele a 23 de state. (...) Reglementarea prin el a contenciosului problemelor dintre Ungaria și România **ocupă un loc restrâns în ansamblul tratatului** (s.n.), deși, desigur, nu lipsit de importanță”. Deceniile de dezinformare insidioasă dintre cele două războaie mondiale au făcut însă ca slogane precum „*Vessen Trianon!*” (Să piară Trianon!) și „*Nem, nem, soha!*” (Nu, nu, niciodată!) să devină așa-numite formule logomahice¹⁰ care s-au întipărit adânc în conștiința națională maghiară provocându-i, printr-un pervers efect de bumerang, o traumă reală. Această traumă – efect al „profeției care se auto-realizează” (vezi nota nr. 2) – nu a fost lăsată niciodată să se vindece. Printre consecințele ei tragice s-au numărat și masacrele populației civile sârbe

⁸ Marius Turda, *Ideea de superioritate națională în Imperiul Austro-Ungar*, Argonaut, 2016, pp. 113-136

⁹ Camil Mureșanu, *Tratatul de la Trianon – Amnezii voite*, <http://www.history-cluj.ro/Istorie/cercet/Muresanu.htm>

¹⁰ *Logomahie*: război prin intermediul cuvintelor, concept folosit încă din antichitate.

din Bacșka (Voivodina) și românești și evreiești din Transilvania de nord în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial.

Nu există un risc prea mare de a greși considerând că dramaticul conflict interetnic din martie 1990 de la Târgu-Mureș s-a nutrit decisiv din această rană care nu a fost lăsată să se vindece, sistematic reinfectată în etapa primei ofensive revizioniste din perioada interbelică, înainte și în timpul celui de-al II-lea Război Mondial, iar mai apoi, atât înainte, cât și după 1989.

Trebuie, de asemenea, remarcat că după cel de-al II-lea Război Mondial și Pacea de la Paris, din 1946, care a consfințit deciziile luate la Trianon, instaurarea guvernului comunist al lui Mátyás Rákosi în Ungaria a pus surdina pentru un deceniu manifestărilor revizioniste. Ele vor re izbucni în cursul revoluției ungare din 1956, care, dincolo de faptul de a fi încercat restaurarea suveranității naționale a Ungariei, sechestrată într-un sistem politic străin și neviabil, a prilejuit și manifestări naționalist-revizioniste cu privire la Transilvania, care au depășit chiar și granițele exceselor inerente unei revoluții...

Reprimarea de către armata sovietică a revoluției ungare a provocat emigrarea unui mare număr de unguri care s-a adăugat puternicei diaspore din Statele Unite și din țările occidentale. Unul dintre efecte a fost „radicalizarea și chiar extremismul politic care implică patria”.¹¹

Rezultatul a constat în înființarea a numeroase organizații și asociații, care, indiferent de scop, își propuneau să desfășoare și activități iredentist-revizioniste. Până în 1989, numărul lor a ajuns la peste 300. Aceste organizații, care au încercat și reușit să obțină sprijin pe plan internațional pentru „cauza ungară” – adică integrarea Transilvaniei în Ungaria prin revizuirea frontierelor sau măcar autonomizarea Transilvaniei – au fost recunoscute, începând cu 1980, de guvernele de la Budapesta, în condițiile în care „socialismul gulașului” al lui Kádár s-a dovedit falimentar.¹²

Intensificarea în anii '80 a activității lobby-ului maghiar în SUA; acțiunea liderilor extremismului național maghiar; rolul serviciilor de informații ale Republicii Populare Ungare în strategiile național-iredentiste și neorevizioniste; crearea în România a Biroului de Presă pentru Transilvania, în fapt o rețea conspirativă care acționa sub pretextul culegerii de informații

¹¹ Arjun Appadurai, *Deteritorializarea și dislocarea culturală*, 1990. Apud James Lull, *Mass-media comunicare, manipularea prin informație*, p.166, Editura Antet 1998.

¹² Emilian P. Brașoveanu, *Neorevizionismul ungar*, ediție bilingvă, Universul academic București 2020.

despre procesul de deznaționalizare a maghiarilor de către regimul Ceaușescu; practicarea de către membrii ambasadei ungare de la București și consulatului de la Cluj-Napoca a diverselor acțiuni de îndrumare ale unor activități clandestine practicate de câteva organizații ale minorității maghiare din România sunt prezentate și documentate pe larg din surse de primă mână.¹³

Începând cu 1988, în Ungaria se afirmă mișcarea pan-ungară al cărei promotor a fost socialistul Mátyás Szűrös, președintele provizoriu al acestei țări în perioada 1988-1990. Originile pan-ungarismului se regăsesc în hungarism, doctrina lui Ferenc Szálasi, liderul partidului fascist „Crucile cu săgeți”.

Szűrös își expunea deschis în numărul din mai 1989 al publicației neorevizioniste *Erdély Tudositások* (Informații despre Transilvania) ideea că Ungaria este responsabilă de soarta tuturor maghiarilor de peste hotare, ei fiind membri ai marii națiuni ungare. Președintele provizoriu al Ungariei preciza că ideea i-a venit în urma unei vizite efectuate în Transilvania și a discuțiilor avute aici cu András Sütő, Sándor Kányadi, Géza Domokos, János Fazékás și Attila T. Szabo. Mátyás Szűrös mai afirma că „atât în conducerea partidului, cât și la Ministerul de Externe se afirmă o gardă tânără care și-a însușit această doctrină apreciată drept justă”.¹⁴

În sensul punerii în practică a doctrinei pan-ungare rămâne de referință cea mai amplă manifestație antiromânească desfășurată la 27 iunie 1988 la Budapesta cu acordul conducerii ungare de partid și de stat. La ea au fost mobilizați 200.000 de cetățeni unguri care au protestat în Hösök tere (Piața Eroilor), în imediata apropiere a ambasadei României. Dincolo de reacțiile la adresa regimului Ceaușescu, s-a demonstrat pentru independența Transilvaniei, recurgându-se la toată recuzita propagandistică revizionistă. În acest sens, a fost folosită și acțiunea „*Villages roumains*” (Salvați satele românești!), promovată de grupuri de la Paris și Bruxelles ale emigrației române împotriva inițiativei de sistematizare a satelor preconizată de Nicolae Ceaușescu, acuzându-se că ea ar avea drept scop ascuns distrugerea identității minorităților naționale, cu precădere a celei maghiare (sic!).

Astfel, la momentul oportun s-a anunțat dramatic că, în chiar acele momente, buldozerele au pornit spre comuna Corund (renumită localitate de

¹³ Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu în *Vitralii – Lumini și umbre* nr. 25, decembrie 2015, pp. 125-130.

¹⁴ Traian-Valentin Poncea și Aurel Rogojan, *Spionajul ungar în România*, Editura ELION, București, 2006, p. 176

olari din județul Harghita), prima de pe lista comunelor cu populație majoritar maghiară din Transilvania care va fi dăruită! Ceea ce era evident o minciună, sistematizarea satelor din România limitându-se exclusiv la câteva localități din sudul țării. Mai mult, autoritățile române anunțaseră oficial cu câteva luni înainte autoritățile din Ungaria că satele din Transilvania locuite de maghiari și germani nu vor fi afectate de sistematizare, fiind construite compact.

În ciuda acestui fapt, într-o relatare din revista *Ország-Világ* de la începutul lui ianuarie 1989 se dădea „ca aproape sigură” (sic!) informația că biserica-cetate din Prejmer a căzut victimă buldozerelor!¹⁵

Un rol important în lansarea dezinformării privind demolarea satelor maghiare din Transilvania l-a avut László Tőkés. În 1988, fiind preluat de emisari speciali trimiși din Occident, acesta citește în limba maghiară o scrisoare de protest pe subiectul demolării satelor maghiare la posturile de radio Budapesta și „Europa Liberă”. În acest fel, Tőkés contribuie la transformarea diversiunii într-o campanie internațională.¹⁶ Semnificativ este faptul că, ulterior, organizațiile franceze și belgiene care au inițiat acțiunea „Salvați satele românești!” au admis că ea a avut aspecte diversionist-manipulatorii. La 15 februarie 1990, prestigiosul cotidian francez *Le Monde* nota fără echivoc: „În ceea ce privește «Villages roumains», strigătul de alarmă era exagerat în raport cu realitatea...”

Preliminarii la conflictul interetnic din martie 1990 de la Târgu-Mureș

Cea mai virulentă acțiune politică antiromânească înainte de 1989 a fost însă instrumentarea așa-numitei *Declarații de la Budapesta* cu ocazia organizării reînhumării, la 16 iunie 1989, a lui Imre Nagy și a altor victime ale revoluției ungare din 1956. La manifestările comemorative, au luat parte mai mulți intelectuali și politicieni din *Magyar Demokrata Forum* care, împreună cu un grup de români trăind în exil, au formulat un apel internațional referitor la Transilvania numit *Declarația de la Budapesta*. În acesta se arăta că: „Transilvania a fost și este un spațiu de complementaritate și trebuie să devină un model de pluralism cultural și religios. (...) Dreptul la o reprezentare politică autonomă și la autonomie culturală a fiecărei națiuni (sic!) trebuie garantat. (...)”.

¹⁵ Open Society Archive OSA Bp., MR Kossuth Rádió, Szemle. *Tallózás hetilapoknam és folyóiratokban*, 7.01.1989

¹⁶ Alex M. Stoenescu, *Istoria loviturilor de stat*, Editura RAO, 2006, vol. 4, p. 255

Consternate, mai multe personalități dintre românii trăitori în exil, printre care și Liniciu Faina, Alexandru Miele, Ion Varlaam, Dr. Coriolan Brad, au protestat împotriva „transferului de suveranitate” pe care îl proclamau ideile confuze și termenii ambigui ai «declarației». Liniciu Faina avertiza: „Autonomia politică și culturală a fiecărei „națiuni” în parte nu poate duce decât la o vastă anarhie politică și administrativă în spațiul transilvan, cu prejudicii grave pentru națiunea română. **Ea ar avea ca prime consecințe o periculoasă animozitate între români și unguri** (s.n.)”.

Prin *Declarația de la Budapesta*, strategia guvernamentală ungară de revendicare a Transilvaniei intra în etapa formulării unor pretenții afișate la nivel internațional, Ungaria nemaiaivând nici un fel de reținere față de eventuale acuze de amestec în treburile interne ale României.

Mai trebuie arătat că la mai puțin de o lună de la semnarea *Declarației de la Budapesta*, la 8 iulie 1989, a avut loc la București întâlnirea la nivel înalt a statelor membre ale Tratatului de la Varșovia. Cu această ocazie, într-o întrevvedere bilaterală româno-maghiară, intermediată de Mihail Gorbaciov, conducerea ungară, reprezentată de Rezső Nyers, Miklos Németh și Gyula Horn, a pretins că Transilvania nu aparține de fapt României și, *expressis verbis*, a amenințat că va internaționaliza problema maghiarilor din România.

În august 1989, agenți ai Departamentului Securității Statului infiltrați în cantonamente din Ungaria au raportat primele date în legătură cu pregătirea unor formațiuni de gherilă urbană, misiunea acestora fiind să acționeze în România. Organizațiile „România Liberă” (creată în septembrie 1987 de Brigada România a AVO, serviciul secret ungar) și Uniunea Mondială a Românilor Liberi au fost paravanul sub care AVO a organizat formațiuni paramilitare pe care le-a instruit pentru „acțiuni viitoare de gherilă urbană în România” într-o fostă cazarmă din Bicske, localitate aflată la 40 km de Budapesta, spre Tatabánya. Aici, circa 400 de persoane erau antrenate de instructori, în mare parte unguri originari din România, dar aceștia acționau doar ca intermediari ai unor servicii speciale.¹⁷

¹⁷ Gheorghe Rațiu, *Raze de lumină pe cărări întunecate*, ed. PACO, București, 1996, pp. 125-127, 142. Informații similare, dar mai detaliate, sunt cuprinse în volumele aceluiași autor în *Calvarul. Istoria și natura extremismului naționalist maghiar*, pp 247-302, ed. PACO. București 2015, și *După un sfert de veac, România și românii înainte și după Revoluția din decembrie 1989*.

Apoi, în perioada premergătoare lunii decembrie 1989, diplomați români de la Budapesta au transmis informații referitoare la redisolocarea unor unități militare din zona de est a Ungariei în zona Tisei și desfășurarea de aplicații a căror temă era „eliberarea teritoriului vremelnic ocupat și instalarea administrației ungare pe teritoriul eliberat”. Informațiile nu erau rezultatul vreunei operații de spionaj, ci proveneau din prelucrarea unor știri transmise de postul național de radio Kossuth, și anume *Open Society Archive - OSA Bp.*¹⁸

Parcă pentru a risipi orice fel de dubii, semnalul va fi dat la 20 decembrie 1989 de socialistul Mátyás Szűros, președintele provizoriu al Ungariei, care va declara la postul național de radio Kossuth că țara sa sprijină autonomia Transilvaniei. După care va denunța Tratatul de prietenie româno-ungar din 1949.¹⁹

Toate aceste piese componente ale unui război compozit - mediatic, psihologic și de imagine - se constituie în preliminarul la ceea ce urma să se întâmple în decembrie 1989, iar mai apoi, în martie 1990, la Târgu-Mureș, dar nu numai acolo, ci și la Satu Mare precum și în multe alte localități din județele Covasna și Harghita.

Toți cei care am trăit evenimentele aceluia sângeros și nebulos decembrie 1989 ne amintim că am resimțit data de 22 decembrie ca pe un fel de oră astrală a României. Foarte puțini s-au gândit atunci că ceea ce s-a dovedit apoi a fi dezinformarea „teroriștii”, pusă în operă la București, Sibiu, Brașov, Cluj-Napoca, Cugir, Otopeni (inclusiv prin intermediul unor personaje exaltate, gen Teodor Brateș, care se manifestau iresponsabil în studioul nr. 4 al Televiziunii Libere Române) exprima intenția de a instrumenta un conflict armat între trupele MAPN și cele ale Securității.

La fel, absolut inexplicabil, nu a existat nici percepția că distrugerea în județele Harghita și Covasna a 41 de sedii ale Miliției și Securității și sustragerea a 468 de arme și 17.832 de cartușe, ca și atrocitățile comise imediat după 22 decembrie împotriva lucrătorilor din Securitate și Miliție la Odorheiu Secuiesc, Târgu-Secuiesc, Cristuru Secuiesc, Dealu, Zetea și alte peste 50 de localități din „secuime” puteau amorsa un conflict interetnic. În mod evident, combinarea celor două componente explozive – un conflict între Armată și Securitate și un conflict

¹⁸ http://w3.osaarchivum.org/index.php?option=com_content&view=article&id=83&Itemid=443&lang=en

¹⁹ Tudor Păcurariu și Florian Bichir, *Târgu Mureș 1990: Zori însângerate. Conflictele interetnice din 1989-1990 în dosarele CNSAS*, editura Evenimentul și Capital, București 2021, p. 74.

interetnic – cu negarea violentă a autorității statului român în „secuime” – putea declanșa un veritabil război civil cu consecințe catastrofale...

Între timp, au apărut informații că intenția de a dezmembra România s-ar fi regăsit între înțelegerile dintre Statelor Unite, U.R.S.S., Germania Federală și Franța din anii 1988-1989 privind o eventuală schimbare a configurației central și est-europene, prin încălcarea suveranității unor state și chiar divizarea lor. Printre ele și Cehoslovacia și Iugoslavia.

Rămâne de referință interviul dat Televiziunii Române Libere în primăvara anului 1991 la Moscova de președintele Mihail Gorbaciov. Interviul a fost realizat de Felicia Meleşcanu care, pe baza acestuia, a elaborat documentarul „*Sindromul maltez*”, difuzat de TVR în decembrie 1994. Înainte chiar de a-i fi pusă prima întrebare, *Gorbaciov a transmis felicitări poporului român și conducerii sale pentru performanța de a fi evitat în anii 1989 și 1990 două mari pericole: războiul civil și destrămarea României.*

Un fals disident, dar veritabil revizionist, devine al doilea om în puterea provizorie!

În decembrie 1989, scenariul provocării unui război civil care să creeze premisele destrămării României a eșuat, dar subversiunea a continuat să opereze folosind alte căi și mijloace cum ar fi realizarea, cel puțin, a unui vid de putere: la 12 ianuarie 1990, are loc acțiunea „*moarte pentru moarte*” condusă de Dumitru Mazilu, iar la 28 ianuarie somarea ultimativă, din partea liderilor partidelor istorice – mai puțin Radu Câmpeanu – a autorităților provizorii să predea puterea. Apoi, *la 18 februarie, în cursul unei manifestații stradale, a fost atacat și devastat sediul guvernului provizoriu.*²⁰

A urmat la 15 martie, cu ocazia sărbătoririi zilei maghiarilor de pretutindeni, trecerea graniței de către câteva mii de persoane de cetățenie ungară cu intenția de a manifesta la Satu Mare, unde doar prezența de spirit a autorităților și reacția adecvată a locuitorilor români ai municipiului au împiedicat în ultimul moment ca situația să nu degenereze.

La 20 martie, după mai bine de două luni de tensiuni interetnice, au avut loc evenimentele dramatice de la Târgu-Mureș, soldate cu morți și răniți. *Astăzi, în urma apariției a noi date, se conturează tot mai mult faptul că ceea ce s-a întâmplat a avut ca scop reînființarea unei regiuni autonome pe criterii etnice ca prim pas spre autonomizarea Transilvaniei în ideea unei eventuale ruperi a ei de România.*

²⁰ Zeno Millea, *Secesiunea Ardealului*, Editura Carpatica, 2002, p. 33 și urm. <http://www.scribd.com/doc/59119613/Secesiunea-Ardealului>

Tensiunile interetnice din Târgu-Mureș au fost amorțite de acțiunile unui pseudo-disident, Károly Király. Numărându-se printre membrii marcanți ai PCR, Király a avut o ascensiune spectaculoasă: instructor al Comitetului Central PCR în anii 1966 și 1967, devine între 1968-1972 prim secretar PCR al județului Covasna, președinte al Consiliului Popular Județean și, nu în ultimul rând, membru supleant al Comitetului Executiv al PCR, funcție care îl plasează alături de Nicolae Ceaușescu, Ilie Verdeț sau Gheorghe Maurer. Károly Király va pierde toate aceste funcții importante în statul comunist român în urma unui scandal sexual.²¹

Marginalizat politic, Király este contactat de serviciile de informații ungare care îl ajută să își creeze o aură de oponent al regimului. În această calitate, încearcă să mondializeze problema Transilvaniei. În 1981 adresează un memoriu atât Organizației Națiunilor Unite, cât și Conferinței de Pace și Securitate în Europa de la Paris, în care se cerea înființarea Republicii Socialiste Transilvania în cadrul comunității statelor socialiste!²²

Istoricul Larry Watts crede că nu este exclus ca fostul nomenclaturist să fi devenit agent cu dublă subordonare. „După decenii de fidelitate servilă față de regim, schimbă brusc cursul. Format în mediul sovietic, Király, (...) atacă cultul personalității lui Ceaușescu și neprincipialitatea ideologică a regimului, probleme care, deși reale, erau irelevante în contextul politicii în domeniul minorităților, pe care le atacase anterior *in corpore*. **Erau însă în deplină conformitate cu scopurile politicii sovietice (s.n.)**”.²³

În fapt, istoricul american a fost preocupat de idee cu ceva timp înainte de elaborarea monumentalului său volum: „Este plauzibil ca Károly Király să fi fost (și) agent sovietic. A fost, nu o dată, în URSS. A fost și la studii acolo. Și, mai mult decât atât, atunci când Gorbaciov a venit la București în '87, și Károly Király era consemnat la domiciliu, Ambasada sovietică a trimis la Târgu-Mureș un automobil și l-a adus pe acesta la recepția la care a fost invitat și Ceaușescu, iar Gorbaciov a stat de vorbă cu Király vreo zece minute”.²⁴

²¹ <http://www.napocanews.ro/2010/03/exclusiv-biografia-secreta-a-lui-karoly-kiraly-unul-dintre-instigatorii-conflictului-din-martie-1990-de-la-tg-mures.html>

²² Neagu Cosma, Dumitru Marinescu, *Fapte din umbră*, vol. IV, București, Editura politică, 1983, p.142

²³ Larry L. Watts, *Extorting Peace: Romania, The Clash within the Warsaw Pact and The End of the Cold War*, Editura RAO, 2013, pp. 214-217

²⁴ Irina Airinei, „*Anamnesis*”, ed. MarLink, București 2011, p. 348.

La data de 26 decembrie 1989, Károly Király elaborează la Târgu-Mureș, împreună cu alții, un document prin care solicită autonomia maghiarilor din Transilvania, drepturi colective etc. La 27 decembrie îi înmânează la București lui Ion Iliescu documentul scris în limba maghiară, iar acesta, care dorea/spera să aibă controlul asupra comunității maghiare prin Károly Király, fără a mai verifica cine era în realitate fostul prim-secretar PCR Covasna, membru al CC al PCR și membru supleant al CPEX, îl numește pe acesta, la 9 ianuarie 1990, prim-vicepreședintele al CFSN, omul numărul doi în puterea provizorie!

În această calitate, Király desființează CFSN Târgu-Mureș (care era constituit, în consens, la paritate între români și maghiari) și construiește un nou CFSN format în majoritate de 57% din maghiari. Mulți dintre ei aveau reputație iredentistă sau revizionistă. Aceștia, împreună cu Károly Király, vor amorsa o serie de acțiuni, de la înființarea unor sindicate pe criterii etnice, la provocarea crizei separării școlilor, manifestații de intimidare a populației românești, încercarea de scindare pe criterii etnice a Institutului de Medicină și Farmacie (IMF) etc.²⁵

Profanarea monumentelor românești vine ca „bonus”, dar, psihologic vorbind, dezinformarea/diversiunea instrumentată de av. Előd Kincses, vicepreședinte al Consiliului județean Mureș, cum că românii ar fi profanat ei înșiși (sic!) monumentul lui Avram Iancu pentru a-i culpabiliza pe maghiari, a fost picătura care a umplut paharul. Toate acestea se petrec pe fondul unei inexplicabile indifferențe a conducerii provizorii a României!

„Ceea ce trebuie subliniat este că, în mod evident, a existat o pasivitate, ca să nu spunem un dezinteres al autorităților de la București față de ce se întâmpla în Ardeal. Este contextul în care apare o structură de autoapărare a românilor din Transilvania, Vatra Românească, în al cărui document de constituire există această frază: *«Constatând dezinteresul și lipsa de atenție pe care Bucureștiul o arată față de ceea ce se întâmplă la Târgu-Mureș (...) am hotărât să ne organizăm»*”.²⁶

Cum se poate orchestra un conflict interetnic...

În cartea mai sus citată, Virgil Măgureanu și Alex Mihai Stoenescu ajung la concluzii inechivoce: Conflictul interetnic din martie 1990 de la Târgu-

²⁵ Virgil Măgureanu în dialog cu Alex Mihai Stoenescu, *De la regimul comunist la regimul Iliescu*, ed. RAO, 2008, pp. 166-172.

²⁶ Larry L. Watts, *Extorting Peace: Romania, The Clash within the Warsaw Pact and The End of the Cold War*, p. 170.

Mureș trebuie interpretat din perspectiva creării unor stări de tensiune care să ducă la compromiterea României ca stat național unitar, izolarea și marginalizarea ei. Este vorba de interesul unor state (URSS și Ungaria) ca Transilvania să devină subiect de drept internațional și de schimbarea *statu quo*-ului internațional și teritorial al României.

Conjunctura care a dus la incidentele din 19-20 martie poate fi structurată astfel:

1. După începutul anului 1990, în cadrul unui veritabil război psihologic și de imagine, Transilvania este literalmente inundată de hărți ale Ungariei Mari și de materiale de propagandă revizioniste aduse din țara vecină. La data de 7 ianuarie 1990, într-o emisiune în limba maghiară a postului de radio FM 105 din New York este prezentată o știre care a fost redifuzată în repetate rânduri în perioada 8-12 ianuarie de Radio Kossuth: „Asociația Maghiarilor Americani a discutat ieri (06.01.1990) problema Ardealului. Ceaușescu a căzut cu sânge unguresc; sacrificiul acesta nu este destul. Maghiarii din Transilvania trebuie să fie liberi, iar Transilvania alipită Ungariei. În acest caz trebuie să încercăm întâi rezolvarea pe cale pașnică. Sunt trei posibilități: Un verdict internațional; o Transilvanie independentă, de tipul Elveției; Transilvania trebuie să treacă la Ungaria chiar cu folosirea forței”. Efectele psihologice ale acestor acțiuni atât asupra românilor, cât și a maghiarilor au fost considerabile, instaurând o stare de disensiune, de neîncredere reciprocă și încordare.

2. În acest context, la 9 ianuarie 1990, președintele Ion Iliescu îl numește alături de el la conducerea țării pe Károly Király; se poate presupune că Iliescu nu cunoștea trecutul iredentist al fostului membru al CC al PCR, ci doar aura lui de „disident” față de Ceaușescu.

3. Károly Király rupe punțile de legătură și de înțelegere între români și maghiari în Transilvania; schimbă compoziția organelor de conducere din Târgu-Mureș, în care românii devin minoritari.

4. Încep acțiuni de destabilizare: înființarea unor sindicate pe criterii etnice, contestarea și eliminarea directorilor de origine română ai instituțiilor și întreprinderilor. La Târgu-Mureș are loc profanarea statuilor lui Avram Iancu și Bălcescu, iar la Sighișoara a lui Alexandru Petöfi – exemple concludente de „gândire magică primitivă” constând în atacarea/desființarea simbolurilor adversarului.

Este amorsată „criza separării școlilor” la care o contribuție semnificativă va avea Smaranda Enache, fostă activistă notorie a PCR,

convertită rapid, pe filiera Soros, în „activist civic”. Ulterior, în presă vor apărea documente privind colaborarea acestuia cu fosta Securitate.²⁷

Criza separării școlilor atinge apogeul după ce, la 5 februarie, printr-o telegramă controversată concepută de Kincses Előd, **ministrul educației Mihai Șora decide evacuarea de la liceul Bolyai a 14 clase cu limba de predare română**. În mod spontan, elevii români se adună în curtea interioară și scandează: „Suntem frați, nu ne separați!” și „Suntem de naționalitate copii!”.

Pentru a înțelege decizia ministrului educației, trebuie arătat că după ce Petre Roman a refuzat să-i prelungească mandatul în cel de-al doilea guvern fesenist, Mihai Șora a devenit unul dintre liderii importanți ai Alianței Civice. În această calitate, comentând declarația făcută de Ion Iliescu cu ocazia primei sărbătoriri a zilei naționale de 1 Decembrie: „Aș dori ca toți românii să se regăsească în patria-mamă”, într-un interviu dat săptămânalului francez L'Express, Șora va susține: „Iliescu este incoerent: el dorește pentru Basarabia ceea ce refuză Transilvaniei! (sic!)”²⁸

5. Românii care se simt abandonați înființează, la 7 februarie, Uniunea Vatra Românească (UVR) ca organizație de autoapărare. În afară de o reuniune publică la care participă câteva mii de persoane, unde unii dintre liderii săi țin discursuri cu accente naționaliste radicale, și participarea la ședințele în care se dezbate degradarea situației din municipiu, activitatea UVR se rezumă la organizarea de spectacole folclorice cu repertoriu patriotic.

6. Transformarea FSN în partid politic influențează negativ situația. Mioapă politic, având în față doar perspectiva apropiatelor alegeri, neinformată și/sau dezinformată, puterea de la București se dezinteresează în continuare de problematica Transilvaniei.

Aflat sub influența lui Károly Király, care îl dezinformează, președintele CPUN Ion Iliescu nu ia în considerare semnalele de avertisment ale delegației UVR despre creșterea tensiunilor și „temporizează” rezolvarea situației. În stradă, românii scandează: „Iliescu nu uita, și Ardealu-i țara ta!”

7. În prima parte a lunii februarie, Károly Király pleacă la Budapesta pentru a se interna într-o clinică medicală. Informația care circulă: este grav bolnav de leucemie după ce ar fi fost radiat de Securitate. La puțin timp, conform unui săptămânal budapestan (*Képujság, A tizedes még a többiek, nr. 8*

²⁷ <http://www.ziua.ro/display.php?id=212892&data=2006-12-15;>

²⁸ L'Express - 7-14 decembrie 1990, articol semnat Vincent Hugué

din 24.02.1990), la invitația Ministerului Apărării Patriei, la mijlocul lunii februarie sosește la Budapesta și pastorul László Tőkés.

8. La Târgu-Mureș au loc acțiuni psihologice de intimidare a românilor: marșul-procesiune cu lumânări și cărți de la 10 februarie condus de scriitorul András Sütő, notoriu nomenclaturist comunist²⁹, 100.000 de persoane (60.000 aduse din Harghita și Covasna) putând fi interpretat și ca posibil exercițiu de mobilizare.

9. Pe data de 18 februarie începe o grevă a studenților și profesorilor maghiari de la Institutul de Medicină și Farmacie (IMF). Ea se manifestă prin pichetarea și ocuparea, așezați pe jos, a spațiilor publice ale IMF.³⁰

Greva este intens mediatizată pe plan internațional de ziariști olandezi (care vorbesc limba maghiară !?...) prezenți prompt la acțiune. Crește afluența de ziariști „internaționali” din presa audio-vizuală, înzestrați cu camere video, aparate de fotografiat și de înregistrat, care irită trecătorii cu insistența lor în a pune întrebări tendențioase și care transmit instantaneu „evenimentele”. **Toate acestea presupun coordonarea unui „centru de gândire” profesionist.**

10. După 15 martie 1990, când în județele Satu Mare, Covasna, Harghita și Mureș au loc manifestări ale populației maghiare, la Târgu-Mureș are loc o rapidă radicalizare a maghiarilor și, în paralel, a românilor. Astfel se ajunge ca, în seara de 16 martie, un iresponsabil de etnie maghiară să intre premeditat cu un automobil într-o coloană de demonstranți români pașnici, rănind 14 persoane, patru dintre ele grav.

Károly Király, care se întorsese din Ungaria și se afla la București, telefonează autorităților militare din oraș cerându-le să intervină în mod direct, cu trupe și tehnică, pentru „aplanarea conflictelor” și a-i proteja pe studenții maghiari din căminele Institutului de Medicină și Farmacie (?). Vorbind pe un ton autoritar, el susține că intervenția ar fi fost aprobată chiar de Ion Iliescu. Ulterior, ajuns președinte al României, Ion Iliescu a negat ferm că ar fi dat vreodată o astfel de dispoziție.

După ce criza separării școlilor atinge punctul critic, mitingurile românilor cerând demisia lui Károly Király și a avocatului Előd Kincses (ale

²⁹ În calitate de redactor-șef al ziarului *Előre*, oficiosul în limba maghiară al Partidului Muncitoresc Român, András Sütő, viitorul „cărturar al maghiarimii” a scris în octombrie 1956 un editorial în care incita la aplicarea pedepsei capitale revoluționarilor unguri de la Budapesta.

³⁰ Ambele procedee sunt descrise de Gene Sharp, specialist în „acțiunea nonviolentă” <http://nonviolentaction.net/serbia-otpor-uses-sharps-work-to-defeat-dictator/>

cărui apeluri la radio și cuvântări publice erau considerate defăimătoare) și contra-mitingurile maghiarilor se potențează reciproc.

Amorsarea conflictului are loc la 19 martie. Câteva sute de săteni din comunele Hodac și Ibănești, veniți la Târgu-Mureș pentru a protesta împotriva excluderii copiilor lor din Liceul Bolyai, se deplasau în coloană din centrul orașului spre clădirea studioului de radio Târgu Mureș. De după un gard și de la etajul unei clădiri a Tribunalului municipal, care devenise sediul partidelor politice, inclusiv UDMR, sunt aruncate asupra lor diverse obiecte contondente după ce coloana depășise cu vreo 100 metri clădirea. Sătenii se întorc și asediază clădirea.³¹

Clădirea este asaltată timp de câteva ore, poliția e depășită de eveniment, iar când persoanele aflate în imobil sunt evacuate, scriitorul András Sütő este molestat.

Situația se deteriorează, iar peste doar o zi, în data de 20 martie izbucnește un conflict violent între o masă compactă de maghiari numărând circa 15-16.000 de persoane, și alta de români, estimată la 2-3000 de persoane după ce cordonul firav de polițiști care despărțea cele două tabere este rupt.

Rezultatul: șase morți, câte trei din fiecare tabără, și 168 de răniți: 33 de naționalitate maghiară și 135 de naționalitate română. Tragedia s-a petrecut pe fondul unei deficiențe informative foarte grave din partea autorităților locale, mergând până la dezinformarea autorităților centrale: maghiarii deliberat, românii din oportunism sau slugărnicie.

Nu am structurat o cronologie mai detaliată a evenimentelor al căror martor am fost, dar ea poate fi lesne filtrată, prin coroborarea cu alte informații din cărțile col. Ioan Judea, *Târgu-Mureș, Cumpăna lui martie*, Ed. Tipomur, 1991 și av. Kincses Előd, *Martie negru la Târgu-Mureș*, Kriterion 2015.

„Nu e nevoie să veniți domnule președinte, situația poate fi ținută sub control”

Un jurnal personal despre acest dramatic eveniment, *„20 martie 1990 - Imagini blânde de la Târgu-Mureș”*, este accesibil pe internet la adresa <http://roncea.ro/2010/03/20/exclusivitate-roncea-ro-20-martie-1990-jurnalul-unui-martor-ocular-corespondentul-tvr-dorin-suciu-a-filmat-totul/>

³¹ Am făcut o anchetă în acest sens și opt persoane de naționalitate română, mixtă și maghiară, care locuiau sau lucrau în zonă, printre care un medic, un inginer, un profesor universitar, un tehnician, un frizer, un judecător, un avocat și patronul unei mici întreprinderi mi-au confirmat că *sătenii au fost provocați și că la fața locului erau mai multe persoane cu videocamere*.

Jurnalul nu relatează decât pe scurt unele întâmplări care, după trei decenii de la dramaticele evenimente, capătă semnificații deosebite privind modul în care s-a ajuns la escaladarea extremă a violențelor.

Cea dintâi s-a petrecut în dimineața zilei de 20 martie în biroul președintelui CPUN Mureș, gen. (r) Ion Scriciu, în prezența scriitorului Augustin Buzura, consilier al președintelui Ion Iliescu, venit pentru a face un raport despre situația de la Tg. Mureș, Ion Vulcan, corresponsentul județean al Radio România, Dorin Suciu, corresponsent al Televiziunii Române și Simonfi Katalin, de la redacția maghiară a TVR. În timp ce discutam despre incidentele din seara precedentă la sediul partidelor politice, a căror victimă fusese scriitorul András Sütő, a sunat pe „firul scurt” președintele Ion Iliescu, care s-a arătat foarte îngrijorat și s-a interesat de starea acestuia. Iliescu a întrebat dacă este cazul să vină la Târgu-Mureș pentru a dezamorsa tensiunile. A fost asigurat de generalul (r) Ion Scriciu că, deși gravă, situația poate fi ținută sub control. Peste numai câteva ore, generalul Scriciu era el însuși ținut „sub control”, sechestrat în propriul birou cu cuțitul la gât. La propriu...

La scurt timp, în jurul orei 18.00, a urmat declanșarea confruntării violente dintre grupul masiv de maghiari și cel al românilor, cam de cinci ori mai puțin numeros.

Soarta peliculei filmate de mine de la etajul al 5-lea al hotelului Grand, care cuprindea principalele secvențe ale dramei care se consumase în după-amiaza zilei de 20 martie, ridică multe semne de întrebare. După vizionarea în masa de montaj, Teodor Brateș (cel care a orchestrat în primele zile ale Revoluției din decembrie 1989 dezinformarea „teroriștii Securității”) a decis ca reportajul să nu se difuzeze.

Filmul există în arhiva Ministerului Apărării Naționale. A ajuns acolo cu prilejul comemorării unui an de la evenimente, după ce a fost difuzat la emisiunea militară a TVR din inițiativa col. Valeriu Pricină. Am constatat cu acea ocazie că din reportaj lipsesc câteva secvențe importante. Una dintre ele este cea în care este rupt cordonul de polițiști care despărțea masivul grup de demonstranți maghiari de grupul mult mai mic de demonstranți români. Operațiunea a fost executată prin îmbrâncirea violentă a acestora din urmă de un grup de indivizi apărut dintr-o stradă adiacentă și care, după îmbrăcăminte, nu păreau în nici un caz a fi săteni de pe valea Gurghiului. Cine erau aceștia va rămâne probabil o enigmă. Inițial, am crezut că era vorba de un grup de români veniți dintr-o localitate de la câmpie dar, după ce am intrat în posesia unor

informații din „surse confidentiale”, nu exclud că făceau parte dintre cei specializați în gherilă urbană în cazarma din Bicske.

Al treilea episod pe care trebuie să-l detaliez, este discuția pe care am avut-o cu generalul (r) Ioan Scrieciu referitor la plecarea lui Károly Király, în prima parte a lunii februarie, la Budapesta pentru a se interna într-o clinică medicală. Generalul mi-a spus că a fost informat că era vorba de un pretext pentru ca Király, care fusese racolat de serviciile de informații ungare (AVH), să coordoneze „direct din centrală”, prin emisari, manevrarea situației de la Târgu-Mureș. Pe baza acelei informări, gen. (r) Scrieciu a și făcut, imediat după evenimente, o plângere penală împotriva lui Károly Király. Relativ recent, am aflat că informația era reală și că îi fusese furnizată de serviciile de informații ale Armatei.

Cum am menționat anterior, la invitația Ministerului Apărării Patriei, la puțin timp după venirea în capitala ungară a lui Károly Király, la mijlocul lunii februarie sosește la Budapesta și pastorul László Tökés.³²

De la războiul psihologic la cel de imagine

Primul care a atins chestiunea implicării unor servicii de informații străine în declanșarea la Târgu-Mureș a dramei de la 20 martie în scopul provocării unui conflict interetnic major, chiar al unui război civil care să pună în discuție pe plan internațional statutul politic și statal al Transilvaniei a fost, în 2006, Virgil Măgureanu, primul șef al Serviciului Român de Informații, cu ocazia unei conferințe de presă la Târgu-Mureș.

O informație relevantă în acest sens este cea făcută publică de gl. div. (r) Victor Negulescu, care la începutul anului 1990 devenise șeful Serviciului de contraspionaj militar. Astfel, „...înaintea evenimentelor din martie 1990 de la Târgu Mureș, un alt agent de bază al serviciilor de informații ungare, colonelul Sándor Arady (fost cetățean român, emigrat în Ungaria și revenit ulterior ca atașat militar) a îndeplinit, împreună cu ambasadorul Ungariei în România, mai multe misiuni de spionaj în Transilvania”.³³ În legătură cu posibila implicare în acțiunile premergătoare incidentelor interetnice din 20 martie 1990 a unor servicii de informații străine, astăzi există date certe că înainte de 15 martie 1990, circa 10000 de turiști din Ungaria au fost dirijați spre Transilvania. Cam

³² *Képujság, A tizedes még a többiek*, nr. 8 din 24.02.1990

³³ Gl. div. (r) Victor Negulescu, *De la informații la contraspionajul militar – drumul anevoios al unui serviciu secret*, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2000, pp. 208-209

7000 spre Satu Mare, care era foarte aproape de granița româno-ungară, restul de 3000 spre Oradea, Cluj, Târgu-Mureș, Harghita și Covasna și o parte spre Timișoara și Arad.

La Satu Mare, acțiunea a fost un mare fiasco, arborarea însemnelor Ungariei pe edificiile publice sau fixarea de diverse plăci comemorative pe clădiri ori monumente de artă și cultură fiind împiedicată.

În ultima perioadă au apărut analize și cărți ale unor publiciști, reputați specialiști în *intelligence* și istorici care sunt de părere că ce s-a întâmplat în 20 martie 1990 la Târgu-Mureș a avut un evident vector antistatal, susținut de profesioniști ai dezinformării, intoxicării și diversivității care au acționat atât din interiorul, cât și din afara țării, amorșând un veritabil război psihologic.

Până a putea ajunge la concluzii sigure privind mecanismele prin care au fost instrumentate „evenimentele de la Târgu-Mureș”, ar fi de cercetat un alt aspect, cel al folosirii acestora pentru lansarea unui nou episod al unui război de imagine împotriva României, cel al „pogromului antimaghiar”.

El s-a fundamentat tot pe o dezinformare care, prin manipularea opiniei publice internaționale, a încercat acreditarea ideii că la Târgu-Mureș ar fi avut loc un pogrom (!) împotriva maghiarilor și că România este sfâșiată de un conflict interetnic fără leac, că românii sunt niște șovini incurabili, iar minoritatea maghiară este persecutată mai rău decât pe vremea lui Ceaușescu!

Dezinformarea „pogromul antimaghiar” a fost emisă prima oară de András Sütő în emisiunea „Panorama” a televiziunii naționale ungare la data de 20 martie. Într-un interviu înregistrat, acesta anunța că UDMR va cere guvernului și parlamentului apărarea cu armata a integrității fizice a minorității maghiare (!) Dialogul cu reporterul se încheie cu un apel al lui Sütő către Organizația Națiunilor Unite și comunitatea internațională în care se clama că „pericolul de pogromuri antimaghiare în Transilvania este o realitate concretă”³⁴

În mod evident, înregistrarea interviului cu András Sütő nu putea fi făcută decât înainte de 19 martie, când scriitorul a fost molestat și, deci, anterior violențelor interetnice din 20 martie! Referirile la „pogromul” (ce avea să se întâmple abia peste una sau două zile!) arată că lansarea dezinformării „pogromul de la Târgu Mureș” – formulare logomahică prin excelență – a fost premeditată.

Tot la 20 martie, într-un interviu acordat ziarului canadian *Toronto Star* **în ziua precedentă** gravelor incidente soldate cu morți și răniți (!), episcopul

³⁴ Anca Florea, *Păstrați România întreagă*, Editura „Viitorul Românesc”, 1996, p. 38

László Tökés susține că „violența va continua (sic!) atâta timp cât guvernul pune o parte din vină pe seama minorității maghiare” și pretinde că „un grup naționalist de dreapta, Vatra Românească, (...) încearcă să-i determine pe maghiari să părăsească țara, să emigreze în Ungaria.”

Cu două săptămâni înainte de alegerile generale care urmau să aibă loc în Ungaria la 9 aprilie 1990, dezinformarea a fost preluată de Gyula Horn, pe acea vreme ministrul de externe al Ungariei. Mânat și de rațiuni electorale, acesta a afirmat la o reuniune ținută la Lisabona, între 22-24 martie pe tema relațiilor Consiliului Europei cu țările din Europa Centrală și de Est, că la 20 martie la Târgu-Mureș ar fi avut loc un pogrom împotriva populației maghiare.

Comunist cu vechi state de serviciu (printre altele s-a dovedit că el a făcut parte din trupele care au reprimat Revoluția Ungară din 1956), Horn se bucura totuși de un mare prestigiu și simpatie pe plan internațional, fiind cel care deschisese granița spre Austria pentru toți turiștii est-germani care se găseau în Ungaria în august 1989, așa că dezinformarea a avut un impact major.

Referindu-se direct la aserțiunile lui Gyula Horn, istoricul Larry L. Watts remarcă: „Povestiri ale «pogromului românesc» împotriva etnicilor maghiari din Târgu Mureș continuă să circule, **dar puțini se întreabă cum un „grup” estimat între 500 și 3.000 de oameni ar putea lansa un pogrom împotriva unui alt grup estimat între 9.000 și 15.000, sau cum un asemenea pogrom ar putea duce la 135 răniți în tabăra atacatorilor, iar în presupusa tabără-victimă la doar 33 de răniți (s.n.)**”.³⁵

Dezinformarea a fost preluată și colportată de episcopul reformat László Tökés care la 28 martie, cu ocazia unui congres ecumenic calvin (reformat) care a avut loc la Geneva a susținut că: „Există acolo, la Târgu-Mureș, un conflict unilateral, în sensul că maghiarii continuă să fie victimele terorii și violenței.”

În ceea ce privește lungul șir de dezinformări care au urmat, dincolo de manipularea românilor și maghiarilor deopotrivă, sau de încercările de intoxicare a autorităților române și organismelor internaționale, este interesant de arătat cum a fost lansat războiul de imagine împotriva României la puțin timp după evenimentele din 20 martie 1990.

³⁵ Larry L. Watts, *Extorting Peace: Romania and the End of Cold War*, Bucharest RAO 2013, vol. II, pp. 26-27

Prima mișcare a fost cea efectuată de televiziunea particulară *Channel 4* din Marea Britanie și de postul german *ZDF*: prezentarea nefericitului Mihăilă Cofar, țăran român din localitatea Ibănești, drept maghiar.

Deși irlandezul Gary Honeyford, reporter al postului *Sky News*, care a înregistrat *in extenso* violențele interetnice din 20 martie, a infirmat ferm ideea unui pogrom antimaghiar³⁶, dezinformările, folosite pentru a fabrica cele mai grosolane manipulări ale publicului internațional, au proliferat. Astfel, Mihăilă Cofar, victimă a dezlănțuirii instinctelor, a fost prezentat în documentarul *Bad Neighbours* (Vecini răi) difuzat de televiziunea *Channel Four* din Marea Britanie, ca și de televiziunea *ZDF* din Germania, drept student maghiar bătut bestial pentru că solicita înființarea unei universități maghiare! Argumentul suprem a fost că nefericitul purta un pulover verde! Cele două televiziuni nu și-au cerut scuze nici când s-a dovedit că au dezinformat publicul.

Ulterior, Peter Swain, regizorul filmului *Bad Neighbours* a recunoscut într-un interviu cu ziaristul Mihai Mincan că a „distorționat realitatea”, că filmul a fost comandat după „evenimentele din 20 martie” și că a fost plătit de un producător originar din Ungaria, Paul Neuberg, și a precizat că el nu i-a consultat pe reprezentanții românilor, ci doar pe ai maghiarilor. Întrebat dacă cunoștea identitatea reală a victimei, Swain a răspuns că da, știa, dar că faptul nu-l interesa (sic!)...³⁷ La 4 octombrie 1990, după ce identitatea lui Mihăilă Cofar fusese de mult elucidată, trei turiste românce la Paris asistau uluite la o scenă incredibilă prezentată la o emisiune dedicată dramei din 20 martie de postul de televiziune *Antenne 2*. Atunci când pe micul ecran a apărut secvența atroce a schilodirii lui Cofar, invitata postului respectiv, Smaranda Enache, personaj de tristă amintire care contribuse din plin la agravarea crizei separării școlilor din Târgu Mureș, a exclamat: „Iată de ce e în stare poporul român”.³⁸

Peste doar o săptămână, la 14 octombrie 1990, când lucrurile păreau că se liniștiseră, András Sütő supralicitează. Revista „*A hét*” (Săptămâna) nr. 44 relatează că acesta, aflat la Viena, a declarat în biserica evanghelică de pe Strada Linden: „Mă adresez dumneavoastră între două pogromuri, pentru că la Târgu-Mureș se prefigurează deja cel de-al doilea” (sic!). Este lansată ideea „endemizării” pogromului, o variantă „îmbunătățită” a diversunii inițiale.

³⁶ http://www.youtube.com/watch?v=1jJDqbeDZ3c&feature=player_embedded

³⁷ http://adevarul.ro/news/eveniment/exclusiv-culisele-manipularii-conflictului-romano-maghiar-20-martie-1990-1_50ad49937c42d5a663924d61/index.html#tab-comentarii

³⁸ *Cuvântul liber*, 4 februarie 1991

A fost conflictul interetnic de la Târgu Mureș provocat de «odioasa Securitate»?

Semnificativă este și „cariera internațională” a dezinformării „pogromul de la Târgu-Mureș”. Dincolo de dobândirea de capital politic de către politicienii de la Budapesta, dezinformarea urmărea despuierea României de simpatia de care nici nu apucase să se bucure bine după decembrie 1989.

Apoi, odată amorșată, pe la începutul anului 1991, dezinformarea a fost transformată în intoxicare de Géza Entz, ministrul al Oficiului Maghiarilor de peste Granițe, care a transformat „pogromul endemic” în „bomba etnică cu explozie întârziată” care e pe cale să se declanșeze în România.

Agentul de influență pentru punerea în operă a intoxicării a devenit același episcop Tökés. Aflat în Statele Unite, în primăvara anului 1992, acesta a lansat, în cotidianul *The Washington Times*, într-un articol (apărut pe patru coloane!) cu titlul „*Ethnic Cleansing in Transylvania*” enormitatea că „În România are loc o purificare etnică, la fel ca și în Bosnia-Herțegovina, doar că mijloacele folosite sunt mai subtile!”. După aceea, folosind filiera bisericii **calvine**, dezinformarea a fost propagată de László Tökés în Olanda...

În acest context, al filierelor de transmisie a manipularilor, este foarte interesant de reamintit că studenții maghiari, care în martie 1990 făceau grevă pe treptele Universității de Medicină și Farmacie, erau intervievați, fotografiați și filmați de reporteri olandezi care vorbeau ungurește. Explicația poate fi că aceștia erau probabil urmașii revoluționarilor unguri care se refugiaseră în Olanda în 1956.

S-au lansat și alte speculații, pe diferite paliere, privind evenimentele sângeroase de factură interetnică de la 20 martie 1990. Astfel, fostul nomenclaturist comunist András Sütő, reciclat în „cărturar al maghiarimii” și devenit evident agent de influență în presa occidentală, lansează la 19 martie 1994 la Duna TV o variantă... îmbunătățită și adăugită: „...Puterea provizorie a instrumentat pogromul antimaghiar din 20 martie 1990 (sic!). După care, făcându-ne pe noi responsabili de cele întâmplate, a folosit evenimentele tragice de la Târgu-Mureș ca pretext pentru înființarea SRI.” O alegație absurdă, având în vedere că România nu avea nevoie de pretexte ca să înființeze un serviciu de informații generale, prerogativă care, oricum, face parte din dreptul inalienabil al unui stat suveran!

De altfel, este de notorietate că la acea dată Securitatea era desființată, conducerea ei arestată, iar membrii ei închiși prin cazărmile Armatei. Oricum, se poate presupune că un serviciu de informații care în decembrie 1989 și-a încuiat armele în fișete ca să nu poată fi acuzat că a reprimat revoluția, nu era atât de stupid încât să pună la cale o ciocnire interetnică cu consecințe imprevizibile pentru viitorul României doar pentru a demonstra că România are nevoie de un serviciu de informații!

Într-un raport prezentat în februarie 2003 de istoricul Larry L. Watts pentru Centrul de la Geneva pentru Controlul Democratic asupra Forțelor Armate (DCAF) se arată că: „Posibilitatea izbucnirii unui conflict etnic mai larg care ar fi putut duce la dezintegrarea națională a fost mai degrabă puternic resimțită decât înțeleasă complet la București, în mod deosebit dat fiind degenerarea paralelă a relațiilor sârbo-croate în Republica Federală Socialistă Iugoslavia, care nu dusesese încă la dezmembrarea țării. Incidentul de la Târgu Mureș, care a etichetat România drept un butoi de pulbere în prima jumătate a anilor '90, a subliniat necesitatea urgentă a înființării unui serviciu de securitate internă care să avertizeze din timp și să permită întocmirea unor planuri pentru situații neprevăzute. (s.n.)”.

Într-o carte lansată relativ recent, gl. bg. (r) Vasile Mălureanu arată că înființarea unui serviciu național cu competență generală era decisă cu mult înainte de martie 1990 și accentuează faptul că ceea ce s-a întâmplat la Târgu-Mureș a fost cauzat de lipsa, timp de trei luni, „fapt foarte grav, unic în istoria modernă”, a unei „centuri de siguranță” informative.³⁹

Împrumutând elemente structurale și organizatorice de la modelele de servicii de informații americane, canadiene și europene, Decretul nr. 181 din 26 martie 1990 privind înființarea SRI a reflectat și preocuparea pentru instabilitatea internă. Este evident că „evenimentele de la 20 martie de la Târgu Mureș” au precipitat reînființarea unui serviciu național de informații. Așa cum este evident că bazându-se pe paralogismul *Post hoc, propter ergo hoc* (după, deci din acea cauză) au fost numeroși „logomahi” care au profitat pentru a promova o nouă dezinformare mascată sub forma unui fals silogism: odioasa Securitate a provocat conflictul interetnic de la Târgu Mureș pentru a forța înființarea SRI, deci SRI este urmașul odioasei Securități...

³⁹ Vasile Mălureanu, *Apărarea ordinii constituționale: perspectiva unui ofițer de informații*, Editura PACO 2016, pp. 293-302.

De la intoxicare și dezinformare la războiul logistic și „țara-mamă din interior”

În sensul celor scrise mai sus, se poate afirma că, în martie 1990, România a fost subiectul unei acțiuni de subversiune, conducerea ei din acea perioadă a fost victima unui proces de intoxicare, iar populația ei, îndeosebi, cea din Transilvania, români și maghiari deopotrivă, a unui fenomen de dezinformare. Aceasta, împreună cu manipularea și diversiunea în prezentarea evenimentelor de către mass-media – mai puțin în cea din țară și masiv în cea internațională unde agenții de influență și-au făcut din plin jocul – au făcut un rău imens României.

Prin lansarea războiului de imagine bazat pe formula „pogromul antimaghiar de la Târgu Mureș” s-a încercat inducerea concluziei că la 20 martie 1990 s-ar fi dorit „servirea unei lecții maghiarimii care lupta pentru drepturi etnice (?) și pentru autodeterminare”. La ce poate duce „lupta pentru autodeterminare” a unei minorități, supusă unui proces deliberat de isterizare de către cei care se erijează în liderii ei, dar și naționalismul prostesc al liderilor populației majoritare, s-a dovedit peste nu mult timp și încă foarte aproape de România: în Kosovo pe vremea când Serbia era condusă de Miloșevici...

Practicând o triplă ofensivă, politică, diplomatică și de imagine în media internaționale și orchestrând minoritățile maghiare din țările vecine Ungariei, guvernele naționaliste de dreapta ale lui József Antall (1990 – 1994) și Viktor Orbán (1998 – 2002; 2010 – până în prezent) au făcut din forțarea obținerii de autonomii pe baze etnice în țările limitrofe un exercițiu curent.

Astfel, ulterior eșuării tentativei din martie 1990 de autonomizare a Transilvaniei, au fost puse la cale alte acțiuni de înființare în mijlocul țării noastre a unui teritoriu autonom pe criterii etnice, care să refacă defuncta Regiune Autonomă Maghiară de tristă amintire stalinistă, sub titulatura de „ținutul secuiesc”. Și nu oricum, ci făcând din el, nici mai mult, nici mai puțin decât „țara-mamă din interior”!

Ar mai trebui amintită urmărirea unor obiective în domeniul economic-financiar prin care se dorește crearea în Transilvania a unei subeconomii subversive. Un adevărat război logistic al cărui pilon principal este bazat pe retrocedările de păduri, de diverse clădiri valoroase, unele de patrimoniu etc. Dar acesta este un alt episod din războiul politic, psihologic și de imagine purtat împotriva României...

Epilog – Cercul se închide

Pe vremea când era cancelar al Germaniei, Konrad Adenauer a afirmat într-un discurs că „Istoria este rezultanta erorilor care ar fi putut fi evitate”. Ceea ce s-a întâmplat însă la 20 martie 1990 la Târgu-Mureș pare să arate că unele drame ale istoriei nu se nasc doar din greșeli involuntare... Drept care mă simt dator să relatez două episoade:

- La 20 martie 2012, Centrul Cultural Român de la Budapesta și Muzeul Terorii, condus de istoricul Maria Schmidt, specialistă în istoria serviciilor secrete ungare și nu numai, au organizat un simpozion intitulat „*Condamnați să conviețuiască*” (sic!) Invitați de onoare au fost László Tökés, Smaranda Enache și Gabriel Andreescu. Printre altele, simpozionul a susținut ideea că defuncta Securitate a fost cea care a pus la cale „pogromul” de la Tg. Mureș...

- Apoi, la începutul lunii noiembrie 2015 am aflat din presa ungară că Károly Király, despre care în timpul crizei de la Târgu Mureș s-a spus că este grav bolnav de leucemie, trăiește bine-sănătos în țara vecină și că împlinind 85 de ani **a fost decorat cu cea mai înaltă distincție pentru merite deosebite** de János Ader, președintele Ungariei...

*

În final, aș dori să mulțumesc acelor oameni care și-au dovedit capacitatea deosebită de a, decipta și analiza și sintetiza informațiile, de a face „conexiuni între conexiuni” toate dincolo de simțul comun. Mulțumindu-le pentru informațiile și ideile din articolele și cărțile lor, i-aș enumera doar pe câțiva, într-o ordine cu totul întâmplătoare: Raoul Șorban, Gheorghe Rațiu, Aurel I. Rogojan, Camil Mureșanu, Emilian P. Brașoveanu, Zeno Millea, Filip Teodorescu, Alex Mihai Stoenescu, Virgil Măgureanu, Victor Negulescu, Vasile Mălureanu, Radu Tinu, Valentin-Traian Poncea, Ion Calafeteanu, Anca Florea, Irina Airinei, George Bara, Mihai Ungheanu, Mihai Stratulat, Radu Portocală, Mihai Racovițan, Corvin Lupu, Constantin Sava, Ioan Todericiu, Teodor Filip și, nu în ultimul rând, Larry L. Watts.

Dorin Suci

SATU MARE, 15 MARTIE 1990: MĂRTURII INEDITE

Prezentăm în cele ce urmează mărturia domnului Vasile Moiş, fost vicepreşedinte al Senatului României, privind episodul mai puţin cunoscut al confruntărilor interetnice din luna martie 1990 de la Satu Mare, care au precedat cu puţin timp evenimentele de la Târgu Mureş şi cărora autorul le-a fost martor ocular, contribuind nemijlocit la evitarea ciocnirilor violente.

Faptul că la începutul anilor ‘90 am fost ales vicepreşedinte al Senatului României mi-a oferit – alături de calitatea de a fi martor ocular a ceea ce s-a întâmplat la Satu Mare – şi şansa de a avea acces la anumite informaţii în conformitate cu statutul de demnitar. Consecinţa a fost că am putut încerca interpretarea unora dintre evenimentele istorice la care am luat parte ca fiind **o rezultată a unor erori care ar fi putut fi evitate.**

Filosoful Georg Friedrich Hegel, care considera dialectica drept un mod speculativ de cunoaştere, observa că *Istoria are tendinţa de a se repeta*. La rândul său, într-o lucrare devenită celebră, „Optsprezece brumar al lui Ludovic Bonaparte”, Karl Marx a ținut să facă precizarea ironică privind Istoria care are într-adevăr urâtul obicei de a se repeta: prima dată ca dramă, iar apoi ca farsă.

În perioada premergătoare declanşării celui de-al Doilea Război Mondial, socotit până în prezent cea mai mare dramă a omenirii, destructurarea, dezmembrarea unor ţări ale Europei Centrale şi de Răsărit, urmată în final de ocuparea lor, preconizată prin pactul Ribbentrop-Molotov, a constituit un obiectiv major al Germaniei naziste şi al Rusiei comuniste.

După „Întâlnirea de la Malta” din 2-3 decembrie 1989, văzută de unii observatori ca un sfârşit oficial al Războiului Rece, dincolo de schimbările care prevesteau instaurarea unei ordini mondiale cu un singur centru de putere, istoria colaborării germano-ruse a fost reluată de către Helmut Kohl şi Mihail Gorbaciov, concretizată fiind în retragerea Armatei Roşii din Republica Democrată Germană, reunificarea Germaniei şi încheierea unor tratate economice foarte consistente.

A urmat în mod inerent ceea ce poate fi considerat un fel de farsă dramatică: odată cu preluarea deplină a puterii la Moscova, secretarul general al PCUS, Mihail Gorbaciov, a făcut o concesie majoră Occidentului, fiind de

acord să permită țărilor Europei vestice, aflate într-o criză cronică de materii prime și de piețe de desfacere, ocuparea economică a Europei răsăritene, rămânând interesat doar de un control politico-militar și informativ asupra ei, în interesul asigurării securității URSS.

Pentru a înțelege evenimentele petrecute în Ardeal în martie 1990, ar trebui să analizăm succint contextul istoric premergător prăbușirii comunismului în Europa Centrală și de Est.

La 8 iulie 1989 a avut loc la București întâlnirea la nivel înalt a statelor membre ale Tratatului de la Varșovia, prilej cu care, într-o întrevedere bilaterală româno-maghiară, facilitată de Mihail Gorbaciov, conducerea ungară (Nyers Rezső, Miklós Németh și Gyula Horn) a susținut că Transilvania nu aparține României și a amenințat că va internaționaliza problema maghiarilor din România.

Din evidențele Departamentului Securității Statului (DSS) rezultă că în luna august a anului 1989 în Ungaria se aflau aproximativ 6000 fugari români și maghiari proveniți din România. Pentru întreținerea lor, Ungaria primea subvenții de la Comitetul ONU pentru refugiați, dar și de la diverse organizații iredentiste maghiare. S-a mai constatat că în taberele de primire se făcea selecția viitorilor luptători de gherilă urbană, care apoi erau transferați la Bicske, o localitate aflată la 40 km de Budapesta, spre Tatabánya, într-o fostă cazarmă, unde se afla un centru de pregătire paramilitară pentru membrii organizației „România Liberă”.

Începând cu luna septembrie 1989, DSS a sesizat că în fiecare noapte numărul celor prinși că vor să intre ilegal în țară este de 4-5 ori mai mare decât numărul celor care voiau să fugă din țară. În acest sens, este notoriu că grănicerii unguri returnau cu regularitate grupuri de câte 20-30 de persoane, fugite clandestin din România **de mai multă vreme**, susținând că sunt transfugi prinși în Ungaria.

S-a mai constatat că aceste forțe aveau menirea să acționeze pentru provocarea unei revolte populare care să destabilizeze statul român, **dar urmau a fi folosite și în operațiunile ulterioare**, respectiv în aplicarea diverselor scenarii vizând desprinderea Transilvaniei de România.

Una dintre variantele proiectului ungar de desprindere a Transilvaniei ne este relatată într-o telegramă a Ministerului Apărării Naționale, din 9 decembrie 1989. În telegramă se arată că: „...*simultan cu provocarea unor demonstrații ale populației de origine maghiară din Transilvania, Ungaria are intenția să provoace incidente la granița cu țara noastră care să degenereze în conflict*

militar între cele două țări, după care să ceară intervenția unor țări ale Tratatului de la Varșovia, îndeosebi din partea URSS, ...pentru așa-zisa împăcare a părților... Acest scenariu, Ungaria are în vedere să-l realizeze cu știrea URSS și cu sprijinul Austriei, precum și al altor țări”.

Dintr-o altă notă a DSS, aflăm că: „*Emigrația maghiară din Occident și cercurile guvernamentale de la Budapesta vehiculează cu deosebită insistență, făcând o largă popularitate prin mass-media, ideea reanalizării în forurile internaționale a statutului actual al Transilvaniei, urmărindu-se antrenarea etnicilor unguri din România la acțiuni pentru crearea unui stat independent”.*

Parcă pentru a risipi orice fel de dubii, la 20 decembrie 1989, Mátyás Szüros, președintele provizoriu al Ungariei, va declara la postul național de radio Kossuth că țara sa sprijină autonomia Transilvaniei. După care va denunța Tratatul de prietenie româno-ungar din 1949.

Există tot mai multe dovezi că tulburările și confruntările interetnice din iarna și primăvara anului 1990 din Transilvania făceau parte din scenariul conceput în laboratoarele cercurilor ungariste, în speță ale Uniunii Mondiale a Maghiarilor, care viza declanșarea unui război civil, intervenția trupelor internaționale pentru restabilirea ordinii, rediscutarea statutului politic al Transilvaniei, urmat de secesiunea acesteia și eventuala alipire a ei la Ungaria, cu sprijinul Occidentului și al Uniunii Sovietice.

În județul Satu Mare, după perioada evenimentelor din decembrie 1989, etnicii maghiari nu au stat în expectativă, din contră, s-au implicat în structurarea organizațiilor Frontului Salvării Naționale la toate nivelurile. Până să se dezmeticească românii, liderii maghiari au reușit să acapareze poziții cheie în administrația locală și în cea județeană, semn că erau pregătiți dinainte și aveau sarcini bine stabilite, în cadrul unui program elaborat. După ce s-au implantat în organele de decizie din administrație, activiștii maghiari s-au dedat la numeroase acțiuni de segregare pe criterii etnice, în întreprinderi, instituții de învățământ și de sănătate, precum și în unitățile de comerț. Peste noapte, ca și în 1945, foștii activiști de partid și funcționarii de stat de origine maghiară au devenit intoleranți și iredentiști fanatici. Una dintre țințele predilecte ale acestora a fost limba română. Acolo unde aveau puterea, au interzis pur și simplu folosirea limbii române, schimbând denumirea localităților de pe indicatoarele rutiere și siglele instituțiilor.

În prima fază, românii care și-au pierdut locurile de muncă și cei persecutați pe criterii etnice au apelat la organele administrației publice locale,

la Poliție și la Armată, instituții care s-au dovedit a fi neputincioase din cauza disoluției autorității publice. În aceste condiții, la data de 8 februarie 1990 a fost înființată Uniunea Vatra Românească Satu Mare, organizație la care au aderat foarte mulți români.

Acesta a fost contextul în care vor avea loc dramaticele evenimente din martie 1990, din Satu Mare și Târgu Mureș, în care românii au fost victime atrase în confruntări de stradă, menite, în viziunea organizatorilor acestora, să demonstreze că România este un stat neguvernabil, incapabil să asigure protecția minorităților. La organizarea acestor evenimente și-au adus contribuția etnici maghiari din Ardeal, conduși de activiști ai cercurilor iredentiste și ai serviciilor de informații ungare, precum și din diaspora maghiară, prin susținere logistică și propagandistică. Strategii unor structuri din Ungaria au mizat pe faptul că armata și poliția erau demoralizate, iar Securitatea, după ce fusese demonizată, era desființată.

Declanșarea unor confruntări sângeroase între etnicii maghiari și populația românească a fost fixată, la Satu Mare, pentru ziua de 15 martie 1990, ziua maghiarilor de pretutindeni.

După cum se știe, pentru maghiari, ziua de **15 martie 1848** are o semnificație deosebită. În acea zi, tinerii revoluționari unguri de la Budapesta, conduși de liberalul și masonul Lajos Kossuth (Kohoutek), au elaborat un program cu o duzină de puncte. Ultimul punct proclama *Unio*, adică unirea – în fapt anexarea Transilvaniei la Ungaria. După lectura programului, citit pe treptele Muzeului Național din Budapesta, Sándor Petőfi, al cărui tată era sârb, iar mama slovacă, a declamat exaltat o poezie patriotică care începea cu versurile: „*Sus! Patria către unguri strigat-a / E timpul pentru luptă să fiți gata / Ce alegeți, libertatea sau robia?*” și se încheia cu „*Să jurăm pe Dumnezeu ungurilor că nu vom mai fi robi niciodată!*”.

În același timp, o delegație de 300 de reprezentanți ai nobilimii ungare, îmbrăcați cu haine de paradă, au descins la Viena și i-au cerut împăratului independența totală a Ungariei, **anexarea Transilvaniei** și suveranitatea asupra Croației și Sloveniei!

Ce s-a întâmplat apoi se știe: declarațiile patriotarde au fost urmate de un război total al armatei revoluționare maghiare împotriva civililor români ardeleni majoritari, dar și a germanilor din Transilvania, care s-au opus anexării acestora la Ungaria. Războiul s-a soldat cu zeci de mii de morți și cu sute de sate românești și biserici rase de pe suprafața pământului.

În mod firesc, cunoscând că din cauza acestei răni, niciodată vindecată, românii ardeleni sunt foarte sensibili la orice provocări iredentiste, **liderii minoritarilor maghiari au mizat pe o ripostă violentă a populației majoritare la festivitățile organizate pentru sărbătorirea zilei de 15 martie.**

Încă din februarie 1990 au început pregătirile pentru sărbătorirea Zilei maghiarilor de pretutindeni pe teritoriul județului. În această acțiune au fost angrenați membri români ai Consiliului Județean Satu Mare al Frontului Salvării Naționale, cei mai mulți ignoranți în materie de istorie care habar nu aveau ce se pregătește. Mai mult, pe banii consiliului au fost tipărite zeci de mii de invitații bilingve, în maghiară și română, care au fost distribuite pe teritoriul Ungariei și în județele din Ardeal.

Se preconiza ca la data Zilei Mondiale a Maghiarimii să aibă loc o adevărată invazie ungaro-maghiară a județului Satu Mare, pentru a-i copleși pe români. Potrivit strategiei, trebuiau provocate tulburări grave și confruntări violente pentru a dovedi guvernelor occidentale că noile autorități de la București nu stăpânesc situația din Ardeal și că este necesară o intervenție politică și militară externă pentru a proteja minoritatea maghiară. Emisari de etnie maghiară ai organizatorilor au făcut numeroase deplasări în Ungaria pentru a distribui invitațiile. Concomitent cu înmânarea invitațiilor, avea loc o intensă propagandă cu privire la necesitatea afluirii spre România a unui număr cât mai mare de cetățeni unguri.

Evenimentele din 15 martie 1990 din Satu Mare au constituit o repetiție generală pentru scenariul care avea să fie pus în scenă, ulterior, la Târgu Mureș.

Din fericire, românii au fost informați despre pregătirile pe care le făceau ungurii, despre intențiile lor iredentiste, precum și despre decizia lor de a nu părăsi județul după terminarea ceremoniilor.

Au avut loc mai multe întâlniri, la sediul Întreprinderii Cinematografice și la cantina Combinatului de industrializare a lemnului din Satu Mare, la care au participat și reprezentanți ai muncitorilor români din marile unități industriale ale județului. Problema principală dezbătută a fost strategia pe care trebuia să o adopte populația românească din județ pentru a preîntâmpina acțiunile provocatoare și, mai ales, pentru a preveni tulburările grave și violențele stradale, în condițiile în care Poliția, Armata și celelalte instituții publice erau în criză de autoritate.

Au fost făcute mai multe propuneri pentru variante de acțiune, de la blocarea granițelor cu Ungaria până la oprirea „turiștilor” maghiari la intrările în oraș și obligarea lor să se întoarcă în Ungaria. Cu mare greutate am reușit să-i conving pe reprezentanții românilor că nu putem bloca frontierele deoarece nu suntem în stare de război cu Ungaria, că nu putem să-i întoarcem pe unguri din drum deoarece nu avem atribuții de autoritate a statului. În final, reprezentanții

românilor din județul Satu Mare au acceptat două categorii de acțiuni: un miting de forță, în ziua premergătoare, 14 martie 1990, în piața centrală a orașului, prin care să ne afirmăm în mod clar intențiile și limitele până la care suntem dispuși să acceptăm revendicările etnicilor unguri, și acțiuni de contracarare a provocărilor maghiare, pentru ziua de 15 martie 1990.

La mitingul din 14 martie 1990, pe care am fost însărcinat să-l conduc, au participat în jur de 20.000 de români, printre care însă au fost strecurați numeroși provocatori unguri. Având în vedere contextul încordat, aceștia din urmă s-au abținut de la orice fel de acțiuni, de frica de a nu fi maltratați. La microfon s-au perindat numeroși vorbitori, cu discursuri variate și cu tonalități diferite. Când atmosfera se încingea prea tare, interveneam cu un moment artistic și cu oratori pregătiți din timp, pentru calmarea spiritelor. La un moment dat atmosfera devenise atât de incendiară încât dacă participanții ar fi fost provocați, ar fi fost în stare de acțiuni violente împotriva concitadinilor lor de origine maghiară. S-au scandat lozinci, pregătite din timp, în care atât românii, cât și comunitatea maghiară erau îndemnați la conviețuire pașnică, moderație și frățietate.

După miting m-am reîntâlnit cu liderii muncitorilor români de pe marile platforme industriale ale județului și am stabilit planul de acțiune pentru a doua zi, 15 martie 1990. Programul era foarte minuțios, de la sectorizarea orașului și împărțirea responsabilităților pe zone, până la modul de acțiune concretă în variate situații de provocare. Obiectivul suprem al nostru a fost să nu se înregistreze violențe care să se soldeze cu morți sau răniți.

Mobilizarea și disciplina românilor din municipiul Satu Mare pentru ziua de 15 martie 1990 au fost exemplare. Au ieșit în stradă cu mic cu mare pentru a asista la ceremonii, pregătiți să reacționeze pașnic la orice provocări.

În dimineața zilei de 15 martie 1990, au intrat în județul Satu Mare peste 5.000 de autoturisme și peste 200 de autobuze cu cetățeni unguri. Au fost întâmpinați de o mare de români, prezenți la toate locurile unde urmau să se desfășoare ceremonii. Speriați de mulțimea românilor care protestau pașnic dar foarte decisi, turiștii unguri au început să se retragă din municipiul Satu Mare, fără să mai țină cont de îndemnul și ordinele primite de la organizatori. Din aceste motive, în municipiul Satu Mare n-au putut fi arborate drapele maghiare și nu s-au putut depune coroane de flori la monumentele publice. Singurele locuri unde ungurii nu au fost deranjați au fost bisericile reformate și catolice, unde au putut participa în voie la ceremoniile religioase.

Ceremonia de la zidul Cetății Ardud, unde există o placă în memoria lui Sándor Petőfi, nu a putut avea loc din cauza sonorizării defecte și a unor cheflii care se întorceau de la o nuntă și s-au amestecat cu manifestații unguri, provocând dezordine. Pe scurt, la un moment dat a devenit evident că manifestațiile revizioniste au eșuat lamentabil.

Momentul crucial a fost acela când turiștii unguri care se retrăgeau dezamăgiți din județul Satu Mare, plecând spre granița cu Ungaria s-au intersectat cu avalanșa de turiști care veneau din țara vecină. S-a produs panică, în curând convertită într-o veritabilă psihoză, încât o mare parte dintre amatorii de manifestații anti-românești s-au întors din drum, înainte de a ajunge în oraș, supraaglomerând șoseaua și creând un adevărat haos. Blocajul rutier care a urmat, învâlmășeala, zvonurile contradictorii cu privire la violențele la care s-ar dedat „valahii”, au amplificat până la paroxism spaima vizitatorilor din Ungaria, astfel încât fluxul de automobile a devenit unidirecțional. Pe toată lățimea șoselei, pe 4 coloane, automobilele maghiare se îndreptau spre vama Petea. Fiecare încerca să părăsească România cât mai repede. Grănicerii români n-au mai făcut față presiunii și au deschis granița pentru ca automobiliștii de pe sensul de ieșire să nu blocheze punctul de trecere al frontierei. Cei care nu apucaseră să intre în România s-au întors din drum.

Nu-mi explic cum, în jurul prânzului, s-a răspândit zvonul că eu aș fi fost ucis în vâltoarea evenimentelor! Consecința a fost că românii din zona mea natală, Țara Oașului, s-au pregătit de represalii. Pentru a preveni orice violențe, m-am deplasat de urgență în zonă, unde am dezamorsat o situație tensionată, care putea deveni explozivă: oamenii, foarte înfierbântați, urcați în câteva zeci de autobuze, erau pe punctul să plece spre Satu Mare. Dacă ar fi venit în oraș, nimeni n-ar mai fi putut controla situația și s-ar fi produs o tragedie...

Încet-încet, orașul Satu Mare a fost abandonat de cetele de turiști, astfel că pe la orele 16.00, când am revenit în oraș, pe străzi mai erau doar resturi de lozinci și de coroane. Obiectivele și acțiunile capetelor maghiare înfierbântate au fost ratate.

Românii s-au adunat în Piața 25 octombrie, în fața sediului Consiliului Județean al Frontului Salvării Naționale și le-au cerut celor care au organizat acțiunea să demisioneze din acest consiliu. Prezent la fața locului, am reușit să preîntâmpin orice violență. Demisionarii și-au prezentat în public demisiile și au fost lăsați să plece.

A doua zi, mass-media ungare au fost pline cu relatări despre „măcelul” care ar fi avut loc la Satu Mare, fără să poată prezenta vreo fotografie sau vreo înregistrare video, cu toate că la evenimente au participat numeroși ziariști și operatori de televiziune. Explicația este că, în pofida a ceea ce se scontase, acțiunile românilor au fost, în exclusivitate, pașnice. Foarte hotărâte, dar pașnice.

Datorită știrilor interne și internaționale care prezentau evenimentele de la Satu Mare complet distorsionat, în ziua de 17 martie 1990, după un drum de peste 600 de kilometri și cu o febră de 40 de grade, m-am prezentat la postul național de televiziune pentru a oferi o informare corectă opiniei publice. Cu această ocazie, am fost primit la primul ministru Petre Roman, care a semnat un comunicat de presă pentru liniștirea spiritelor.

Ulterior, am fost contactat, la Satu Mare, de domnul Virgil Măgureanu, trimis de Frontul Salvării Naționale din București într-o misiune de informare.

Analizând la rece evenimentele dramatice care au urmat, am ajuns la concluzia că structurile care i-au patronat pe liderii extremiști ai maghiarimii din Transilvania au tras învățămintele de rigoare de pe urma eșecului suferit la Satu Mare și s-au organizat mult mai temeinic pentru confruntările violente care au avut loc la 20 martie la Târgu Mureș.

Cred că atât autoritățile centrale, cât și autoritățile din Târgu Mureș au partea lor de vină deoarece nu au prevăzut amploarea confruntărilor și nu au luat măsuri corespunzătoare. Acest fapt era însă foarte dificil în condițiile în care la acea dată România nu avea un serviciu de contrainformații.

Nu este greu de presupus că, dacă la începutul anului 1990 ar fi existat un serviciu de contrainformații funcțional, guvernul de la București ar fi știut la timp despre organizarea acțiunilor subversive, îndreptate împotriva unității țării și ar fi luat măsuri preventive adecvate.

*

Datele care au apărut între timp arată tot mai clar că în martie 1990, ca și în decembrie 1989, a avut loc o acțiune concertată de a pune sub semnul întrebării statutul politic al Transilvaniei și apartenența ei sau de obținere, cel puțin, a autonomiei acesteia.

Vasile Mois

Fost vicepreședinte al Senatului României

ACȚIUNI SUBVERSIVE UNGARE ÎN ANALIZA INSPECTORATULUI GENERAL DE SIGURANȚĂ DIN TRANSILVANIA (1918-1921)

După încheierea Primului Război Mondial (noiembrie 1918), statele învingătoare și cele învinse, unele vechi, altele noi, s-au reevaluat și au început să-și redefinească liniile de politică internă și externă. Conflagrația a dus, între altele, la implozia Rusiei țariste care a trecut, destul de repede, printr-o revoluție burghezo-democratică pentru a se cantona într-un stat condus de extrema stângă (bolșevicii). Un stat care proclama egalitatea socială, largi drepturi și libertăți pentru muncitori și țărani, baza noului regim, dar care reprima rapid și cu brutalitate orice derapaj opozițional, începând cu cele verbale sau scrise.

O asemenea propagandă a „prins” la mulți, ruși și străini, mai ales la prizonierii de război, dintre care unii s-au raliat și ideii și Armatei Roșii. Între cei mai incisivi s-au numărat ungurii, care au constituit o legiune însemnată și au luptat cu bolșevicii împotriva inamicilor interni și externi. Deveniți liderii maghiarilor din Rusia, Bela Kun și Tibor Szamuely au revenit la Budapesta bine îndoctrinați și au capacitat masele nemulțumite de situația grea post-conflict, mai ales de lipsa locurilor de muncă din cauza închiderii fabricilor. De aici și până la preluarea puterii politice (21 martie 1919) n-a mai fost decât un pas.

Nici guvernul Mihaly Karolyi¹ (octombrie 1918 – ianuarie 1919) nu s-a împăcat cu pierderile teritoriale extrem de previzibile, însă bolșevicii unguri au trecut la fapte. Au atacat trupele cehe și române (martie 1919), încercând să recâștige Slovacia și o parte din Transilvania. N-au reușit, s-au repliat și s-au pregătit pentru un nou atac. În paralel, au utilizat din plin propaganda pentru a crea breșe morale și a destabiliza situația din spatele fronturilor inamice. Regimul comunist a zvâcnit pentru ultima dată la 20 iulie 1919, când a declanșat ofensiva, a trecut râul Tisa și a atacat trupele române. Contraatacul

¹ Contele Karolyi Mihaly de Nagykaroly (n. 4 martie 1875, Fot, Ungaria – d. 20 martie 1955, Vence, Franța) a intrat în viața politică în 1910, când a fost ales în Parlament. La finalul Primului Război Mondial a format Consiliul Național Ungar, care a promis drepturi democratice, dar și integritatea statului ungar. A devenit prim-ministru în perioada 31 octombrie 1918 – 11 ianuarie 1919 și președinte (11 ianuarie - 21 martie 1919), când s-a retras, lăsând puterea comuniștilor conduși de Bela Kun și a plecat în exil. A revenit în viața politică ungară la finalul celui de-Al Doilea Război Mondial, fiind numit ambasador la Paris (1947-1949).

român a dus la cucerirea Budapestei (3-4 august 1919) și s-a oprit la granița cu Austria. După guvernul bolșevic, la Budapesta puterea a fost preluată de cei de dreapta, în frunte cu amiralul Miklos Horthy², care s-a proclamat regent (1920) și a declanșat o represiune dură a comuniștilor. Totuși, pe plan extern a continuat și promovat politica revizionistă față de statele vecine. Începând cu guvernul Karolyi, serviciile de informații ungare au acționat pentru culegerea de date din statele vecine, declanșarea unor acțiuni subversive și o propagandă internă și externă contra pierderilor teritoriale și refacerea Ungariei în granițele existente între 1868 și 1918. În statele vecine se viza menținerea unei stări de spirit optimiste în rândul maghiarilor, destabilizarea internă și dezinformarea pe scară largă.

La trei ani după terminarea Primului Război Mondial, o analiză întocmită de dr. Eugen Bianu³, șeful Inspectoratului General de Siguranță din Transilvania (subordonat Direcțiunii Poliției și Siguranței Generale din Ministerul de Interne), pentru beneficiarii politico-militari de la București, a evidențiat metodele și mijloacele utilizate de serviciile de informații ungare contra României. Pe baza unor cazuri relevante, instrumentate de structurile subalterne, Inspectoratul a identificat mecanismele și persoanele care s-au opus și au sabotat administrația

² Amiralul Miklos Horthy de Nagybanya (n. 18 iunie 1868, Kenderes, Ungaria – d. 9 februarie 1957, Estoril, Portugalia), militar de carieră, aghiotant al împăratului Franz Joseph, participant la Primul Război Mondial ca șef al marinei austro-ungare. Face parte din guvernul de la Szeged (1919), opus guvernului comunist condus de Bela Kun, este ales regent (1920) și se opune revenirii fostului împărat Carol al IV-lea în Ungaria (1921). Favorabil politicii europene de revizuire a tratatelor de pace de la Paris inițiată de Germania, a dezvoltat o diplomatie agresivă față de statele vecine Ungariei. Prin presiunea Germaniei și Italiei, în perioada 1938-1940, guvernul de la Budapesta a primit unele teritorii din Cehoslovacia, Iugoslavia și România, care fuseseră în componența imperiului dualist. A încercat să scoată Ungaria din război, însă Hitler a decis ca țara să fie ocupată de trupele germane (martie 1944), iar Horthy să fie înlăturat. Reținut în Germania (octombrie 1944-aprilie 1945), preluat de americani (aprilie-septembrie 1945), fostul regent s-a refugiat în Portugalia. Mai multe detalii, în: Catherine Horel, *Amiralul Horthy regentul Ungariei*, Editura Humanitas, București, 2019.

³ Dr. Eugen Bianu (n. 1888, Făget-Făgăraș – d. 1950, New York), doctor în drept, a urcat toate treptele carierei de funcționar de poliție începând din 1918; șeful Brigăzii de Siguranță Cluj, șeful Subinspectoratului General de Siguranță din Transilvania și al Inspectoratului General de Siguranță din Transilvania (1918-1930). A fost un apropiat al regelui Carol al II-lea (1930-1940), în timpul căruia a fost subdirector general (1930-1938) și director general al Direcției Generale a Poliției (1938-1940). A rămas în continuare în funcția de subdirector general (1940-1947), însă s-a ocupat strict de Casa Regală. Apropiat al Palatului Regal, a părăsit țara împreună cu regele Mihai după abdicarea acestuia, în ianuarie 1948, și a ajuns în SUA, unde a fost profesor la o școală FBI. Mai multe detalii despre cariera sa în Mihai Pelin, *Un veac de spionaj, contraspionaj și poliție politică*, Editura Elion, București, 2003, p. 49-50; Ion Suceavă, *Un om pentru istoria Poliției: Dr. Eugen Bianu*, București, 2009.

română în Transilvania. Acțiunile subversive inițiate de Budapesta după 1918 s-au axat, în principal, pe două direcții: propaganda și spionajul.

Propaganda era, la rândul ei, structurată în funcție de obiective. Astfel, o direcție era îndreptată, inițial, în statele vest-europene (Italia, Elveția, Franța, Anglia, Spania și SUA), însă ulterior s-a extins în Orientul Îndepărtat, adică în China și Japonia. A doua direcție viza acțiuni în statele succesoare ale Imperiului austro-ungar, în special România, Cehoslovacia și Regatul sârbo-croato-sloven. A treia linie era îndreptată către proprii cetățeni, care trebuiau infuzați cu credința că Ungaria este o victimă a statelor vecine, iar toate resursele trebuie direcționate către recuperarea teritoriilor cu maghiari, însă ajunse sub dominație străină.

Extensia propagandei s-a realizat fără economie de fonduri. Însuși secretarul general al Ligii pentru Apărarea Integrității Ungariei, Sandor Krisztica, a declarat că a distribuit peste 400.000 de broșuri de propagandă în limbile engleză, franceză și italiană, dar și către Orientul Îndepărtat. Între coperte se aflau scrise tot felul de lucruri, „*pline de calomnii la adresa noastră*”.⁴ În statele vecine, Ungaria a acționat „*pentru alimentarea iredentismului și urii de rasă*”⁵, cu intenția de a le dezechilibra intern și, pe termen lung, de a-și recupera teritoriile pierdute la finalul Primului Război Mondial. În Transilvania propaganda și spionajul se împleteau foarte bine, fiind înființate numeroase organizații în diverse ramuri care să se infiltreze în toate mediile. Acestea speculau erorile umane sau administrative ale reprezentanților autorităților române, pe care le mediatizau imediat la Budapesta, iar de aici întreaga lume era informată despre „abuzurile” și „suferințele” maghiarilor.

La Budapesta, acțiunea subversivă la adresa statelor vecine era organizată pe secții, câte una pentru fiecare țară. Secția pentru România, numită Secția Ardeleană (sediu în strada Szetecsen), era condusă de colonelul Tihanner Simenyfalvi, care avea în vedere ca tinerii maghiari din România, obligați la serviciul militar, „*să nu uite de datoria națională*”. El trimitea în România, cu pașapoarte false, ofițeri și mai rar civili, pentru a discuta cu părinții tinerilor înrolați și a le trasa sarcini pentru copii: să acționeze pentru „*infectarea cadrelor militare ale armatei noastre*”⁶; recrutarea de spioni din armata

⁴ Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare: ANIC), fond Casa Regală-Miscelanee (în continuare: CR-M), dosar 355, f. 1.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*.

română; organizarea propagandei bolșevice în rândurile militarilor români. Spionajul era efectuat în colaborare cu Secția a II-a Informații din Marele Stat Major ungar, în special cu căpitanii Makkay și Kol, dar și cu Andrei Szekely (originar din Deva), Tomasi Gyula și locotenentul Szögyi. Evidența tinerilor maghiari din armata română era gestionată de maiorul Iuliu Tokos, care deținea registrele fostelor cercuri de recrutare, dar primea și date obținute de agentura lui Simenyfalvi. Agentura era constituită din foști ofițeri din armata austro-ungară (sași și unguri), unii particulari „*cu ocupațiuni deosebite în țară*”⁷, alții încadrați în armata română. Din cercetările efectuate de agenții români de contraspionaj s-au identificat centre de informații ungare în Cluj, Târgu-Mureș și Arad. Una din organizații, descoperită, era condusă de Iosif Vild, fost căpitan de stat major, care avea însărcinarea „*de a ajuta la caz de nevoie prin acte teroriste*”⁸, sprijinit de: contele Karacsony, Cornel Burg (fost consilier de poliție de frontieră), Petru Iekel (fost consilier ministerial) și locotenent Arpad Botar ca organizator tehnic. Acesta din urmă a recrutat și instruit pentru activitatea de curierat în Transilvania pe următorii: Lajos Kercser (Kercsea), Nador Revesz și „*confidenții*” dr. Moricz Varfalvi din Turda, locotenent în rezervă Erdös din Oradea, sergent șofer în rezervă Mihail Szekely din Șaptesate (Brașov) și Abraham say Kendere, fost detectiv militar, „*care a procurat afirmativ dovezile din București asupra autorilor aruncării în aer a monumentului lui Arpad din Brașov*”⁹. Acțiunea în cauză a fost executată la 27 septembrie 1913 de doi basarabeni, Ilie Cătărașu și Timofei Kirilov care, însă, nu au reușit să distrugă statuia de 3,5 metri din bronz.¹⁰ Cu Botar a fost în contact și Victor Maderspach, principalul complice în complotul antiromânesc descoperit în Valea Jiului, dar și directorul minelor din Petroșani („*menținut de noi în discretă urmărire*”¹¹). Au mai intrat în monitorizare un tânăr, Hoban, care stătea mai mult la Viena și se afla în legătură cu dr. Adorjan, „*pretins agent român*”¹², care vizita des capitala Austriei.

⁷ *Ibidem*, f. 2.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ Pentru mai multe detalii, a se consulta: *Monumente de pe Tâmpa – Statuia lui Arpad*, la adresa: <https://balaurulroman.wordpress.com/2014/02/26/monumente-de-pe-tampa-statuia-lui-arpad/> (21 martie 2020)

¹¹ ANIC, fond CR-M, dosar 355, f. 2.

¹² *Ibidem*.

În Ungaria, din 1919, în fiecare oraș și sat a fost înființată o organizație de propagandă, cu extensii în Transilvania, pentru a desfășura acțiuni specifice. Totuși, la presiunile Antantei (Anglia, Franța și Italia) și ale Micii Antante (România, Cehoslovacia și Regatul sârbo-croato-sloven), guvernul de la Budapesta a fost de acord să desființeze, în iulie 1921, Liga pentru Apărarea Integrității Ungariei, Federația Ligilor de Apărare, Alianța de Apărare a Ungariei, Alianța Națională Secuiască Ardeleană, *„însă numai de formă, deoarece aceste organizații există și funcționează și azi sub alte firme”*¹³.

Acestea erau:

1. Partidul Apărării Patriei;
2. Clubul refugiaților ardeleni;
3. Asociația iridenților, ai cărei membri sunt organizați după model paramilitar, cu scopul de a participa la un eventual conflict *„ca francitiori”*;
4. Asociația Turda, organizație de propagandă și teroristă, ai cărei membri depun jurământul că vor înlătura *„prin orice mijloace pe aceia care se împotrivesc intereselor iredentiste”*.¹⁴ O parte din membri au acționau pe tărâm diplomatic pentru a *„deștepta interesul raselor turanice pentru soarta nemeritată a Ungariei”*. Liderul asociației era profesorul Holos, iar al secției paramilitare Ivan Hejjas¹⁵;
5. Uniunea maghiarilor redeșteptați (sediul în Budapesta, piața Batthyany nr. 4), cu doctrină revizionist-teroristă și antisemită, *„aranjează tulburările comandate sau necomandate la Budapesta și în provincie”*.¹⁶ Secția Ardeleană era condusă de preotul catolic dr. Robert Szentivanyi¹⁷, un apropiat

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ Ivan Hejjas (n. 19 ianuarie 1890, Kecskemet – d. decembrie 1950, Vigo-Spania), a devenit unul din liderii mișcării contrarevoluționare (1919) și comandant al armatei dintre Dunăre și Tisa (1919-1920). A fost deputat (1927-1931), șeful Departamentului Politici de Transport din Ministerul Comerțului și Transporturilor și șeful Departamentului Aviației Civile (1940). În perioada 1938-1939 a condus Garda Zdrencăroșilor (Rongyas) în acțiuni subversive în Transcarpatia. La finalul celui de-Al Doilea Război Mondial s-a refugiat în Spania. Pentru mai multe detalii, a se consulta Bela Bodo, *Ivan Hejjas: The Life of a Contrarrevolutionary*, East Central Europe, vol. 37, 2010, p. 247-279.

¹⁶ ANIC, fond CR-M, dosar 355, f. 2.

¹⁷ Robert Szenivanyi (n. 11 decembrie 1880, Budapesta – d. 16 septembrie 1961, Budapesta), preot, a activat la Cluj (1906), și a fost custode și director al Bibliotecii Batthyaneum (1907-1919). Lucrează în serviciul extern al Ungariei (1919), profesor la Facultatea de Științe Umane din Szeged (1924), la Colegiul Teologic din Szeged (1939), lector la Cluj (1940), profesor la Zirc (1944), de unde s-a retras la Szeged (1950).

al episcopului Majlath¹⁸ din Alba-Iulia, dar care s-a repatriat pentru a se alătura revizionismului.

6. Liga culturală a maghiarilor secui, acționa în cadrul Uniunii Generale Culturale Maghiare și răspândea cărți, broșuri, manifeste care încercau să demonstreze unitatea etnică și geografică a Ungariei de până în 1918.

7. Asociația maghiară din Ardeal.

Una din operațiunile subversive cele mai perfide ale acțiunii revizioniste maghiare a fost cea în care funcționarii publici minoritari au primit indicația de a nu depune jurământul de credință față de regele Ferdinand și România. Urmarea era pierderea locului de muncă, dar salariile au continuat să fie plătite de la Budapesta *via* liderii maghiari din Transilvania. Se preconiza că Transilvania, într-un termen mediu, va reveni Ungariei și toți cei demși își vor relua posturile. Pe de altă parte, serviciile de informații românești, chiar dacă acționau pe un teritoriu nou, aveau de partea lor oameni bine pregătiți și români patrioți care s-au alăturat în lupta contra acțiunilor subversive maghiare.

Serviciul Special de Siguranță Cluj a descoperit, la jumătatea anului 1919, „*defraudări, abuz de propagare de bolșevism și acapararea de parale*”¹⁹ organizate de liderii de opinie maghiari din centrul Transilvaniei. Principala victimă a fost Perceptoratul regal din Cluj, care a rămas fără 6 milioane de coroane, la care s-au adăugat 500.000 coroane adunați de la bănci, privați și colecte. Cei implicați, în număr de 22, au fost reținuți, în frunte cu dr. Antal Papp, fost director de finanțe (șeful Perceptoratului), Krisztof Czetzy, Kalman Toth, Emanuel Csiky, Sandor Disselbacher (fostii consilieri la Direcția finanțelor Cluj) și Emil Grandpierre, fost prefect și comisar regal al Clujului (1 decembrie 1918 – 18 ianuarie 1919). Acțiunea a fost inițiativa lui Antal Papp care, deși a primit din partea guvernului ungar, în decembrie 1918, ordinul să permită funcționarilor să depună jurământul față de România, căci „*acest jurământ depus nu se va considera trădare de patrie*”²⁰, a luat o decizie contrară. A anunțat autoritățile române că nici un funcționar financiar nu va depune jurământul „*pentru că asta nu permite ideea maghiară națională*”. Cât

¹⁸ Gustav Karoly Majlath (n. 24 septembrie 1864, Bakoca - d. 18 martie 1940, Alba-Iulia) a devenit diacon și preot (1887), locuitor de episcop în Transilvania, episcop de Martyropolis și episcop de Transilvania (1897), episcop de Alba-Iulia și arhiepiscop de Soteropolis (1938) și episcop emerit de Alba-Iulia (1940).

¹⁹ ANIC, fond Consiliul Dirigent (în continuare: CD), dosar 1/1919, f. 99.

²⁰ *Ibidem*.

privește lefurile, i-a asigurat pe funcționari că o să-și primească banii regulat, iar el a început să semneze obligații și cambii în valoare de 100.000 coroane.

Emil Grandpierre a ținut legătura cu toate guvernele de la Budapesta și a făcut eforturi să țină funcționarii maghiari „*departe de oficiile lor*”²¹, după ce a primit asigurări „*că milioanele îi stau la dispoziție*”.²² Banii însă au întârziat să vină, așa că a apelat la colecte (100.000 coroane) și mecenaiți privați (120.000 coroane), pe care i-a distribuit funcționarilor. A mai primit două-trei milioane de coroane, însă la anchetă n-a vrut să spună de la cine și a declarat „*că nu-l lasă simțământul lui național... că pe acești indivizi să-i descopere el însuși*”.²³ Unul dintre suspectii în caz era Gyorgy Balogh, fost consilier suprem la Perceptorat, căruia i se imputa suma de aproape 1,5 milioane coroane (mai exact 1.480.960 coroane și 35 fileri), dar dovezile erau puține. La domiciliile lui Krisztof Czetz și Sandor Disselbacher s-au descoperit liste cu plățile funcționarilor pe lunile aprilie-iunie 1919, dar cei doi erau zgârciți în declarații. Totuși, încet, dar sigur, informațiile au fost puse cap la cap și s-a mers mai departe cu acest caz, așa cum menționa un agent de siguranță la finalul unui raport: „*anchetăm cu înverșunare și mult zel*”.²⁴

La rândul său, Serviciul Special de Siguranță Târgu-Mureș a constatat că funcționarii minoritari demisi au fost angajați de diferite firme particulare. Pe de altă parte, muncitorii de profesie „*își văd existența periclitată*”²⁵ și au început să-i privească urât și să-i supravegheze pe noii veniți. Episcopul catolic Majlath a angajat unguri și evrei care au preferat să demisioneze din funcțiile birocratice, îi plătea din fondul eparhiei, dar îi utiliza și „*de propagandiști printre lucrătorii de la vile episcopiei*”.²⁶

În ce privea propaganda, agenții români de la Târgu-Mureș au descoperit că „*cuibul tuturor zvonurilor tendențioase lansate de propagandiștii unguri și bolșevici sunt cârciumile jidovești frecventate de soldați*”.²⁷ Pentru contracarare s-a luat contact cu comandanții militari de unități din zonă și s-au format rețele de informații și contrapropagandă care să combată panica, alarmismul și defetismul. Agenții recrutați au fost rapid instruiți și trimiși

²¹ *Ibidem.*

²² *Ibidem.*

²³ *Ibidem.*

²⁴ *Ibidem.*

²⁵ *Ibidem*, f. 89.

²⁶ *Ibidem.*

²⁷ *Ibidem.*

deghizați între muncitori, cărora „le-au descris pericolul ce îi așteaptă dacă dau crezământ diferitelor zvonuri plătite de răuvoitorii neamului, care o fac fiind plătiți pentru propagandă de acest fel”.²⁸ Rezultatul a fost pozitiv, deoarece „grupul țintă” a considerat că informațiile au fost aduse de oameni din mediul lor și nu de preoți sau învățători, care erau plătiți pentru a face astfel de afirmații.

În urma acțiunilor desfășurate de Serviciul din Târgu-Mureș s-au obținut date care au condus la trimiterea înaintea Curții Marțiale a lui Marton Spirer din Târgu-Mureș, „dovedit că propaga idei comuniste printre soldați”²⁹, Ferencz Szekely din comuna Sarpatak/Gloden, „colportor de știri false și tendențioase” (a spus că armata română are ordin să se retragă și a amenințat cu moartea pe cei care s-au înrolat în armata română). Fostul redactor al ziarului „Brassei Lapok”, dr. Bela Szelle, a fost arestat în Brașov și trimis la Comandamentul Militar din Cluj „pentru agitația prizonierilor din legiunea secuiască de a nu semna declarația de supunere socotind ca fapt nedemn și infam”³⁰ și pentru complicitate la evadarea locotenentului Alexandru Szilvay, pe care l-a și găzduit.

Altă problemă era că unii militari care plecau în concediu acasă, în mediul rural, îi îndemnau pe țărani „a nu mai asculta de domni fiindcă ei tot cătane sunt, iar domnii în Adunarea de la Alba-Iulia au vândut Ardealul României”.³¹ Asemenea atitudini s-au înregistrat și în comuna Sâncel (lângă Blaj), unde primarul și comitetul comunal nu au dorit să participe la o manifestare românească în Sânmartin. Soldatul Artimon Savenea, originar din satul Iclod (județul Târnava Mică), a fost acasă în concediu și a declarat în fața preotului și învățătorului că ofițerii sași din batalionul lui le spun soldaților: „voi sunteți aici, căci pe voi v-au vândut domnii voștri și așa și Ardealul l-au vândut României. Toți domnii au căpătat câte un milion, iar voi stați cătane”.³²

La începutul anului 1920, Serviciul Special de Siguranță din Târgu-Mureș l-a arestat pe Andor Ugron, fost prefect al județului Szolnok-Doboka/Solnoc-Dăbâca, și pe maiorul în rezervă Cornel Paxy, care aveau misiunea din partea guvernului ungar să conducă propaganda în centrul Transilvaniei. Pentru menținerea unei stări de spirit favorabile în rândul

²⁸ Ibidem.

²⁹ Ibidem.

³⁰ Ibidem, f. 90.

³¹ Ibidem.

³² Ibidem.

etnicilor maghiari, cei doi plăteau foștii funcționari care n-au depus jurământul de fidelitate către România și foștii militari din armata austro-ungară. Bela Csaszar, fost judecător la Curtea de Apel, era cel care plătea lunar foștii funcționari de la tribunal, judecătorii de la tribunalele de ocol, pe cei de la curtea cu jurați și procurorii. Luat la întrebări, bancherul Patrubani a recunoscut că a adus din Budapesta două milioane de coroane cu destinația „*de a fi întrebuințată pentru susținerea propagandei*”.³³ În această primă etapă a cercetărilor, Ugron și Paxy au fost arestați, iar alte șapte persoane au fost internate la hotelul Domokosi din Târgu-Mureș.

O nouă etapă începe după ce la Ministerul de Interne din Budapesta s-a luat decizia de a se înființa o Poliție politică centrală, condusă de Imre Nadaszy ca prim-căpitan general. Aceasta era organizată pe două secții (ofensivă și defensivă) și trebuia încadrată cu 300 de detectivi „*din oamenii cei mai buni ai organizațiilor similare*”.³⁴ Misiunile structurii erau spionajul politic, militar și diplomatic în general, îndreptat cu predilecție asupra statelor succesoare. Secția ofensivă era condusă de Nadaszy, ajutat de un maior ca referent militar, iar secția defensivă de Imre Winter, consilier de poliție, care își îndrepta acțiunile, cu prioritate, către România și Cehoslovacia. Împotriva Iugoslaviei acțiunea se dovedea „*lâncedă, deoarece cu această țară se caută o înțelegere cât mai grabnică*”.³⁵

Altă structură informativă era „Întreprinderea privată de urmăriri Pinkerton”, care lucra pentru Ministerul de Externe (de unde primea fondurile) și Marele Stat Major (care primea rezultatele informative). Întreprinderea avea un capital de 100.000 coroane și un acționariat compus din foști inspectori de poliție de frontieră: Ianoș Fazekas, Pal Monoatory, Ferencz Iszmanyi, Andras Husar, Elemer Kador, Vilmos Valter și Ferencz Pele. Toți proveneau din teritoriile ungare pierdute, dar prin rude și cunoștințe aveau multe ramificații și acționau ușor în domeniul informativ. Se foloseau „natural” aproape de toți călătorii care veneau din România și trimiteau agenți cu pașapoarte false „*însărcinați cu operațiuni mai mari sau urgente*”.³⁶

La 5 iunie 1921 agenții Inspectoratului General de Siguranță din Transilvania l-au reținut pe Iacob Kuhn, originar din Târgu-Mureș, despre care existau dovezi că era curier între organizația revizionistă din Transilvania și

³³ ANIC, fond Casa Regală-Diverse (în continuare: CR-D), dosar 1/1920, f. 1.

³⁴ ANIC, fond CR-M, dosar 355, f. 3.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ *Ibidem*.

Marele Stat Major ungar. În urma anchetării și exploatării informative au fost obținute date care au condus la alte arestări: Laszlo Brumhubert, căpitan în armata ungară, domiciliat în Reghin; Karolyi Inecs, preot romano-catolic și abate al mănăstirii franciscane din Târgu-Mureș; Geza Redigyer, preot unitarian în Târgu-Mureș; Andras Biro, preot unitarian în Târgu-Mureș; Sandor Molnar, profesor în Târgu-Mureș. În declarațiile date, cei implicați au recunoscut că au avut o corespondență cifrată „cu conținut compromițător și contra intereselor statului român”³⁷ primită de la maiorul Gyula Tokos din Budapesta. Brumhubert a fost cel care a arătat că descifrarea se făcea după romanul „Strigonius”, autor Pal Farkas și ultima misivă avea următorul conținut: „Să se predea lui Inecs. Evadarea lui Tamas nu este adevărată, numai de aceea o răspândesc românii, ca să-l poată asasina. Să știi că prin Picurka au sosit 300.000 lei, Nagy sau Kiss Ianos au dus 200.000 lei. Au sosit? Dacă da și ai încredere în Kuhn raportează-ne prin el. Gogoman să ia contact cu Provincialis Leonard. Ajutorul subofițerilor să se împartă cu precauție și numai acei de încredere să se împărtășească din ajutor”.³⁸ Corespondența a ajuns la preotul Karolyi Inecs care a trimis-o printr-un curier de la Târgu-Mureș la Cluj, la August Kelemen, șeful mănăstirii unitariene din oraș. În scrisori erau pomenite mai multe nume, între care și cel al vicarului episcopal Leonard Trefan³⁹ din Cluj, care era „șef suprem al tuturor bisericilor romano-catolice din Ardeal”.⁴⁰ El era dovedit că avea legături strânse cu Marele Stat Major din Budapesta și i se remiteau 500.000 lei pe care să-i împartă foștilor subofițerilor maghiari din Transilvania.

O nouă tehnică subversivă, relevată prin raportul unui agent român infiltrat în medii de interes ungare, a fost elaborată de consilierul ministerial Imre Vedioska în luna august 1921. Acesta a inițiat „o propagandă de instigație”⁴¹ între românii din Transilvania și cei din Vechiul Regat. Potrivit Inspectoratului General de Siguranță din Transilvania, rezultatele acestei acțiuni „se oglindesc în timpul din urmă prin presa maghiară de la noi”.⁴²

³⁷ ANIC, Colecția 50, dosar 7908, f. 17.

³⁸ *Ibidem*, f. 18.

³⁹ Leonard Trefan (n. 15 decembrie 1875, Kezdiszentkereszt – d. 30 noiembrie 1945, Cluj) a intrat în ordinul Sf. Francisc (1891), a urmat studii teologice (1894-1898) și a devenit secretar provincial la Cluj (1899-1904 și 1906-1932) și Târgu-Mureș (1904-1906). A fondat și condus presa catolică din Transilvania, achiziționând tipografii și înființând mai multe ziare și reviste.

⁴⁰ ANIC, Colecția 50, dosar 7908, f. 17.

⁴¹ ANIC, fond CR-M, dosar 355, f. 3.

⁴² *Ibidem*.

La finalul analizei, dr. Eugen Bianu, șeful Inspectoratului General de Siguranță din Transilvania, atrăgea atenția superiorilor asupra pericolelor provenite de la granița de vest: „În trei ani de zile nu ne-a venit nici un caz de denunțare a vreunui spion. Pe când birourile de spionaj, de informații, ofițerii informativi, polițiile și jandarmeria din Ungaria zilnic sunt obsedate de denunțuri și informații venite de la particulari, explicație a cărui fapt e rezultatul acțiunii de propagandă serioasă ce se face acolo”.⁴³ În încheiere, adresându-se directorului general al Direcțiunii Poliției și Siguranței Generale, Bianu evidenția că pericolul acțiunilor subversive ungare „**este mai iminent decât s-ar crede și viitorul neamului nostru impune celor în drept – în a căror mână e depus destinul amenințat – necesitatea imperativă de a impune din timp o reacțiune măsurată și energică în toate direcțiile, în care sens cu onoare vă rog a interveni cu insistență**” (s.n.).⁴⁴ Un avertisment care, din păcate, a fost luat în considerare doar din când în când de liderii politici autohtoni, ceea ce s-a răsfânt, pe termen lung, asupra siguranței și integrității statului național unitar român.

Dr. Alin Spânu

Facultatea de Istorie, Universitatea din București

⁴³ *Ibidem.*

⁴⁴ *Ibidem*, f. 4.

MARIA BĂLAN: „MATA HARI DE ROMÂNIA”

Despre spionaj se poate vorbi la modul plus infinit, fiind cunoscut deja faptul că spionajul este a doua dintre cele mai vechi meserii din lume.

Și dacă spionajul și contraspionajul sunt omniprezente, dilema ar putea fi: spionii „mișună” printre noi, chiar dacă puțini sunt cei cunoscuți de istorie?

Răspunsul este relativ simplu: un spion nu devine celebru decât când este prins. Când cade. Așa cum este exemplul faimoasei Mata Hari sau al frumoasei Maria Bălan, cunoscută și sub denumirea de „Mata Hari de România” în Primul Război Mondial.

Privind din această perspectivă, s-a putut constata că femeile au jucat un rol important în interesanta și misterioasa lume a spionajului. Cu dinamismul ei nativ, cu o inteligență și răbdare, specifice felului ei de a fi, dintotdeauna femeia a slujit cauze politice, militare, economice, pentru care a luptat pe frontul invizibil al spionajului, la fel ca și bărbații.

În prima conflagrație mondială acolo, undeva, în spatele frontului, de multe ori în saloane de societate sau alte locuri ferite de gloanțe, obuze sau gaze toxice, lupta era dusă de cei sau de cele care încercau, cu puterea minții, cu o mare doză de carismă și cu farmece personale, să salveze sau să condamne mii de vieți.

O astfel de femeie era Maria Bălan, despre care se apreciază că a fost cel mai important spion al Regatului României din Primul Război Mondial și, probabil, de pe întreg frontul de est al acestui război.

A stârnit uimirea întregii Europe cu calitățile ei ieșite din comun; se spunea că era capabilă să afle absolut tot ceea ce își dorea.

Cotidianul francez *Paris Soir* a denumit-o „faimoasa Maria Bălan – regina spionajului – Mata Hari de România”.

Dar cine era această tânără fată, Maria Bălan?

S-a născut în anul 1895 în orașul Vârșeț, Serbia, Banatul de Sud, regiunea autonomă Voivodina, pe atunci aflată sub stăpânirea Austro-Ungariei,

într-o familie de preoți români, fiind absolventă a Școlii Normale numită „Preparandia”. Era o tânără înaltă și zveltă, cu un fizic extrem de atrăgător, educată – după cum s-a exprimat din nou revista pariziană *Paris Soir* „*toc înalt și minte brici*” – bună vorbitoare a limbilor germană, maghiară, sârbo-croată și franceză, învățate în școală.

În timp ce Maria încă locuia în casa părinților săi, a sosit în Vârșeț, pentru manevre, un regiment de ulani (cavaleria ușoară din primul război mondial) al armatei imperiale. În locuința familiei Bălan a fost încartiruit un frumos și tânăr sublocotenent de ulani. Să fi fost această alegere o simplă coincidență, nu se știe! Cert este că între tânăra noastră româncă și sublocotenent s-a înfiripat o idilă, iar cei doi au fugit la Timișoara. Din unele surse aflăm că, în cosmopolitul oraș de pe râul Bega, Maria a ajuns în urma unui plan prestabilit căci, cu puțin timp înainte de a-l cunoaște pe sublocotenentul austriac, ea fusese racolată de un agent al serviciului de spionaj român. Cel ce a racolat-o a utilizat argumente de ordin etnic – subliniindu-i fetei să nu-și uite originea română – și i-a cerut, pur și simplu, să lucreze ca spion pentru România.

Încă de la început, cariera ei a fost plină de succes. Și-a folosit ingenios calitățile native: frumusețe, inteligență, cultură, reușind să penetreze cercul ofițerilor superiori ai Corpului VII al armatei imperiale, aflată în Banat, și a avut acces în *Kundschaftst Stella*, Secțiunea a II-a (specializată în informații) a Corpului VII. Prin frecventarea acestor cercuri a reușit să afle planurile armatei imperiale, situația armamentului, starea de spirit a trupelor etc.

O altă performanță a ei ca spion a fost aceea că a putut ajuta la eliminarea unor agenți ai imperiului austro-ungar care locuiau în zona Rucăr-Drăgoslavele-Câmpulung Muscel. Aceștia, angajați ca pădurari și agenți de vânătoare, cunoscând locurile foarte bine, erau de un real folos Corpului de vânători de munte al armatei austriece.

Unele informații culese de ea au servit inclusiv armatei imperiale țariste. În anul 1913, când nu împlinise încă 20 de ani, a fost „rugată” să dea o mână de ajutor serviciilor secrete ale Imperiului Rus. Din cauza unei „cârțițe”, iscoadele Imperiului eșuaseră în zona de interes Austro-Ungaria, așa încât informațiile ce le deținea Maria Bălan au fost extrem de utile țariștilor, în detrimentul Vienei.

În paranteză trebuie spus că serviciile secrete imperiale austro-ungare chiar s-au străduit mult timp să afle cine era spionul/spioana din spatele indicativului „B9” cu care aceasta își semna informațiile transmise către serviciile românești din București!

După intrarea României în război (august 1916), informațiile ei au devenit neprețuite pentru țara noastră, dar și ea, ca agent, a devenit mult mai vulnerabilă.

În decembrie 1916, Puterile Centrale au ajuns la București, iar autoritățile române s-au retras, în grabă, spre Moldova, lăsând în urmă o serie de documente pe care ocupanții au avut posibilitatea de a le cerceta. Așa, din aproape în aproape, printre documentele arhivei siguranței rămase în București, au descoperit-o pe Maria Bălan – agentul cu indicativul „B9”. Vestea a ajuns imediat la Timișoara, unde „celula” Mariei Bălan a fost dezactivată.

Maria Bălan a fost arestată, dimpreună cu încă nouă români, spioni și ei, procesul declanșat și desfășurat, fiind rapid. Doar că, dintre toți, numai Maria a fost condamnată la moarte pentru înaltă trădare, data execuției fiind stabilită pentru 15 octombrie 1917.

În noaptea de dinaintea înfățișării în fața plutonului de execuție, Maria Bălan „se evaporă”, pur și simplu, din celulă. Explicația? Un ofițer al armatei austriece, îndrăgostit de aceasta, îi facilitase evadarea. Nu se știe dacă a fost vorba chiar de logodnicul de la Vârșeț, dar cert este că, în dimineața execuției, sergentul nu a mai găsit-o în încăperea în care era închisă.

După ce a fost salvată de plutonul de execuție, Maria a fost ascunsă mulți ani, la București și la Paris, extrem de bine și eficient, sub o altă identitate, ca mulțumire pentru serviciile aduse, până în 1928, când s-a întors în localitatea natală, Vârșeț.

Din păcate, în 1936, pe 1 octombrie, Maria Bălan a fost găsită moartă, otrăvită, la mormântul părinților.

Ofițerul austriac care a ajutat-o a rămas în România, a trecut la o nouă armă și a murit în 1965, nedezvăluind nimic, niciodată, din ceea ce a știut că s-a întâmplat, în realitate, cu acea spioană excepțional dotată.

Maria Bălan, această regină a spionajului românesc din perioada Primului Război Mondial, a îndeplinit criteriile unui adevărat agent secret, a cărui eficiență se măsoară în gradul de întrebuițare a inteligenței, în perfecționarea învățării limbilor străine, în capacitatea de a fi un intelectual desăvârșit și de a-i convinge pe cei din jur de acest lucru.

Astfel, ea a rămas în istorie ca fiind cel mai eficient pion din rețeaua de spionaj stabilită de România în Transilvania, pe acea complicată tablă de șah a spionajului acelei perioade, în Sud-Estul Europei.

Mădălina Gavrea

ISTORIA UNITĂȚILOR SPECIALE DE APĂRARE, INTERVENȚIE ȘI LUPĂ ANTITERORISTĂ DIN ROMÂNIA (PARTEA a II-a¹)

9. Adoptarea concepției (doctrinei) unitare în organizarea, conducerea și combaterea acțiunii teroriste (1975)

După emiterea Ordinului nr. 00448/1974, conducerea ministerului de Interne continua să constate greutăți în eficientizarea deplină a modului de organizare și executare a activității antiteroriste. De această dată ineficiența era pusă pe lipsa unei „concepții unitare în lupta împotriva elementelor teroriste”, care să pună accent în special pe *acțiunea preventivă*. S-au făcut demersurile necesare și, la 13 mai 1975, cu nr. 00387.609, Biroul Executiv al Consiliului de Conducere al Ministerului de Interne a aprobat „*Nota-raport cu privire la concepția referitoare la combaterea acțiunilor teroriste*”.² La 20 mai 1975, cu același nr. 00387.609 (având antetul UM 0625/RP), ministrul a „legiferat” „*Concepția privind organizarea și desfășurarea acțiunilor unităților și organelor Ministerului de Interne pentru combaterea terorismului*”³ (conexată cu viitorul Ordin nr. 00650 din 25 mai 1975, vezi mai jos, *n.n.*).

Potrivit *Concepției*, pentru conducerea unitară a acțiunilor de combatere a terorismului se constituiau (redefineau) la nivel central următoarele organe:

a) *Comandamentul ARTA*, care asigura coordonarea activităților și măsurilor pentru prevenirea acțiunilor teroriste și exercita conducerea nemijlocită a acțiunilor de intervenție, în scopul neutralizării, capturării sau lichidării elementelor teroriste, dispunea eventualele evacuări ce se impuneau, iniția și purta tratative când situația operativă solicita această măsură.

b) *Statul Major Operațional* – ca organ de lucru (executiv, *n.n.*) al Comandamentului ARTA. Acesta avea ca puncte de conducere:

de bază:

Ministerul de Interne, la sediul său;

Inspectoratul General al Miliției, la sediul central;

¹ Prima parte a acestui studiu a apărut în numărul 51 al revistei.

² CNSAS; Ministerul de Interne, Direcția Secretariat-Juridică, Dosar nr. 3633, *Ordine ale conducerii ministerului cu semnături originale*, anul 1975.

³ Idem, vol. 6, *Acte normative*, 1975, ff. 232-237.

Comandamentul Trupelor de Securitate, cazarma Băneasa;

UM 0625/RP, în str. Tudor Arghezi nr. 63.

de rezervă: 1 punct la Otopeni, 1 punct de comandă mobil.

Concepția nominaliza ca fiind „mai periculoase pentru România” următoarele grupări extremist-teroriste: „Septembrie Negru” (palestiniană), „Armata Roșie” japoneză, „Baader Meinhof” din RFG, „Tupamaros” din America Latină (Uruguay, *n.n.*), „Ustași” iugoslavi din emigrație, și „Tinerii Sioniști” din Israel.

Concepția definea și următoarele concepte/noțiuni:

Combaterea terorismului „cuprinde activitatea de prevenire, paza și intervenția unităților și organelor Ministerului de Interne în scopul descoperirii, neutralizării și lichidării acțiunilor teroriste”.

Prevenirea terorismului „constituie sarcina principală și acțiunea de bază a tuturor unităților și organelor Ministerului de Interne în ansamblul luptei antiteroriste și constă în totalitatea măsurilor informativ-operative, tehnice, de control acces, de pază și apărare, luate cu anticipație, în scopul zădărnirii planurilor grupărilor extremist-teroriste și asigurarea securității persoanelor și obiectivelor aflate în atenția acestora”. Măsurile de prevenire a actelor teroriste urmau să se execute neîntrerupt, în mod activ, prin forme și mijloace variate, cu responsabilități precise pe categorii de forțe participante. O atenție deosebită urma să se acorde activității informativ-operative, instruirii întregului potențial informativ al MI cu sarcini pe linie de antiterorism, creării și dezvoltării unei rețele informative pe profil (...).

Intervenția antiteroristă avea loc în caz că măsurile de prevenire nu-și atingeau scopul, și consta în „ansamblul măsurilor și acțiunilor desfășurate de unitățile Ministerului de Interne cu hotărâre, fermitate și rapiditate, pentru neutralizarea și lichidarea elementelor teroriste, eliberarea ostaticilor (dacă au fost luați) și restabilirea ordinii”.

Neutralizarea „urmărește scăderea capacității de acțiune a elementelor teroriste prin manevre abile de înșelare și derutare, prin întrebuintarea unor mijloace chimice, toxice, medicamentoase, izolarea obiectivului și a teroriștilor”.

Acțiunea de lichidare „se execută numai la ordin, în caz de extremă necesitate, când măsurile de neutralizare nu au dat rezultate. Lichidarea elementelor teroriste constă în asaltul prin foc și mișcare, executat cu rapiditate de către forțele destinate pentru intervenție, urmărindu-se capturarea sau nimicirea teroriștilor și protecția personalului obiectivului”.

Ordinul pentru intervenție se transmitea de UM 0625/RP, cu aprobarea ministrului de Interne sau a primului adjunct care coordona activitatea acesteia.

În București existau 9 *grupări* care aveau în sarcină apărarea obiectivelor, în număr de 61, între acestea Gruparea 1 avea în repartizare aeroporturile Otopeni, Băneasa și reședința ambasadorului Iordaniei. Obiectivele din teritoriu se stabileau de către șefii inspectoratelor, după caz ele putând fi constituite pe *grupări*.

Concepția obliga la *cooperarea pe profil antiterorist* sub comanda unică a UM 0625/RP următoarele unități: Direcția Pașapoarte, organele de miliție, Comandamentul Trupelor de Securitate, Comandamentul pentru Tehnică Operativă și de Transmisiuni și Comandamentul Serviciilor și Înzeștrării, Unitatea Specială „F” (filaj), unitățile teritoriale (județene).

Cooperarea era necesară pentru „sporirea eficienței activității informativ-operative pe profil, a pazei și apărării obiectivelor, desfășurarea cu fermitate, ingeniozitate și rapiditate a acțiunilor de neutralizare și lichidare a oricăror acte sau acțiuni teroriste în România”.

Și atenție, *nota-raport* cu nr. 00387.609 din 13 mai 1975 dispunea „necesitatea realizării în viitor a unei Unități independente Speciale de Luptă Împotriva Terorismului”! Aceasta urma să se constituie din: UM 0625/RP, subunități din trupele de securitate, efective de miliție și din Unitatea specială „F”. În acest sens, urma ca în *termen de trei luni* să prezinte propuneri toate organismele cu atribuții și responsabilități în lupta antiteroristă.

10. Realizarea comenzii unitare a acțiunilor de combatere a terorismului (1975)

La 25 mai 1975, ministrul de Interne Teodor Coman a emis Ordinul nr. 00650 în care se declara ca obiectiv *realizarea conducerii unitare a acțiunilor de combatere a terorismului*, în scopul *prevenirii și lichidării oricăror acte teroriste îndreptate împotriva unor persoane sau obiective de pe teritoriul României*⁴, ordin care l-a abrogat pe cel cu nr. 00448/1974.

Conform Ordinului nr. 00650, au fost trecute în răspunderea comandanților (șefilor) unităților centrale de Securitate, Inspectoratului General al Miliției, Comandamentului Trupelor de Securitate, inspectoratelor municipiului București și județene ale Ministerului de Interne *următoarele*

⁴ CNSAS; Ministerul de Interne, Direcția Secretariat-Juridică, Dosar nr. 3633, *Ordine ale conducerii ministerului cu semnături originale*, anul 1975.

sarcini: „organizarea și executarea eficientă a măsurilor privind prevenirea, descoperirea și neutralizarea oricăror acțiuni puse la cale împotriva țării noastre de elemente teroriste; prevenirea evaziunilor aeriene, răpirilor, distrugerilor sau deturnării de aeronave și nave; asigurarea pazei și securității obiectivelor de pe teritoriul național (...) în care s-ar putea organiza și întreține acțiuni teroriste; organizarea și asigurarea pazei și securității reprezentanțelor străine, diplomatice, comerciale sau de altă natură, vizate de elementele teroriste”. Ordinul pentru intervenție antiteroristă se transmitea de UM 0625/RP doar cu aprobarea ministrului de Interne sau a prim-adjunctului acestuia care coordona activitatea unității.

Ca for de îndrumare și coordonare a conducerii unitare a acțiunilor de combatere a terorismului, ARTA a fost și ea reconfigurată, astfel:

Comandamentul ARTA, format din:

- Primul adjunct al ministrului de Interne;
- adjunctul ministrului de Interne și șef al Inspectoratului General al Miliției;
- Comandantul trupelor de securitate;
- șeful Direcției a III-a (UM 0625/Contraspionaj, *n.n.*), care răspundea de întreaga activitate desfășurată de UM 0625/RP.

Statul Major Operațional ARTA, compus din:

- Serviciul operații al UM 0625/RP;
- Adjunctul șefului Inspectoratului General al Miliției;
- șeful de Stat Major al Comandamentului Trupelor de Securitate;
- șeful Unității speciale „T”;
- șeful Direcției Serviciilor și Înzestrării;
- locțiitorul șefului Unității Speciale „F”;
- șeful de stat major al Comandamentului Pompierilor.

Practic, conform Ordinului nr. 00650/1975, ministrul de Interne a investit UM 0625/RP ca *organ specializat de profil* care asigura organizarea, coordonarea și îndrumarea întregii activități de combatere a terorismului. Unitatea efectua: „urmărirea informativă specială asupra celor mai periculoase elemente teroriste și luarea sub control a cazurilor lucrate de celelalte unități pe linie de terorism”; supravegherea informativă generală în locurile și mediile frecventate de elemente teroriste; rețea informativă pe profil de combatere a terorismului; acțiuni operative directe, în cooperare cu alte unități ale MI; organizarea și conducerea pazei și apărării, precum și acțiuni de intervenție la obiectivele vizate de elemente teroriste; organizarea activității de control și

prevenire pe profil; centralizarea, sintetizarea și exploatarea informațiilor; legătura cu organele de resort ale Ministerului Apărării Naționale pentru organizarea unitară a măsurilor de combatere a terorismului etc.

UM 0625/RP primea de la unitățile de Securitate, Inspectoratul General al Miliției, Inspectoratul Municipiului București și inspectoratele județene ale MI toate „datele și informațiile ce se refereau la apariția sau identificarea persoanelor suspecte ce aparțineau sau sprijineau elementele teroriste, precum și cazurile urmărite prin dosare informative”. Faptele sau evenimentele deosebite erau raportate imediat conducerii Ministerului de Interne. La rândul ei, UM 0625/RP transmitea operativ informațiile care prezentau interes pentru celelalte unități centrale și teritoriale.

11. Înființarea unităților centrale și teritoriale de intervenție și apărare antiteroristă și a unităților de sprijin (1975)

Reamintim că încă din 13 mai 1975 Ordinul nr. 00387.609 a dispus și *„realizarea unei Unități independente Speciale de Luptă Împotriva Terorismului”*. Problema a fost reluată și discutată în cadrul Biroul Executiv al Consiliului de Conducere al Ministerului de Interne, for care la 4 noiembrie 1975 a înaintat ministrului de Interne documentul intitulat *„Raport cu privire la îmbunătățirea activității de combatere a terorismului”*. Biroul propunea *înființarea unităților centrale și teritoriale de intervenție și apărare antiteroristă și a unităților de sprijin*, cu motivarea că astfel se creează *cadru organizatoric corespunzător pentru realizarea unei conduceri unitare* „care să determine eficiență sporită în prevenirea, neutralizarea și lichidarea acțiunilor teroriste preconizate pe teritoriul țării noastre”.

Ca urmare, la 19 noiembrie 1975 ministrul Teodor Coman a emis Ordinul nr. 00392047 în care aprobă *Raportul* din 4 noiembrie al Biroului Executiv, ordonând astfel constituirea următoarelor unități centrale și teritoriale de intervenție și apărare antiteroristă:

I. În Municipiul București

1) Detașamentul Special de Intervenție Antiteroristă, subordonat UM 0625/RP, cu dotare și instruire complexă capabil să acționeze operativ și eficace pentru îndeplinirea următoarelor misiuni:

să intervină în cel mai scurt timp la obiectivele din Capitală, în situația când sunt *atacate* sau *ocupate* de elemente teroriste, pentru *neutralizarea* sau *lichidarea* acestora;

să ia primele măsuri de blocare a obiectivelor aflate în pericol, de evacuare a personalului și de înlăturare, în caz de necesitate, a materialelor explozive folosite de teroriști;

să pătrundă prin forță în interiorul obiectivelor sau în încăperile unde sunt blocați teroriștii și ostaticii luați;

să localizeze și să lichideze incendiile provocate la obiective de elemente teroriste;

să participe la acțiunile de urmărire și capturare a teroriștilor care au reușit să dispară de la obiectivele atacate;

la ordin, să execute misiuni speciale pe timpul unor vizite sau alte activități la care participă conducerea superioară de Partid și de stat și înalți oaspeți de peste hotare.

Detășamentul Special de Intervenție Antiteroristă se constituie în două etape și anume:

Etapa I: de tăria a 60 posturi (5 ofițeri, 23 subofițeri, și 32 militari în termen) organizat pe 4 *grupuri de luptă*, din care 3 de *asalt* și unul de *pompieri*.

Aceste efective să se realizeze astfel:

3 ofițeri și 13 subofițeri de la actualul compartiment de intervenție al UM 0625/R.P.;

2 subofițeri și 24 militari în termen de la trupele de securitate;

1 ofițer și 4 subofițeri de la Inspectoratul municipiului București - miliție, din posturile neîncadrate;

1 ofițer, 4 subofițeri și 8 militari în termen de la pompieri.

Etapa a II-a: de tăria a 102 posturi (7 ofițeri, 87 subofițeri și 8 militari în termen), organizat pe 4 grupuri de asalt și 1 de pompieri, cu efective sporite. Pentru această etapă posturile se vor realiza din cele 16 existente la actuala *grupă de intervenții* a UM 0625/R.P., efectivele de pompieri care se vor menține în continuare, precum și cele propuse pentru suplimentarea efectivelor Ministerului de Interne.

2) Unitatea Specială de Apărare Antiteroristă, prin gruparea tuturor forțelor – de miliție și trupe de securitate – destinate în prezent activității de pază și apărare a obiectivelor vizate de elementele teroriste, punerea acestora sub comandă unică, dotarea și instruirea în mod unitar. Această unitate să fie subordonată operativ Comandamentului „ARTA”, prin UM 0625/RP, urmând ca instruirea, asigurarea tehnico-materială și financiară să se realizeze de către Comandamentul Trupelor de Securitate. Unitatea să funcționeze în baza unui *stat de organizare* propriu, după nomenclatorul trupelor de securitate, conform organigramei și să îndeplinească următoarele misiuni:

paza și apărarea aerogărilor Otopeni și Băneasa, sediilor unor ambasade, reședințelor și domiciliilor unor diplomați, reprezentanțe străine și alte obiective vizate de elemente teroriste; asigurarea menținerii ordinii și liniștii publice în jurul acestor obiective;

executarea controlului antiterorist la aeroporturile Otopeni și Băneasa, precum și la ambasadale care au solicitat controlul persoanelor la intrare;

asigurarea securității aeronavelor românești pe timpul zborului, a personalului navigant și a pasagerilor, în cursele interne, precum și la escalele de scurtă durată;

participarea la acțiuni de luptă pentru neutralizarea și capturarea elementelor teroriste.

Constituirea „Unității Speciale de Apărare Antiteroristă” se va realiza în două etape, astfel:

Etapa I: de tăria a 1 100 posturi, din care 75 ofițeri; 353 subofițeri; 665 militari în termen și 7 angajați civili, ce se vor asigura prin gruparea actualelor efective de miliție și trupe de securitate care execută în prezent astfel de misiuni.

Etapa a II-a: de tăria a 1 150 posturi, din care 104 ofițeri, 374 subofițeri, 665 militari în termen și 7 civili, care se vor realiza prin întrebuintarea efectivelor prevăzute în actualele state de organizare și suplimentările solicitate pentru întărirea pazei și apărării la obiectivele existente și luarea în pază a 3 noi

obiective (ambasadele Venezuelei, Pakistanului și reședința ambasadorului SUA). Din suplimentările solicitate se vor restitui unităților de miliție și trupelor de securitate posturile detașate în prezent, pentru reîntregirea efectivelor acestora.

3) Grupa de Intervenție Medicală – subordonată Comandamentului „ARTA” – constituită din personalul de specialitate din cadrul Ministerului de Interne care, pe lângă atribuțiile de serviciu, să fie instruit cu metode și forme medicale speciale de acțiune antiteroristă (narcotizare, adormire, folosirea substanțelor halucinante, paralizante și a altor procedee pentru neutralizarea elementelor teroriste), precum și pentru acordarea asistenței medicale necesare menținerii în viață a ostaticilor și teroriștilor, inclusiv introducerea lor în eventualele obiective ocupate. În acest scop să se creeze un *Laborator special de cercetare și experimentare* în care să-și desfășoare activitatea *Grupa de intervenție medicală*, pe baza unui program de măsuri aprobat de Comandamentul „ARTA”.

Unitatea militară 0625/RP să fie dotată cu o autosanitară specială, amenajată corespunzător misiunii de luptă, care va fi pusă la dispoziția Grupei de intervenție medicală.

II. În teritoriu

Grupele de intervenție antiteroristă, constituite în baza *Ordinului 00650/1975*⁵, să fie formate din cadre de securitate și miliție ce desfășoară activitate pe diferite linii de muncă, să primească – în mod permanent – o instruire complexă, specifică pentru lupta antiteroristă și să fie dotate cu câte o mașină de intervenție echipată cu armament automat, grenade, substanțe chimice și arme albe. Efectivele acestor grupe să asigure, prin rotație, permanența la sediul inspectoratelor județene a unei forțe de 3-7 ofițeri și subofițeri pe timp de 24 ore. În zilele când cadrele respective sunt de permanență, să se realizeze instruirea intensivă antiteroristă, pe baza unui plan tematic special elaborat de UM 0625/RP și a unui program aprobat de șefii inspectoratelor (...).

Comandamentul Trupelor de Securitate să stabilească pentru fiecare județ subunități din trupele de securitate de tăria unui pluton, care să fie special instruite și dotate, capabile să intervină, la nevoie, pentru întărirea pazei și apărării unor obiective, precum și pentru neutralizarea și lichidarea acțiunilor teroriste.

⁵ Ordinele nr. 00650 și nr. 0090215/25.05.1975 (completat cu nr. 90309/31.12.1975) privind organizarea și desfășurarea acțiunilor unităților și organelor Ministerului de Interne pentru combaterea terorismului.

III. Asigurarea tehnico-materială

Pentru îmbunătățirea dotării și asigurării cu mijloace specifice a forțelor destinate pentru combaterea terorismului, în afara celor prevăzute în tabele de înzestrare și planul de perspectivă aprobate, se preconizau următoarele:

dotarea *Detașamentului Special de Intervenție Antiteroristă* cu 9 transportoare amfibii blindate mici, care să fie asigurate prin transfer de la Ministerul Apărării Naționale și 5 autostații electrice de iluminat de 5 KVA, prin deblocarea de la stocul intangibil al Ministerului de Interne;

Comandamentul Serviciilor și Înzestrării să asigure echipamentul de protecție necesar subofițerilor de miliție, prin amenajarea unei garderobe (bluze de vânt, mantale împlănite, căciuli, supra-mănuși, cizme împlănite etc.) precum și 15 dispozitive și mijloace de cățărări și forțat intrări (...).

Precizăm că Ordinul nr. 00392047 din 19 noiembrie 1975 are semnăturile următorilor: Teodor Coman, ministru de Interne; general-locotenent Alexandru Dănescu, adjunct al ministrului; general-locotenent Jean Moldoveanu, adjunct al ministrului; general-maior Nicolae Pleșiță, secretar general al MI; general-locotenent Mihai Pacepa, secretar general al MI; general-maior Luigi Martiș, comandantul Trupelor de Securitate; general-maior Gheorghe Moga, șeful Direcției a III-a (Contraspionaj); general maior Gheorghe Briceag, comandantul Pompierilor; colonel Florică Stoicescu, șeful Direcției Organizare-Mobilizare.

Referindu-se la toată această arhitectură organizatorică și de conducere unitară a acțiunii antiteroriste, la bilanțul anual al Direcției de Contraspionaj (a III-a/UM 0625), ținut la 27 decembrie 1975, gl.-col. Nicolae Doicaru (prim-adjunct al ministrului) a ținut să sublinieze: „S-a creat la nivel central această *unitate pentru combaterea terorismului* pe care am pus-o, nu întâmplător, repet, nu întâmplător, în subordinea Direcției a III-a, și la județe, de asemenea. Am legat-o de *contraspionaj* pentru că practica, experiența, arată că unele din țările care au ridicat la rang de politică de stat terorismul, sprijină, finanțează, înarmează, instruiesc direct cadrele grupărilor teroriste. Și experiența proprie a celor descoperite până acum în România confirmă pe de-a întregul acest lucru. Aveți în județe studenți, specialiști străini; vin în chip de negustori, de turiști, cu diferite acoperiri, atât cadre de spionaj, cât și cadre ale unor grupări extremist-teroriste (...).

12. Metodologia executării controlului antiterorist și antideturnare la aeroporturi (1976)

Membrii Biroului Executiv al Consiliului de Conducere al Ministerului de Interne au luat în dezbateră și aplicarea unei *metodologii unitare* în scopul *perfecționării sistemului de control antiterorist și antideturnare la aeroporturi*. Cu titlul „*Metodologia privind executarea controlului antiterorist și antideturnare la aeroporturi*”, documentul a fost întocmit de col. Ștefan Blaga - comandantul UM 0625/RP și aprobat de ministrul Teodor Coman la 18 august 1976 prin Ordinul nr. 00395896.⁶

Metodologia enunța *principiile generale* ale luptei antiteroriste și *unitățile* (forțele speciale) destinate „combaterii acțiunilor teroriste în aerogări”; detalia asupra modului de „executare a controlului antiterorist și antideturnare”, cu accent pe procedurile prevăzute în toate situațiile de ordinele și reglementările pe profil, iar în final conținutul acesteia prezenta „regulile de acces și circulație a persoanelor în aerogări, controlul bagajelor suspecte”.

Cu executarea întocmai a prevederilor *metodologiei* erau desemnați să răspundă: Inspectoratul General al Miliției, Comandamentul pentru Tehnică Operativă și Transmisiuni, Comandamentul Trupelor de Securitate, Comandamentul serviciilor înzestrării, Direcția a III-a (Contraspionaj), Direcția pentru pașapoarte, evidența străinilor și controlul trecerii frontierei, UM 0625/RP și inspectoratele județene ale MI.

13. Instrucțiunile privind întrebuințarea Detașamentului Special de Intervenție Antiteroristă (1977)

La 1 iulie 1977 ministrul Teodor Coman a emis Ordinul nr. 001084 referitor la *Instrucțiunile privind întrebuințarea Detașamentului Special de Intervenție Antiteroristă* (în cooperare cu alte forțe)⁷, acestea intrând în „responsabilitatea tuturor unităților și subunităților speciale destinate combaterii terorismului”.

Ordinul nr. 001084 preciza că „*Detașamentul Special de Intervenție Antiteroristă* este formațiunea de luptă constituită în cadrul UM 0625/RP din ofițeri și subofițeri, instruiți în acest scop și dotată cu armament, mijloace și tehnică de luptă moderne și speciale, capabilă să execute misiuni de intervenție

⁶ CNSAS, dosar 012595, vol. 9 (fost 10070); MI, Direcția Secretariat-Juridică, anul 1976, ff. 41-48.

⁷ CNSAS; Ministerul de Interne, Dosar nr. 3635, vol. 2, *Ordine originale*, anul 1977, ff. 42-61.

în timp scurt, cu o sporită forță de acțiune, îndeosebi pe raza municipiului București și – la ordin – în teritoriu” (!). Observăm aici lărgirea ariei de acțiune a *Detașamentului*, diferită de cea prevăzută în Ordinul nr. 00392047 din 15 noiembrie 1975, sens în care Ordinul nr. 001084 completează și detaliază și asupra rolului și misiunilor *grupelor* și *echipelor de intervenție antiteroristă* de la inspectoratele județene ale MI.

Instrucțiunile stabileau că „misiunea principală a *Detașamentului Special de Intervenție Antiteroristă* este executarea – în cooperare cu alte forțe – a neutralizării sau lichidării elementelor care au trecut la acțiuni teroriste. În acest scop execută pătrunderea pe ascuns sau prin forță în obiectivele atacate, neutralizează, reține sau lichidează grupurile teroriste, efectuează diferite acțiuni de securitate (...)”.

Referitor la dotarea și organizarea pentru luptă, *Detașamentul Special de Intervenție Antiteroristă* se organiza pe *grupuri de luptă*, *echipe de asalt* și *echipe de sprijin*. *Grupul de luptă* era „subunitatea de intervenție de bază”, *echipa de asalt* „subunitatea de șoc destinată să pătrundă prin forță sau ascuns în obiectivul ocupat, să neutralizeze sau să lichideze elementele teroriste și asigură protecția personalului din obiectiv”, iar *echipa de sprijin* (formată din lunetiști, trăgători cu AG, aruncătoare de flăcări, puști mitralieră, pirotehniști, pompieri etc.) era „destinată pentru susținerea, prin mijloace speciale, a *echipelor de asalt*”.

Comandantul *Detașamentului Special de Intervenție Antiteroristă* era răspunzător pentru capacitatea operativă și eficacitatea acțiunilor de luptă, fiind obligat să asigure întregului efectiv: cunoașterea formelor, metodelor și a mijloacelor folosite de grupările teroriste, însușirea formelor de luptă pentru contracararea acțiunilor teroriste; cooperarea cu celelalte unități de sprijin etc.

La sosirea în raionul de luptă a ofițerilor din Comandamentul ARTA sau a comandantului UM 0625/RP, comandantul *Detașamentului* (sau *grupului de luptă*) le raporta acestora situația și prezenta propuneri pentru luarea hotărârii de neutralizare sau lichidare a grupului terorist. În continuare, acesta executa ordinele și dispozițiile transmise de Comandamentul ARTA prin comandantul UM 0625/RP.

Apoi *ordinul nr. 001084* detalia pe capitole „formele de luptă ale forțelor de intervenție și desfășurarea acțiunilor de luptă”, precizându-se că principalele forme de luptă antiteroristă executate de forțele de intervenție sunt *neutralizarea și lichidarea*.

Neutralizarea consta „în totalitatea măsurilor de securitate care au drept scop: diminuarea forței de acțiune a teroriștilor, realizarea surprinderii, preluarea inițiativei, derutarea și determinarea teroriștilor să înceteze acțiunea întreprinsă, să renunțe la prezentarea de cereri și condiții, să elibereze ostaticii, să depună armele și să se predea. Această formă de luptă se execută – pe cât posibil – fără folosirea armelor de foc”.

Lichidarea era definită drept „asaltul prin foc și mișcare desfășurat cu rapiditate și reprezintă forma extremă de acțiune pentru capturarea sau nimicirea elementelor teroriste, executându-se numai atunci când metodele de neutralizare au rămas fără rezultat sau când situația operativă o impune”.

La nivel de *cooperare*, în cazul când se dețineau informații că se pregătește o acțiune teroristă se puteau disloca din timp rezervele de intervenție ale UM 0640 și CTS și se puteau organiza, în funcție de situație, noi elemente de dispozitiv ca: patrule, puncte de control, posturi de observare, pânde, puncte fixe de foc, escorte și elemente de închidere. La nevoie, în astfel de situații, participau și forțe din cadrul *Detașamentului Special de Intervenție Antiteroristă*.

Însă toate acțiunile de mai sus și conducerea nemijlocită a *Detașamentului Special de Intervenție Antiteroristă* în acțiuni de luptă pentru neutralizarea sau lichidarea elementelor teroriste reveneau comandantului *Detașamentului*. Acesta organiza acțiunile de luptă ale *Detașamentului* în conformitate cu hotărârea *Comandamentului ARTA* și cu *planul de acțiune* întocmit de *Statul Major Operațional ARTA*.

14. Crearea Unității Speciale de Luptă Antiteroristă/USLA (1977-1978)

La 12 aprilie 1977, ministrul Teodor Coman a participat la ședința de lucru a UM 0625/RP, unde a analizat cu cadrele de conducere din unitățile speciale de combatere a terorismului activitatea desfășurată pe această linie. S-a evidențiat faptul că UM 0625/RP și UM 0640 au acționat cu hotărâre și fermitate pentru îndeplinirea misiunilor încredințate. Pentru viitor, ministrul a ordonat ca cele două unități speciale să-și intensifice activitatea de prevenire pe profil, colaborând cu unitățile teritoriale. S-a hotărât ca împreună cu Comandamentul Serviciilor și Înzestrării să fie creat la Asociația sportivă „Dinamo” spațiul necesar pentru încă un *Detașament* de pază și apărare antiteroristă a obiectivelor. De asemenea, s-a căzut de acord ca în cadrul UM 0625/RP și UM 0640 să fie încadrați subofițeri numai din rândul absolvenților școlilor militare de subofițeri din MI și să fie selectați numai cei corespunzători pentru activități antiteroriste. În

programele tematice ale școlilor de ofițeri și subofițeri de securitate, miliție și penitenciare urmau să fie introduse teme specifice pe profil antiterorist, intervenție și neutralizare, atac și autoapărare, precum și cunoașterea tehnicii de luptă, pentru ca viitoarele cadre să fie în măsură de a interveni în orice moment și să dea riposta cuvenită elementelor teroriste.

Celelalte unități și UM 0920 (DIE) trebuiau să ia măsuri pentru a completa în cel mai scurt timp toate necesitățile de dotare cu tehnică modernă existentă în străinătate pentru lupta antiteroristă. Urma să fie asigurate locuințe în apropierea sediilor pentru cadrele din unitățile antiteroriste, pentru ca în caz de necesitate luptătorii din *Detașamentul Special de Intervenție Antiteroristă* să fie aduși imediat la UM 0625/RP. Nu în ultimul rând, trebuiau „studiate soluții pentru îmbunătățirea retribuției cadrelor UM 0625/RP și UM 0640, deoarece se găsesc permanent în misiune de luptă”.⁸

Conform memorialistului Teodor Filip, indicativul UM 0640 corespundea *Batalionului de securitate* comandat de col. Filimon Gheorghe, iar în componența acestui batalion se afla și un număr de ofițeri și subofițeri al căror comandant era col. Mircea Popescu⁹, adică nimeni altul decât comandantul Grupului Operativ „Șoimul”. Pe de altă parte, din documentele perioadei reiese că UM 0640 era structura care avea ca sarcină paza și apărarea obiectivelor diplomatice: ambasade, consulate, domiciliu și alte reprezentanțe străine.

*

Având în vedere trecutul istoric de mai sus, considerăm că înființarea celebrei Unități Speciale de Luptă Antiteroristă (USLA) a avut la bază simplificarea acțiunii pe profil prin contopirea unor atribuții și sarcini ale ARTA (*Comandamentul și Statul Major Operațional*), *Detașamentului Special de Intervenție Antiteroristă*, *Unității Speciale de Apărare Antiteroristă* etc.

Surse (memorialistice) arată că Unitatea Specială de Luptă Antiteroristă a fost înființată la 12 decembrie 1977 în urma Ordinului Comandantului Suprem (Nicolae Ceaușescu) cu nr. 003785¹⁰, completat de Ordinul ministrului de Interne nr. 04553 din 15 decembrie acel an. USLA a primit indicativul UM 0620 iar șef al unității a fost numit col. Ștefan Blaga. Din 1986 la conducerea

⁸ CNSAS, dosar nr. 016250, vol. 5 (fost 10453); MI, DSS, *Copii ale ordinelor circulare*, anul 1977, ff. 25-29.

⁹ Teodor Filip, *Secretele U.S.L.A.*, Editura Obiectiv, Craiova, ediție electronică, Apologeticum, 2005, <http://apologeticum.net>, p. 20.

¹⁰ „40 de ani de antiterorism în România. Oameni despre timpuri și fapte 1974-2014”, lucrare editată de Serviciul Român de Informații (Brigada Antiteroristă), p. 14.

unității a fost numit col. Gheorghe Ardeleanu (fost Bulă Gh. Moise), venit la USLA la 8 mai 1985, înainte fiind șef al UM 0199 (Secția I Europa, din CIE).

Probabil că decizia din decembrie 1977 a survenit și ca urmare a evenimentului din 19 noiembrie 1977, când Ambasada Egiptului de la București a fost ocupată prin forță de un grup format din aproximativ 100 studenți irakieni, situația necesitând intervenția Detașamentului Special de Intervenție Antiteroristă. S-a intervenit cu profesionalism, fără victime și focuri de armă, primindu-se mulțumiri oficiale din partea statului egiptean¹¹. Însă pentru faptul că studenții irakieni au ocupat vremelnice ambasada și l-au luat ostatic pe ambasadorul egiptean s-a considerat de către conducerea Ministerului de Interne că trebuie făcute câteva îmbunătățiri în domeniul intervenției în domeniu.

Teodor Filip dezvăluie că „în luna mai 1976” (sic!) „a fost selecționat pentru USLA” (pe atunci *Detașamentul Special de Intervenție Antiteroristă, n.n.*), ocazie cu care a primit spre studiu „Regulamentul de funcționare al unității”, conform căruia misiunile USLA erau: 1. *Asigurarea securității* pasagerilor și aeronavelor în zbor și la escale de scurtă durată (cursele interne și externe în totalitate); 2. Controlul antiterorist și antideturnare la aeroporturile Otopeni și Băneasa. 3. Paza și apărarea unor ambasade, reprezentanțe străine și domiciliile ale membrilor corpului diplomatic acreditat în România; 4. Culegerea de informații în domeniul strict limitat al activității de prevenire și combatere a acțiunilor teroriste; 5. Executarea controlului tehnic de securitate la imobilele și încăperile destinate cazării unor anumite personalități sau delegați din străinătate, ori în locurile ordonate de conducerea Departamentului Securității Statului; 6. Asigurarea gărzii și securității familiei prezidențiale, a unor înalte oficialități ori delegații străine care ne vizitează țara, în colaborare cu Direcția a V-a din DSS; 7. Sprijin pentru pregătirea antiteroristă a cadrelor din teritoriu, control și sprijin asupra activității de prevenire a acțiunilor teroriste; 8. Intervenția pentru lichidarea acțiunilor teroriste, atunci când se produc.¹²

Cele de mai sus sunt confirmate prin Ordinul de ministru nr. 001370 din 10 mai 1978, privind *Concepția de luptă antiteroristă* în scopul „perfecționării activității de prevenire, descoperire, neutralizare a acțiunilor teroriste pe teritoriul României”. Potrivit acestui ordin, „combaterea terorismului este o sarcină prioritară a tuturor organelor Ministerului”, însă *ordinul* nominalizează

¹¹ Ibidem, pp. 20-21.

¹² Teodor Filip, *Secretele U.S.L.A.*, Editura Obiectiv, Craiova, ediție electronică, Apologeticum, 2005, <http://apologeticum.net>, p. 10.

Unitatea Specială de Luptă Antiteroristă ca fiind *unitatea centrală desemnată să răspundă de organizarea și executarea, într-o concepție unitară, a activității desfășurate de organele Ministerului de Interne pentru combaterea terorismului pe teritoriul României.*

Referitor la *atribuțiile și sarcinile USLA*, Ordinul de ministru nr. 001370/1978 menționa următoarele:

„Este *unitatea centrală* care controlează și îndrumă compartimentele corespondente și grupele de intervenție antiteroristă din cadrul inspectoratelor județene ale Ministerului de Interne. Conlucrează cu celelalte unități în îndeplinirea sarcinilor ce le revin pe linia combaterii terorismului”.

„Execută, în cooperare cu alte unități, misiuni pentru asigurarea pazei și apărării antiteroriste a Președintelui R.S. România, a familiei prezidențiale și a unor înalte personalități de peste hotare”.

Împreună cu celelalte unități, „realizează supravegherea informativă, prin rețea proprie, în locurile care, de regulă, pot fi frecventate de elemente suspecte de terorism (hoteluri, baruri, restaurante, stații autoservice, cămine și ansambluri studențești etc.), în jurul obiectivelor vizate de acestea, în rândul unor categorii de cetățeni străini pretabili la săvârșirea de acte teroriste (...), precum și a cetățenilor români care pot comite sau sprijini săvârșirea unor asemenea fapte. Desfășoară urmărirea informativă asupra cetățenilor străini sau români cu privire la care sunt indicii că fac parte din organizații extremist-teroriste, sprijină membri acestora, preconizează sau pregătesc comiterea de acțiuni teroriste”.

„Creează rețea informativă în rândul cetățenilor străini cu posibilități de pătrundere în organizațiile și grupările extremist-teroriste, independent sau în cooperare cu UM 0920 (informațiile externe, *n.n.*) și alte unități”.

„Organizează și desfășoară acțiuni de intervenție în municipiul București, iar la ordin în alte localități, pentru neutralizarea și lichidarea elementelor teroriste”.

„Organizează și ține la zi, împreună cu *Centrul de Informatică și Documentare*, evidența (națională, *n.n.*) elementelor suspecte de terorism. Centralizează, sintetizează și exploatează informațiile obținute de unități privind planurile și intențiile elementelor extremist-teroriste, raportează operativ conducerii ministerului principalele date deținute, concluziile ce se desprind și măsurile care se impun”.

De asemenea, Ordinul nr. 001370/1978 detalia pe capitole: „Sarcinile unităților informativ-operative de securitate”, „Sarcinile organelor de miliție”, „Sarcinile comandamentelor de armă și altor unități centrale”, „Sarcinile inspectoratelor județene ale Ministerului de Interne”, „Organizarea cooperării și a conducerii în activitatea de combatere a terorismului”.

În privința acestor colaborări și relaționări, *ordinul* citat stabilea că Unității Speciale de Luptă Antiteroristă i se subordona operativ *Batalionul Special de Securitate-intervenție* din organica Trupelor de Securitate (destinat să îndeplinească diverse misiuni de luptă antiteroristă, inclusiv „Șoimul”, *n.n.*), comandantul *Batalionului Special de Securitate-intervenție* primind ordine și dispoziții direct de la comandantul USLA (col. Ștefan Blaga).

Combaterea terorismului fiind „sarcina prioritară a tuturor organelor Ministerului de Interne”, urma să se realizeze „prin acțiuni de prevenire și intervenție, executate independent sau în cooperare” și cu unități ale Ministerului Apărării Naționale și Gărzilor patriotice, cu alte ministere, instituții și organizații socialiste”. Fiecare unitate centrală și de securitate județeană trebuia să adopte, potrivit competențelor, *programe proprii de măsuri cu sarcini concrete* referitoare la activitatea de prevenire și combatere a terorismului (menționăm că Ordinul nr. 001370/1978 l-a abrogat pe cel cu nr. 00650/1975, *n.n.*).

15. Unitatea specială pentru activitate antiteroristă a Centrului de Informații Externe (1981)

La 1 martie 1981 a fost înființată *Unitatea specială pentru activitate antiteroristă* – cu indicativul UM 0544/R, ca serviciu independent specializat, cu misiunea de „coordonare a întregii activități desfășurate de unitățile CIE (UM 0544, fosta UM 0920), prin imprimarea unui caracter mai ordonat și ofensiv activității specifice, împotriva elementelor urmărite pentru amenințări și intenții teroriste sau de atentat și pentru o mai bună cunoaștere a situației operative”.

Potrivit rapoartelor Centrului de Informații Externe (CIE), România a fost și continua să se aplece în preocupările unor organizații extremist-teroriste, care prin acțiuni directe îndreptate împotriva unor interese sau cetățeni români, folosirea teritoriului țării noastre pentru organizarea de acțiuni teroriste sau tranzitarea lui de către cadre, agenți sau material logistic, puteau aduce

însemnate daune morale și materiale.¹³ Ca urmare, ofițerii UM 0544/R desfășurau măsuri diversificate și ofensive pentru cunoașterea situației personale și a activității elementelor urmărite, prevenirea punerii în aplicare a celor preconizate, influențării și descurajării unora de a-și materializa intențiile.

În anul 1988, conform „Planului de măsuri privind activitatea unităților CIE”, UM 0544/R acorda o atenție deosebită organizațiilor „Frații Musulmani”, „Hezbollah”, „Al Jihad” și „Abu Nidal”, precum și „altor organizații, grupări sau elemente cu preocupări extremist-teroriste”¹⁴, iar *frontul de lucru* al UM 0544/R era constituit din 32 acțiuni de urmărire informativă, din care 21 individuale și 11 de grup. În total se aflau în evidență un număr de 135 elemente a căror activitate era urmărită permanent.

Ca *potențial informativ*, unitatea antiteroristă a CIE dispunea în anul 1988 de 15 informatori cetățeni străini, 3 surse de influență, 25 informatori cetățeni români (din care 5 scoși cu sarcini în exterior), 31 elemente în studiu, cetățeni străini. Acest potențial era angrenat, în principal, în obținerea de date și informații privind: activități de natură teroristă preconizate de diverse organizații internaționale, evoluția fenomenului terorist și măsurile adoptate pe plan național și internațional pentru prevenirea proliferării acestuia, cunoașterea elementelor urmărite în acțiunile lucrate de UM 0544/R și pentru instruirea și trimiterea temporară cu sarcini în exterior, sau în vederea pregătirii pentru scoaterea pe termen îndelungat și infiltrarea pe lângă elementele urmărite etc.¹⁵

Inițial, până în iulie-august 1982, UM 0544/R a avut ca sarcină și *identificarea și urmărirea ofițerilor declarați trădători*, scop în care au fost detașați aici ofițeri de la Unitățile Speciale 0101 și 0102, care coordonau ofițerii deplin acoperiți din străinătate, (așa-numiții *ilegali*, *n.n.*). Dar după scandalul „Virgil Tănase”, din Franța, această activitate a fost sistată, iar ofițerii desemnați împreună cu dosarele „trădătorilor” au revenit la unitățile lor speciale, la UM 0544/R rămânând numai ofițeri de la USLA.¹⁶

¹³ Florica Dobre, *O istorie a C.I.E. (Centrul de Informații Externe). Octombrie 1978 – decembrie 1989*, volumul 2, Editura „Glasul istoriei”, București, 2022; Documentul nr.199, *Raport privind stadiul activității informativ-operative în problema „Scutul” – „Acțiuni de atentat care pun în pericol securitatea statului și acțiuni teroriste”*, 19 septembrie 1988, p. 157.

¹⁴ Ibidem, volumul 2, p. 119.

¹⁵ Ibidem, Documentul nr.199, *Raport privind stadiul activității informativ-operative în problema „Scutul” – „Acțiuni de atentat care pun în pericol securitatea statului și acțiuni teroriste”*, 19 septembrie 1988, pp. 157-164.

¹⁶ Florica Dobre, *O istorie a C.I.E. (Centrul de Informații Externe). Octombrie 1978 – decembrie 1989*, vol. 1 și 2, Editura „Glasul istoriei”, București, 2022, *passim*.

Sarcinile și atribuțiile UM 0544/R derivau și din aplicarea *Programului special de măsuri* în Problema „SCUTUL” – referitor la „Acțiuni de atentat care pun în pericol securitatea statului și acțiuni teroriste”, unitatea fiind obligată să întreprindă „măsuri de urmărire a fenomenului terorist pe plan internațional și de cunoaștere în permanență a planurilor și obiectivelor grupărilor extremiste, formelor și metodelor utilizate de către acestea, pentru a putea contracara ferm orice acte extremist-teroriste puse la cale din exterior împotriva țării noastre (...), inclusiv prevenirea oricăror acțiuni de natură să pună în pericol securitatea conducerii de Partid și de stat”¹⁷.

UM 0544/R acționa și pentru „controlul activității foștilor condamnați pentru infracțiuni contra securității statului stabiliți în exteriorul țării, al descendenților acestora, precum și al foștilor conducători de bande și grupări subversive aflați în străinătate, în vederea prevenirii și contracarării oricăror acțiuni ostile inițiate de aceștia împotriva țării” (*problema „Scutul”*). Ofițerii UM 0544/R și ai compartimentelor teritoriale 0544 identificau, întocmeau și actualizau liste cu elementele potențial periculoase de atentat din străinătate pe care le comunicau autorităților autohtone de resort.

Pentru facilitarea îndeplinirii sarcinilor și misiunilor UM 0544/R, unitățile operative ale UM 0544 aveau ca misiune „să studieze posibilitățile existente și vor face propuneri de intrare în contact cu anumite organizații și grupări extremiste, în scopul efectuării unor activități de influență, precum și al stabilirii de relații pe profil antiterorist cu autoritățile unor state, pentru sporirea capacității de ripostă antiteroristă”.¹⁸

Considerăm că interesul pentru această categorie a „elementelor potențial periculoase de atentat din străinătate” provenite din rândul emigrației române (inclusiv etnici maghiari, slavi) trebuie corelat și cu teama „conducerii superioare de Partid și de stat” din România față de noua administrație a președintelui american Ronald Reagan, care ar fi ordonat serviciilor speciale americane și ale unor state ale NATO „trecerea la activități ostile, secrete și oficiale, prin realizarea de acțiuni anticomuniste fățișe, vizând destabilizarea situației din țările socialiste, inclusiv în România, fiind deschis implicate guverne și cercuri politice conducătoare”. De exemplu, în februarie 1983 CIE a

¹⁷ Ibidem, volumul 1, Editura „Glasul istoriei”, București, 2022; *Documentul nr. 138*, „1984 aprilie 2 – Plan de măsuri privind activitatea și sarcinile ce revin Centrului de Informații Externe în anul 1984”, pp. 518-532.

¹⁸ Ibidem, pp. 28, 32, 57, și 360.

constatat că „serviciile de spionaj și contraspionaj străine au acționat cu mai multă virulență, uneori în mod deschis, folosind în acest scop grupări și elemente teroriste, elemente fasciste, declarate pentru comiterea de activități extremiste, organizarea de manifestații anticomuniste, acțiuni de provocare și intimidare asupra cetățenilor statelor socialiste aflați în exterior”.¹⁹

La nivel de cooperare, UM 0544/R se conexează în activitate cu celelalte unități ale Centrului de Informații Externe (în special cu: UM 0199/Secția I Europa; UM 0201/Secția a II-a America de Nord, Canada, America de Sud; UM 0208/Secția a III-a Africa, Asia, Oceania, Australia; UM 0225/Secția a IV-a Emigrație), cu Direcția a III-a Contraspionaj/UM 0625, USLA/UM 0620, Direcția a V-a/UM 0666 (Securitate și Gardă), Biroul Național *Interpol* și cu alte unități ale Ministerului de Interne cu atribuții în domeniu.

La conducerea UM 0544/R a fost numit lt.-col. Sergiu Nica/„Sergiu Nicolae” - fost succesiv la Direcția a III-a Contraspionaj, la UM 0625/RP, UM 0625/RB, apoi șef de Stat Major la USLA – acesta având în subordine aproximativ 7-12 ofițeri provenind de la USLA, printre ei Aurel Dina („Dinu”, fost la UM 0625/RP și UM 0625/RB) și Ion Dobra („Dobrin”, fost la UM 0625/RP la „Șoimii”).

Sunt indicii că un serviciu cu atribuții similare celor ale UM 0544/R (antiterorism) a existat și anterior în cadrul UM 0920 (DIE/DGIE, în perioada 1972-1978).

16. Alte reglementări pe profil antiterorist (1978-1989)

Înființarea USLA ca unitate centrală pe profil antiterorist nu a însemnat că celelalte structuri informativ-operative ale MI, MAPN, MAE etc. au încetat să mai aibă responsabilități pe profil antiterorist. Acestea din urmă continuau să sprijine, potrivit competențelor, „unitatea centrală” (USLA). Când se iveau cazuri/situații de criză, pentru gestionarea lor se constituiau *comandamente*. De exemplu, la 17 martie 1978 la nivelul Ministerului de Interne s-a constituit *Comandamentul* care „să coordoneze realizarea măsurilor informativ-operative și cu caracter antiterorist” în „legătură cu evenimentele din Orientul Apropiat”. În acest caz s-a ordonat ca „Unitățile informativ-operative de Securitate, Unitatea Specială nr. 0625/RB (contraspionaj state socialiste, *n.n.*), Comandamentul Trupelor de Securitate, Inspectoratul General al Miliției și

¹⁹ Ibidem, *Documentul nr. 118*, Raport de bilanț/activitatea CIE pe anul 1982, pp. 440-443.

Inspectoratele (...) să treacă imediat la aplicarea măsurilor pentru intensificarea muncii informative, de pază și antiteroriste, conform planurilor întocmite și atribuțiilor pe care le au”.²⁰

La 11 august 1978, „Președintele RS România, Comandantul Suprem al Forțelor Armate”, a emis Ordinul nr. H.003785 cu privire la „asigurarea pazei, apărării aeroporturilor, aerodromurilor aviației civile, aeronavelor la sol – indiferent de apartenența de stat – aeronavelor Departamentului aviației civile în zbor și a pasagerilor, precum și a porturilor maritime și fluviale și podurilor peste fluviul Dunărea”²¹ (ordin care l-a abrogat pe cel cu nr. 004674 din 27 septembrie 1973). Răspunderea pentru problema enunțată (potrivit atribuțiilor și competențelor) intra de acum înainte în sarcinile Ministerului Apărării Naționale, Ministerului de Interne, Ministerului Comerțului Exterior, Departamentului aviației civile, Ministerului Industriei Construcțiilor de Mașini, conducerii tuturor forțelor de pe aeroport și aerodrom ș.a.m.d.

La 1 septembrie 1988, „Președintele Republicii Socialiste România și Comandant Suprem al Forțelor Armate” a emis Ordinul nr. 02925 referitor la „Instrucțiunile comune” privind „asigurarea pazei, apărării și securității aeroporturilor, aerodromurilor aviației civile, aeronavelor la sol – indiferent de apartenența de stat –, aeronavelor Departamentului Aviației Civile în zbor și a pasagerilor”²². Acest act l-a completat pe cel cu nr. H.003785 din 11 august 1978 și a abrogat *M.49 din 26 octombrie 1987* privitor la „Instrucțiunile comune privind aplicarea Ordinului Președintelui RSR (...), referitor la asigurarea pazei, apărării și securității aeroporturilor, aeronavelor pentru transportul pasagerilor, aeronavelor utilitare și sportive, precum și asigurarea securității pasagerilor”.

Ulterior s-a considerat că era nevoie și de o *metodologie* care să aibă în vedere „organizarea și desfășurarea supravegherii, verificării și urmăririi informative a elementelor suspecte de terorism”. Documentul a fost aprobat de conducerea Departamentului Securității Statului la 12 decembrie 1987, cu precizarea că alte documente arată că respectiva *metodologie* a intrat în vigoare abia la 25 martie 1988 prin Ordinul de ministru nr. D/0012.411 (*metodologie*

²⁰ CNSAS, MI, Direcția Secretariat-Juridică, dosar nr. 3636, vol. 6, *Circulare cusemănturi originale*, anul 1978, ff. 111-113.

²¹ Ibidem, vol. 7, *Ordine circulare*, anul 1978, ff. 118-121.

²² CNSAS; MI, dosar nr. 3646, vol. 2, *Ordine originale ale ministrului de Interne*, 1988, ff. 123-166.

aplicată și de UM 0544/R).²³ Aceasta din urmă, sub denumirea „*Metodologia organizării și desfășurării supravegherii, verificării și urmăririi informative a elementelor suspecte de terorism*”²⁴, proclama ca *motivație* „nevoia dezvoltării capacității de cunoaștere și prevenire, a îndeplinirii integrale a atribuțiilor ce revin aparatului de securitate în domeniul luptei antiteroriste și pentru desfășurarea într-o *concepție unitară*, cu eficiență sporită, a supravegherii și urmăririi informative a elementelor suspecte de a săvârși acte terorist-diversioniste”, deziderat care urma să fie realizat astfel:

În procesul activității informativ-operative, USLA „coordonează și îndrumă permanent activitatea informativ-operativă pe profil și ia în control cazurile aflate în lucru la securitățile județene și a municipiului București ori de câte ori în cazurile respective se conturează intenții, planuri ori acțiuni de natură diversionist-teroristă”. De asemenea, „în cooperare cu celelalte unități centrale de Securitate”, USLA avea ca sarcină întreprinderea de măsuri pentru: „penetrarea în organizațiile și grupările extremist-teroriste din străinătate care vizau România; identificarea și cuprinderea în forme organizate de lucru a tuturor elementelor suspecte pentru activități teroriste; descoperirea emisarilor organizațiilor și grupărilor teroriste, identificarea legăturilor, stabilirea intențiilor și planurilor pe care le urmăresc; depistarea și preluarea sub control a acestora; cunoașterea obiectivelor vizate și a modalităților concrete de acțiune preconizate de teroriști, descoperirea armamentului, munițiilor și tuturor celorlalte echipamente destinate scopurilor teroriste, adoptarea de măsuri operative de prevenire și contracarare”²⁵.

Verificarea și urmărirea informativă pe profil antiterorist trebuiau „să asigure un deplin și permanent control preventiv de securitate asupra întregului ansamblu de activități și manifestări de comportament ale elementelor teroriste”. Activitatea informativ-operativă pe profil antiterorist se realiza în cadrul *dosarelor de problemă* (obiectiv).

Pentru obținerea de date și informații în domeniul activității antiteroriste, USLA avea în sarcină întocmirea *Planului cadru de căutare a*

²³ 25 martie 1988, MI, DSS, „Metodele organizării și desfășurării urmăririi informative a unor elemente suspecte de terorism”; conf.: CNSAS, dosar nr. 8692, ff. 25-37.

²⁴ CNSAS, dosar nr. 013101 (fost11376), vol. 16; MI, *Ordine ale ministrului de Interne*, ff. 375-383.

²⁵ 25 martie 1988, MI, DSS, „Metodele organizării și desfășurării urmăririi informative a unor elemente suspecte de terorism”; conf.: CNSAS, dosar nr. 8692, ff. 25-37.

informațiilor pe profil, ce trebuia actualizat în fiecare an. Pe baza acestui plan al USLA, compartimentele de luptă antiteroristă de la *securitățile* județene și a municipiului București întocmeau planuri proprii de căutare a informațiilor. Unitățile centrale informativ-operative de securitate și unitățile speciale ale Departamentului Securității Statului includeau în planurile proprii de căutare a informațiilor și sarcini specifice profilului antiterorist.

Mai precizăm că la nivel informativ-operativ, în scopul prevenirii și combaterii activităților teroriste, încă din octombrie 1975 în cadrul Ministerului de Interne s-a deschis *Dosarul de Problemă nr. 161*, care avea în atenție „Persoanele pretabile la acțiuni ce pun în pericol securitatea statului”. În aprilie 1982 la minister s-a deschis și *Dosarul de Problemă „Antiterorism”* (conf. Ordinului DSS nr. 00211097), în cadrul căruia erau stabilite *măsuri* în cazul „elementelor suspecte pretabile la acțiuni ce intră în competența Unității Speciale de Luptă Antiteroristă”²⁶.

Concluzii

Se relevă că istoria înființării, organizării și coordonării structurilor speciale de luptă antiteroristă din România a fost marcată de numeroase schimbări și adaptări, atât în evoluția structural-organizatorică, cât și în cea conceptuală de reglementare a activității și funcționalității acestora. Această persistentă „agitație” în domeniu dezvăluie că natura amenințărilor pe profil antiterorist a fost deosebit de diversă, dinamică și greu predictibilă. Gravitatea fenomenului terorist cu care țara noastră s-a confruntat este demonstrată și de ponderea însemnată a resurselor cu care statul român a reacționat. În anul 1976 aproximativ 20% din efectivele Securității erau angrenate în misiuni cu caracter antiterorist (în dispozitiv permanent se aflau 8%). La nivelul întregii țări existau 39 plutoane de securitate pregătite pentru acțiuni antiteroriste, 16 companii securitate și 6 plutoane de mitraliere antiaeriene pentru intervenție la aeroporturi, porturi și podurile peste Dunăre.²⁷

În general, terorismul este motivat de revendicări politice. În România burgheză, țintele terorismului au fost schimbarea regimului politic, rapturi teritoriale, intimidarea clasei politice și a autorităților statului. Pe timpul ocupației sovietice și a comunizării forțate a României, fenomenul „terorist” a

²⁶ CNSAS; fond informativ, dosar nr. 8692, f. 1.

²⁷ Luminița Banu, Florian Banu, *Crearea U.S.L.A. Structuri premergătoare (1970-1977)*, în: „Securitatea 1948-1989”, vol. I, Monografie, CNSAS, coordonatori: Florian Banu și Liviu Țăranu, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2016, p. 257 și următ.

avut drept cauze nemulțumirea unor reprezentanți ai „vechiului regim”. Fenomenul s-a agravat și s-a diversificat după retragerea armatei sovietice din țară (1958), ulterior considerată drept greșeală strategică de către sovietici, când „conducerea superioară de Partid și de stat” a României începe a se detașa și emancipa de sub controlul dur al Kremlinului. Se renunță la „consilierii sovietici” și se adoptă chiar o „declarație de independență” în aprilie 1964. Moscova reacționează dur și amenință cu o nouă invazie militară în România, dar situația internațională îi era potrivnică, mai ales după eșecul din Cuba în toamna anului 1962. Totuși, România s-ar fi găsit izolată dacă ar fi decis să abandoneze lagărul statelor comuniste, după cum s-a observat în Cehoslovacia în anul 1968.

În acest context, Kremlinul a lansat și desfășurat în secret contra Bucureștiului așa numitul „program de *măsuri active*”²⁸, care a ținut subminarea pozițiilor politice, economice și militar-strategice ale țării noastre, în speță înlocuirea chiar pe cale violentă a „conducerii superioare de Partid și de stat” cu o conducere total fidelă Moscovei.

Dar „naționaliștii/deviaționiștii” de la București nu s-au lăsat intimidați, au nesocotit în continuare sfaturile sovieticilor și au stabilit relații diplomatice cu Germania Federală (1967), au menținut relațiile diplomatice cu Israelul și lumea arabă (1967), s-au împotrivit față de invazia sovietică militară în Cehoslovacia (1968), au amenințat Uniunea Sovietică cu ieșirea din Tratatul de la Varșovia și din CAER etc.

În aceeași ordine de idei, flagelul terorist care devenise deosebit de activ pe plan internațional în anii 1970-1980 trebuie conexas și cu disputele care aveau loc între cele două blocuri antagoniste: *statele comuniste* în frunte cu Uniunea Sovietică și *statele liberale* în frunte cu SUA, fiecare cu susținătorii lor în rândul celorlalte state. *Terorismul de stat* finanțat și susținut în mod ascuns, uneori sub steag străin, era o formă „caldă” de manifestare a Războiului rece. Cotele atinse erau înalte, de exemplu, într-un raport întocmit la 7 octombrie 1985, *Unitatea Specială de Luptă Antiteroristă* avertiza că dacă „în anul 1975 se înregistrau în lume aproximativ 10 acțiuni teroriste pe săptămână, în zilele

²⁸ Măsuri active (*aktivnîe meropriiatiia/aktivka*) – măsuri operative care au ca scop utilizarea influenței externe (a Rusiei) asupra aspectelor de interes ale politicii interne și externe într-un stat țintă, soluționarea unor probleme internaționale, înșelarea adversarului și subminarea și slăbirea pozițiilor sale interne și internaționale, neutralizarea planurilor sale ostile și realizarea altor obiective; conform: KGB Lexicon, *The Soviet Intelligence Officer's Handbook*, edited and introduced by Vasily Mitrokhin, „Routledge Taylor & Francis Group”, London and New York, 2006, p. 13.

noastre s-a ajuns la 10 pe zi. În ultimii 10 ani s-au comis pe glob peste 22 000 acte teroriste în urma cărora 40 394 persoane și-au pierdut viața, iar 24 588 au fost rănite. În 91% din cazuri teroriștii și-au atins obiectivele propuse”. Concluzia celor de la USLA era următoarea: „Dacă nu se realizează *prevenirea* în perioada de inițiere și pregătire a actului terorist, după această etapă acțiunea teroristă este greu de stopat”.²⁹

Așadar, deloc surprinzător, cercetarea dosarelor vremii dezvăluie că printre marile secrete ale contraspionajului și ale structurilor noastre specializate în lupta antiteroristă s-au aflat și activitățile pentru prevenirea, neutralizarea și lichidarea acțiunii subversive (*măsuri active*) pe care chiar „aliatul” sovietic prin serviciile sale speciale a dus-o contra României. În legătură directă cu această concluzie, remarcăm (din cercetarea documentelor găzduite de CNSAS) numeroase cazuri de alți ofițeri specializați pe *profil antiterorism* și care apoi au fost mutați să lucreze la celebra „Unitate anti-KGB/GRU” (UM 0920/A și UM 625/RB, respectiv UM 0110), de exemplu, Ion Șerbănoiu, Nicolae-Eugen Dumitrescu, Ștefan Prisecaru etc. Inclusiv colonelul Constantin Iosif, care din 1 decembrie 1974 a devenit șeful UM 0920/A, respectiv UM 0110, a fost în perioada 1 august – 1 decembrie 1974 la comanda UM 0625/RB.³⁰

Notă

În aprilie 1963, în cadrul Direcției de Contraspionaj a fost înființat un *Sector pe profil state socialiste*, transformat în anul 1968 în *Secția Specială* (sau „Serviciul „X”)³¹. La organizarea din martie-aprilie 1972 a Ministerului de Interne, s-a decis ca *activitatea de contraspionaj pe profil state socialiste* să fie scindată și organizată pe două direcții de acțiune, ca urmare au fost constituite³²:

1) UM 0920/A, înființată în februarie 1972 ca *unitate militară specială - contraspionaj state socialiste*, conexasă în activitate cu nou organizatul Departament de Informații Externe (indicativ UM 0920), având ca sarcină organizarea și desfășurarea de activitate contrainformativă pe teritoriul României *în rândul cetățenilor aparținând statelor socialiste*, „în vederea cunoașterii, prevenirii, descoperirii și lichidării acțiunilor ostile politicii și statului nostru” (erau și unități

²⁹ Notă din 7 octombrie 1985, MI, Departamentul Securității Statului, *Unitatea specială de luptă antiteroristă*; conf.: CNSAS, fond documentar, dosar nr. 8692, vol. 3, ff. 1-13.

³⁰ Florica Dobre, *op. cit.* volumul 2, Editura „Glasul istoriei”, București, 2022, pp. 432-433.

³¹ Sorin Aparaschivei, *UM 0110 – Contraspionaj țări socialiste (anti-KGB). Înființarea și primii ani (1963-1973)*, disponibil pe: <https://historia.ro/sectiune/general/um-0110-contraspionaj-tari-socialiste-567294.html>.

³² Pe larg în: Sorin Aparaschivei, *UM 0110 – perioada 1972 – 1978. Înființarea UM 0920/A și UM 0625/RB ca unități de contraspionaj pe profil state socialiste*, disponibil pe: <https://historia.ro/sectiune/general/um-0110-perioada-1972-1978-infiintarea-um-2232837.html>.

„surori” aflate în legătura acestei unități, de pildă, UM 0920/F și Serviciul X). La comanda UM 0920/A a fost numit colonelul Teodor Dorobanțu, din 1 decembrie 1974 și până la 1 octombrie 1983 comanda unității i-a revenit colonelului Constantin Iosif. Precizăm că DIE era parte și sub comanda aparatului de Securitate.

2) UM 0625/RB, constituită la 26 aprilie 1972 prin HCM nr. 457 (anexa 1), a cărei sarcină era „organizarea și desfășurarea de activitate contrainformativă în vederea descoperirii, prevenirii și contracarării acțiunilor inițiate de unele *state socialiste* sau de persoane din *interior* (cetățeni români) prin care urmăresc subminarea acțiunilor politicii interne și externe a R.S. România sau care sunt împotriva conducerii Partidului și statului”. UM 0625/RB s-a aflat în subordinea Direcției de Contraspionaj (a III-a, al cărei indicativ a devenit UM 0625) din Ministerul de Interne. Conducerea UM 0625/RB a fost atribuită colonelului Aurel Mircea, acesta a deținut comanda unității până la 1 august 1974, perioadă în care unele documente ale acestei unități au fost semnate în calitate de „comandant” și de col. Teodorescu, care lucra concomitent și la UM 0920/A. În perioada 1 august - 1 decembrie 1974 la conducerea UM 0625/RB a fost desemnat Constantin Iosif, care, am notat, de la 1 decembrie 1974 a fost numit la comanda unității speciale UM 0920/A.³³

Cu 1 decembrie 1978 și până în decembrie 1989 (ianuarie 1990) cele două unități militare speciale, respectiv UM 0920/A și UM 0625/RB, au fost unificate și au format mai cunoscuta UM 0110.

Să fie aceasta o explicație și pentru ceea ce s-a întâmplat cu USLA în decembrie 1989, când unii emanați ai „puterii revoluționare”, dar „lucrați” în trecut de contraspionaj, au avut ca sarcină „executarea” acestei *instituții* de apărare a statului român?

Col. (r) dr. Sorin Aparaschivei

Nota redacției: Cu referire la capitolul 3 al acestui studiu – „*ARTA*” și „*Șoimul*” primele structuri speciale cu responsabilități și atribuții antiteroriste (1969-1971) – apărut în numărul 51 al revistei, precizăm că ofițerul coordonator al Biroului de Contraspionaj „Orient”, care a primit ordinul și a elaborat schema colectivului și planul de acțiune al subunității „ARTE” (devenită ulterior „ARTA”) a fost col. (r) Hagop Hairabetian, care a relatat acest episod în lucrările sale memorialistice „*Cum s-a născut ARTA. Scurtă istorie de la începuturile antiterorismului în România*”, în revista „*Vitralii – lumini și umbre*”, anul 1, nr. 1, decembrie 2009, București, respectiv *Cu mănuși de catifea. O viață în contraspionaj*, Editura „Univers Academic”, București, 2021.

³³ Florica Dobre, *O istorie a C.I.E. (Centrul de Informații Externe). Octombrie 1978 – decembrie 1989*, volumul 2, Editura „Glasul istoriei”, București, 2022, pp. 432-433.

ODISEEA REVENIRII LA ROMÂNIA A PĂRȚII DE NORD A TRANSILVANIEI (PARTEA a II-a)¹

8. Introducerea forțată a administrației militare sovietice

La 12 noiembrie 1944, A.I. Vâșinski i-a cerut lui Constantin Sănătescu desființarea detașamentului român înarmat (batalionul de voluntari „Iuliu Maniu”) *„care comite acte arbitrare criminale”* și trimiterea în judecată a comandantului Gavrilă Olteanu. Președinția Consiliului de Miniștri a îndeplinit imediat cererea și s-a delimitat de acțiunile lui Gavrilă Olteanu (similar va proceda și Iuliu Maniu, care va afirma că nu și-a dat consimțământul pentru ca acel batalion să-i poarte numele). Astfel, *„Batalionul de voluntari”* a fost dizolvat la Aiud de către Corpul de Munte, iar Gavrilă Olteanu a fost arestat și asasinat în închisoare, în august 1946 (unele documente susțin că acesta s-a sinucis).

Administrația sovietică, puternic influențată de unguri iredentiști, a trecut la evacuarea autorităților administrative din cele șase județe unde reușise să se instaleze. Pretextul evacuării se datora în principal *„incapacității românilor de a stăpâni situația interetnică”*. Drept argument, a fost invocată activitatea Batalionului de voluntari „Iuliu Maniu” Brașov, în timp ce organizația *„Rongyos Gárdá”*, înființată în anul 1924 pe teritoriul Ungariei, ca organizație paramilitară, era lăsată să acționeze împotriva angajaților români din administrație.

La 12 noiembrie 1944, printr-o *Notă*, Comisia Aliată de Control (C.A.C.) a cerut Guvernului român ca toate autoritățile administrative românești să fie retrase din regiune. Guvernul român s-a supus, dar a arătat, prin *Nota* din 19 noiembrie 1944 a Președintelui Consiliului de Miniștri, temeiurile juridice pentru care această cerere i se părea neîndreptățită. Printre altele s-a specificat că: *„era în drept ca dincolo de limitele maxime ale instanțelor stabilite în art. 17 al acelei Convențiuni, să restabilească administrația civilă română, fără a mai fi nevoie ca în prealabil să se stabilească un acord între el și Înaltul Comandament Militar Sovietic [...] Restabilirea administrației civile românești*

¹ Prima parte a evocării istoriei revenirii la România a Transilvaniei de Nord a apărut în numărul 51 al revistei.

în Transilvania de Nord nu s-a făcut clandestin și nici cu ocolirea autorităților militare sovietice”.

La 13 noiembrie 1944, mareșalul Malinovski i-a cerut regelui Mihai I să retragă administrația românească din Transilvania de Nord, fapt ce s-a petrecut a doua zi. Astfel, după 13 noiembrie 1944, în Transilvania de Nord n-a mai existat nici o autoritate românească (jandarmerie, poliție, armată)!²

În acest mediu geopolitic, la 14 noiembrie 1944, I.V.Stalin a luat decizia de a înlocui autoritățile române proaspăt instalate în Transilvania de Nord și a introdus administrația militară sovietică. Atmosfera politică din Transilvania de Nord a fost explicată în aceeași zi de A.I. Vâșinski într-o declarație, astfel: *„Guvernul României nu este cu adevărat democratic și deci nu este în măsură să garanteze pretenziunile drepturi și libertăți pentru minoritatea maghiară”*. Sovieticii erau decise să exploateze în continuare diferendele naționale româno-ungare și să mențină în incertitudine statutul viitor al Transilvaniei de Nord. Autoritățile românești au cerut ca măcar în orașele Cluj și Oradea să fie permisă restabilirea autorităților militare românești. În 20 noiembrie 1944, generalul Rodion Malinovski a precizat în termeni imperativi că *„până la semnarea Tratatului de Pace nu este posibil a se reînființa în Transilvania administrația românească”*.

În Transilvania de Nord s-a creat o situație tensionată, întrucât administrația militară sovietică îi ajuta pe comuniștii unguri să intre în administrația publică.

În administrația Transilvaniei de Nord, prezența sovieticilor (exclusiv militari) s-a limitat la comandamentele militare din principalele localități și din gări (unii cunoșteau limba română, probabil basarabenii). Administrația locală era, de obicei FND (Frontul Național Democrat), formată mai ales din unguri parțial rămași din vremea regimului ungaro-horthyst, parțial sosiți cu scop precis din Ungaria. Pentru a atrage simpatia sovieticilor, membrii Uniunii Populare Maghiare s-au înscris grabnic în Partidul Comunist, sperând că vor putea obține un statut special al Transilvaniei de Nord: autonomă sau parte a Ungariei comuniste.

Astfel, românii, prinși ca într-un clește de o coaliție ciudată, formată din sovietici și foști horthyști unguri *„convertiți sub flamurile FND-ului”*, au fost nevoiți să activeze din nou rezistența națională. De altfel, într-un buletin contrainformativ din decembrie 1944, se arăta că *„în Ardeal toate organele administrative și polițienești sunt de origine maghiară sau semită, nu români”*.

² Petre Țurlea, *Transilvania de Nord-Est 1944-1952*, Editura „România pur și simplu”, p.70-72.

Prin scoaterea Transilvaniei de Nord de sub autoritatea administrației românești, urmată de stimularea în mod discret a competiției româno-ungare, Stalin a obținut: instalarea unui guvern comunist la București, teritoriile basarabeane și bucovineane, participarea trupelor române la războiul din Vest, precum și o atitudine supusă și lipsită de combativitate din partea Budapestei.

9. Crearea unui guvern obedient sovietelor în Transilvania de Nord

În noile condiții geopolitice, problema Transilvaniei de Nord a fost preluată de comuniștii de la București, convinși că vor putea obține de la I.V. Stalin acordul revenirii Transilvaniei de Nord la România. Dintre aceștia s-a remarcat Gheorghe Gheorghiu-Dej, devenit liderul recunoscut al comuniștilor din România, care și-a stabilit ca program de acțiune rezolvarea „*problemei Transilvaniei*”. Comuniștii au lansat lozinca: „*Totul pentru front, totul pentru victorie!*” ca principiu de luptă al P.C.R., având ca obiectiv strategic recucerirea teritoriului răpit și obținerea victoriei asupra Ungariei horthyste și Germaniei hitleriste.

Gheorghiu-Dej era conștient că problema „*revendicării Ardealului*” implica o luptă acerbă în plan diplomatic și politic, întrucât ungurii aveau oameni politici cu mare credibilitate în Occident. În fruntea acestora se afla liderul comunist ungar Matyas Rákosi (născut Rosenfeld), care exercita presiuni asupra Moscovei, Parisului, Londrei, Washingtonului, pentru ca „*Ardealul de Nord*” să rămână încorporat Ungariei. În același timp, forțele revanșarde ungare susțineau că Transilvania în întregime trebuia să revină Ungariei.

Drept răspuns, în aceeași lună noiembrie 1944, Gheorghe Gheorghiu-Dej a propus o dezbatere în cadrul conducerii P.C.R. asupra poziției comuniștilor români față de situația Transilvaniei de Nord și, în general, a Transilvaniei. În dezbatere s-au conturat două poziții: a „*băștinașilor*”, care cereau o poziție activă de propagandă, pentru ca Ardealul de Nord să revină României, și a celor „*sosiți de la Moscova*”, care susțineau că problema aceasta se rezolvă numai de către „*tovarășul Stalin*”. În această situație dificilă a trebuit să se accepte formarea unei delegații a conducerii P.C.R. care să discute problemele Transilvaniei cu I.V. Stalin. Din această delegație urmau să facă parte Gheorghiu-Dej, Ana Pauker și Gheorghe Apostol.

În acel timp, evenimente importante pentru destinul României se petreceau în nordul țării, pe linia Tisei. În 17 noiembrie 1944, orașul Sighet a fost eliberat de Armata a IV-a sovietică. Aceasta, pe baza instrucțiunilor primite prin radio de la Moscova, a predat orașul și județul Maramureș spre

administrare Sfatului Național Român din Sighet. I.V. Stalin a decis că județul Maramureș „*redevine parte a României*”.

În rezolvarea problemei Transilvaniei de Nord a intervenit președintele Cehoslovaciei, Eduard Benes, aflat în exil, prieten al lui Stalin, care dorea să refacă frontiera dintre România și Cehoslovacia pe linia stabilită în anul 1920. Dar I.V. Stalin dorea în acel moment să încorporeze Ucraina subcarpatică în Ucraina sovietică. Strategii sovietici optau pentru încorporarea în Ucraina a Maramureșului din stânga Tisei, rămas României în anul 1920 din Maramureșul istoric. Motivul era calea ferată strategică, lungă de 40 km, Sighet-Câmpulung la Tisa, care trebuia să asigure apărarea U.R.S.S. în fața unui „*atac imperialist*”.

La 1 decembrie 1944, la Cluj a luat ființă un guvern provizoriu de coaliție, denumit *Corpul Consultativ Central din Transilvania de Nord*. Acesta a avut sarcina „*rezolvării treburilor obștești ale Transilvaniei de Nord fără nici o constrângere de natură externă, cu propriile forțe*”,³ având puterea de „*a iniția măsuri legislative*” și de „*a dispune măsuri executive*”, desfășurându-și activitatea prin intermediul comisiilor de specialitate.

Misiunile fundamentale ale acestui Corp Consultativ erau:

1. punerea bazelor autoguvernării în Transilvania;
2. demararea procesului de democratizare a vieții publice.

Corpul Consultativ Central din Transilvania de Nord a asigurat funcționarea normală a vieții, a organizat producția și repartiția, a luat poziție în sensul stăvilirii conflictelor naționale, a organizat cantine pentru săraci, a desființat jandarmeria, i-a sprijinit pe cei întorși din război și din lagărele de concentrare. În cadrul Comisiei juridice s-a discutat mult despre viitorul Transilvaniei, iar în cadrul Comisiei de învățământ s-a reușit realizarea, până la 29 decembrie 1944, a proiectului noii legi școlare, care permitea utilizarea manualelor atât din România cât și din Ungaria.

Însă ambiguitatea poziției reprezentanților sovietici la București făcea tot mai grea sarcina forțelor naționale de a reintegra Transilvania de Nord în România. Miza acestei atitudini ambigue rezultă din raportul lui Anatoli Lavrentiev, ambasadorul sovietic în România, adresat lui A.I. Vâșinski la 26

³ Din Corpul Consultativ au făcut parte: Uniunea Democratică a Românilor Transilvăneni (12 persoane), Secretariatul pentru Transilvania de Nord al Partidului Comunist Român, Partidul Social-Democrat, Uniunea Populară Maghiară, syndicatele (câte 6 persoane), Frontul Plugarilor (4 persoane), Uniunea Patrioților, Alianța Populară Democrată Evreiască, Apărarea Patriotică (câte 2 persoane).

decembrie 1944. Acesta afirma că problema retrocedării Transilvaniei de Nord României trebuia să fie o „*pârghie de acțiune asupra Guvernului român*”, nu numai în domeniul îndeplinirii obligațiilor economice conform Convenției de Armistițiu, ci și în domeniul politicii interne și externe promovate de acesta.

El afirma că „*în momentul de față nu există materiale care ar oferi un răspuns cert, ce parte din Transilvania de Nord ar trebui să revină României și ce parte Ungariei*”. Potrivit opiniei sale, problema trebuia abordată și cu Guvernul Național Provizoriu al Ungariei, recent creat, întrucât „*transmiterea Transilvaniei de Nord (în întregime sau a celei mai mari părți a ei) românilor în lunile apropiate este puțin probabilă*”. Prin această atitudine, sovieticii au urmărit să creeze un „*cap de pod*” comunist prin care să realizeze, pe de o parte, prin șantaj, un maximum de angajare militară și politică din partea României, iar pe de altă parte participarea autorităților locale ungare ca vârf de lance al sovietizării, stimulând zelul de convertire la comunism prin promisiuni de soluționare a revendicărilor lor etnice.

La 27 decembrie 1944, *Corpul Consultativ Central din Transilvania de Nord* a fost solicitat printr-o scrisoare să declare în scris că recunoaște dreptul României asupra întregii Transilvanii! În răspunsul său din 12 ianuarie 1945, acesta a respins cererea deoarece Convenția de armistițiu lăsase deschisă chestiunea apartenenței Transilvaniei, ori cel puțin a unei părți a acesteia. Discuțiile privind dreptul României de a încorpora Transilvania au continuat în cadrul Corpului Consultativ, iar la 7 februarie 1945, punctul principal al ordinei de zi a fost „*luarea poziției*” în privința Transilvaniei de Nord. Conform interpretării pe care Teofil Vescan a dat-o Convenției de armistițiu sovieto-române, „*Transilvania va aparține României dacă regimul democratic al țării va asigura deplina egalitate a naționalităților*”.

10. I.V. Stalin a hotărât: „Transilvania pe vecie e a României”

La sfârșitul lunii decembrie 1944, armata română era aproape de Budapesta, alături de armata sovietică. I.V. Stalin a fost conștient că în acel moment o atitudine favorabilă unei Ungarii democratice, respectiv cedarea Transilvaniei către Ungaria ar fi generat un conflict etnic în zona de sub influența sovietică. În plus, atât Gheorghe Gheorghiu-Dej, cât și diplomația românească se bucurau de încrederea lui I.V. Stalin, iar activitatea lui Nicolae Titulescu fusese benefică pentru recunoașterea internațională a U.R.S.S.

Pe acest fond tensionat, la 28 decembrie 1944 s-a constituit *Consiliul FND pentru partea de nord a Transilvaniei*. În aceeași zi, sovieticii au răspuns astfel solicitării guvernului român: „*rezolvarea problemei Transilvaniei de Nord rămâne cea prevăzută la art. 19 al Convenției*”, dar „*timpul și modul instalării administrației românești*” trebuie să fie rezolvate „*prin tratări între Guvernele URSS și al României*”. În acest context, românii au început să se organizeze în gărzii de autoapărare. Astfel, Gavrilă Olteanu, fostul conducător al Gărzilor „*Iuliu Maniu*”, alături de Emil Dumitru Șteanță, a constituit organizația „*Sumanele Negre*”, formată în special din foști ofițeri ai armatei regale române, dar și din foști legionari.⁴

La 29 decembrie 1944 Armata Roșie împreună cu armata română au încercuit capitala Ungariei, apoi a fost declanșată „*Bătălia de la Budapesta*”, care a durat până în februarie 1945. În perioada 1 ianuarie - 16 februarie 1945 au fost distruse resturile Armatei I ungare, la 200 km nord de Budapesta.

*

În acest context, delegația din care au făcut parte Gheorghiu-Dej, Ana Pauker și Gheorghe Apostol a fost primită de I.V. Stalin la Kremlin pentru a-și expune doleanțele. Delegația română s-a dus cu o singură problemă: „*problema Transilvaniei*”.⁵ În memoriile sale, publicate în anul 1998, Gheorghe Apostol, unul dintre fruntașii comuniști, avea să scrie că Stalin era „*cam de statura mea. Chiar mai mic decât mine*”. Acesta i-a primit foarte bine, l-a îmbrățișat pe Dej, apoi pe Ana Pauker pe care o cunoștea dinainte. Lui Gheorghe Apostol i-a strâns mâna doar, întrebându-l cu ce se ocupă. Acesta a răspuns: „*Sunt în conducerea Sindicatelor unice revoluționare.*” I.V. Stalin s-a așezat la masă (avea un birou lung în sala de ședințe a Biroului Politic și guvernului sovietic), apoi au urmat discuțiile.

I.V. Stalin a întrebat: „*Ce probleme vă preocupă?*”.⁶ Gheorghe Gheorghiu-Dej, fiind pregătit în legătură cu Transilvania (se pregătise să vorbească 20-25 de minute, vorbea bine limba rusă, învățată în închisoare), și-a început expunerea cu date istorice despre Transilvania, spunând că aceasta „*este pământ românesc*”, că „*este leagănul poporului român*”, explicând „*cum a fost răpit Ardealul de Nord de către Horthy cu sprijinul lui Hitler și al lui Mussolini*”.

⁴ Emil Dumitru Șteanță, *Am luptat în Sumanele Negre*, Editura „Țara Noastră”, 2007.

⁵ Vezi, pe larg, Onufrie Vințeler, *Ecouri despre Ardeal și ardeleni*, Editura „Ecou Transilvan”, Cluj-Napoca, 2019.

⁶ <https://www.rador.ro/2017/07/04/stalin-vom-sustine-teza-romana-privind-transilvania/>.

Când a ajuns la jumătatea expunerii, I.V. Stalin l-a oprit, spunând: „*Dej, eu nu cunosc așa bine istoria poporului român și istoria acestei provincii, Transilvania. Probabil v-a supărat foarte mult faptul că nu o dată a fost la mine [Matyas] Rakosi care a ridicat problema Transilvaniei. Ultima dată a fost acum zece zile. Și i-am spus: «Rakosi, dacă mai vii încă o dată cu problema Transilvaniei, n-ai să mai poți veni niciodată să mă vezi! Voi, ungurii, n-ați făcut ceea ce au făcut românii»*”. Apoi, I.V. Stalin s-a adresat delegației române: „*Voi, prin actul de la 23 august, ați redus perioada războiului cu cel puțin șase luni de zile! Și au fost salvați două milioane de oameni*”. A mai spus că l-a întrebat pe Rakosi: „*Voi ce-ați făcut?*”.

Gheorghe Apostol își amintea că a văzut pentru o clipă – în camera alăturată a cărei ușă rămăsese deschisă (se deschidea lateral) – situația armatei române pe frontul de vest: pe un perete era o hartă mare cu operațiunile de război, cu stegulețe roșii în jurul Budapestei. Armata română avea porțiuni distincte de front și conducere asigurată.

După aceea, Stalin i s-a adresat lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, spunând sentențios:

- „*Dej, Transilvania pe vecie e a României!*⁷ *O să vină tratatul de pace care se va discuta la sfârșitul războiului. Noi vom susține teza română privind Transilvania*”.

La sfârșitul întâlnirii, I.V.Stalin a spus: „*Mergeți acasă și spuneți-le comuniștilor români, forțelor democratice ale României, că noi nu ne vom schimba poziția față de Transilvania, că toate obstacolele ce vor apărea din partea Occidentului și a acoliților lui Rakosi vor fi învinse și dreptatea României va triumfa*”.

I.V. Stalin le-a atras însă atenția că „*Ardealul pierdut va fi dat României doar dacă se va forma un guvern F.N.D. la București*”.

La întâlnirea respectivă s-a discutat și despre felul în care lucrează comuniștii români cu aliații lor. În discuție s-a afirmat că „*Partidul Țărănesc și Partidul Liberal duc o politică distructivă, de sabotare a reformelor economice și sociale care trebuie să se producă în țară*”. Ana Pauker a susținut că era

⁷ Contribuția de necontestat a lui I.V. Stalin privind revenirea Transilvaniei la România a fost recunoscută de autoritățile statului român. Astfel, la ședința Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din 29 noiembrie 1961, Gheorghe Gheorghiu-Dej a reamintit că la întâlnirea pe care o delegație a Guvernului român a avut-o cu Stalin, în ianuarie 1945, acesta a hotărât că „*Transilvania este pe veci a României*” (*Transilvania vecino na Rumînie*”).

necesară alianța cu țărăniștii și liberalii. I.V. Stalin a fost de acord, spunând: *„Continuați această colaborare cu multă grijă, cu multă răspundere ca să nu vă dea peste cap”*. La recepția organizată de Vâșinski, de fapt o masă tovarășească în cinstea delegației române, au participat cei trei comuniști români și Vâșinski.

Delegația română s-a întors la București, unde a discutat despre izbânda în privința Transilvaniei de Nord, într-un Birou Politic format ad-hoc. Cei prezenți au apreciat foarte mult faptul că *„problema Transilvaniei era, în sfârșit, rezolvată”*.

Unii istorici-critici au afirmat, în mod eronat, că *„Stalin a dat Transilvania României”*. Legenda aceasta este folosită destul de des în multe argumentații din ziua de azi, având substratul *„nu priviți prea mult spre Basarabia pentru că veți pierde Transilvania”*.

În Memoriile sale, Churchill a recunoscut deschis: *„Nu am simțit niciodată că relațiile noastre cu România sau Bulgaria cereau sacrificii speciale din partea noastră. Nu este așadar deloc surprinzător că, după trecerea României de partea Națiunilor Unite, sovieticii au obținut acordul total al Alianților vestici de a dispune de soarta acesteia după cum le dictau interesele”*.

Dar în mediul politic britanic erau și voci favorabile României. De pildă, în ianuarie 1945, într-un discurs susținut în Camera Comunelor, deputatul laburist I. Thomas își exprima părerea potrivit căreia *„De vreme ce România este a patra țară cu efective pe frontul împotriva Germaniei, ar fi cazul de a propune să i se acorde statut de cobeligeranță”*. Însă, prin Convenția de armistițiu, României i-au fost impuse grele condiții politice și economice.

Pe acest fond, la începutul anului 1945, FND a pornit o acțiune de anvergură pentru răsturnarea Guvernului Rădescu și preluarea puterii politice de către comuniști și aliații lor. Concomitent, a început acțiunea de înlocuire a administrației sovietice cu administrația românească. Însă sarcina n-a fost ușoară, întrucât în Transilvania de Nord un număr însemnat de unguri deveniseră „peste noapte” comuniști, reușind să acapareze conducerea localităților.

11. Naționaliști ucraineni încercă ruperea Maramureșului de la România

La puține zile după discuțiile avute de liderii români cu I.V. Stalin, naționaliștii ucraineni au încercat să rupă Maramureșul din trupul României și să-l alipească Ucrainei Subcarpatice, în acel moment parte componentă a U.R.S.S.

În acest sens, în 20 ianuarie 1945, la Sighetul Marmăției, minoritățile din Maramureș, în frunte cu naționaliștii ucraineni, au organizat un miting în cadrul căruia au susținut declararea Maramureșului parte componentă a U.R.S.S. Majoritatea funcționarilor români au fost înlăturați în mod brutal și s-au constituit organe administrative și de ordine formate din ucraineni, unguri și evrei. Sperând în ajutorul puterii centrale de la București, populația română s-a mobilizat, adunând 70.000 de semnături în vederea susținerii reintegrării Maramureșului la România.

În acel moment, cea mai mare parte a teritoriului Ungariei fusese eliberată de armatele române alături de cele sovietice. Participarea armatei române pe frontul de vest a contribuit la decizia sovietică de a sprijini anularea Acordului de la Viena și restituirea Transilvaniei de Nord României.

În aceeași zi, 20 ianuarie 1945, pe malul lacului Balaton și la Moscova se petreceau alte evenimente favorabile destinului românesc. Reprezentanții guvernului provizoriu ungar, simțind că luptă pentru o cauză pierdută, au semnat la Moscova armistițiul cu Aliații (Națiunile Unite). Guvernul Ungariei s-a obligat să-și retragă trupele în teritoriul deținut la 31 decembrie 1937 și să revoce toate legile privitoare la anexarea de teritorii din Cehoslovacia, Iugoslavia și România.

Românii au trecut la ofensivă, astfel că în 24 ianuarie 1945, la ședința Consiliului FND, Gheorghe Gheorghiu-Dej s-a referit deschis, cu curaj, la discuțiile purtate la Moscova în legătură cu situația Transilvaniei. Acesta a explicat astfel pretextele invocate de sovietici pentru a menține ocupația Transilvaniei⁸: *„până acum Transilvania, datorită tocmai atitudinii politice a lui Maniu [...] n-a revenit complet României, așa cum de altfel sunt și stipulațiunile Convenției de Armistițiu, cum sunt declarațiile făcute de Vișinski sau de factorii responsabili ai Uniunii Sovietice. [...] Că Ardealul de Nord este al României nici nu poate fi pus în discuție. Atunci deși este eliberat, de ce până azi nu este legat de România, de ce nu sunt autorități și bani românești, de ce nu se permite nici azi intrarea autorităților românești? Tocmai datorită acestei neîncredere. Dacă această neîncredere ar fi înlăturată și am arăta hotărârea noastră de a merge pe linia democratizării țării și am avea încrederea celorlalte naționalități, care se îngrozesc numai la auzul că ar putea veni autorități românești, cu care au avut ocazia să facă cunoștință când au*

⁸ <https://www.huhurez.com/2014/12/transilvania-de-nord-administrata-7.html>

fost trimise de Iuliu Maniu acolo, Transilvania ar reveni României". El a concluzionat: „*Imediat după constituirea unui guvern de Front Național Democrat, Ardealul de Nord va reveni la corpul național, va intra practic în administrația românească*".

În acest timp, naționaliștii ucraineni își continuau acțiunea de înfeudare a Maramureșului. Aceștia s-au arătat a fi mai răi decât grofii unguri sau autoritățile ungaro-horthyste. La 27 ianuarie 1945, la Sighet s-a întrunit Consiliul Județean al F.N.D., în cadrul căruia, după amenințări la adresa românilor, ucrainenii au declarat oficial, „cu de la ei putere”, secesiunea Maramureșului, subordonându-l Ucrainei Subcarpatice. Aceasta a fost adusă la cunoștința unei adunări de 2.500 oameni, în majoritatea ucraineni, veniți să sprijine secesiunea.

La 26 februarie 1945, în urma aprobării Consiliului Popular din Ucraina subcarpatică, în Maramureș a fost decretată reforma agrară. Cu acel prilej țăranii români înstăriți au fost jefuiți, iar majoritatea funcționarilor români au fost înlăturați în mod brutal, fiind instituite organe locale de ordine, formate numai din ucraineni, unguri și evrei.

Printre primele măsuri adoptate de noua putere sovietizată a fost interzicerea arborării drapelului României, singurul drapel admis fiind cel al U.R.S.S., însă și instituirea unui steag propriu al Maramureșului secesionist: roșu, la mijloc având secera și ciocanul împreună cu deviza: „*Viață lungă unirii Maramureșului cu Ucraina sovietică*". Românii maramureșeni nu s-au împăcat însă cu situația creată prin forța armelor și s-au organizat pentru apărare.

NOTĂ: Într-o cuvântare ținută în februarie 1945, primarul Borșei, Gavrilă Mihali-Ștrifundă, a spus:⁹ „*Noi maramureșenii aparținem României. Ocuparea vremelnică a Maramureșului de către horthyști a luat sfârșit. Înseamnă că revenim la Patria Mamă, România. Nici un congres, nici un comitet nu este îndreptățit să treacă peste voința majorității maramureșenilor, nu pot hotărî asupra soartei noastre, cui să aparținem. Nimeni nu va reuși și nu ne vom lăsa să fim despărțiți de frații și surorile noastre de peste munți, care ne-au unit întotdeauna. (...)*”. „*Suntem împotriva trădării și nu o vom admite indiferent din partea cui ar veni. Noi rămânem ceea ce am fost –*

⁹ Nicoară Timiș, *Gavrilă Mihai Ștrifundă și borșenii, în Maramureș vatră de istorie milenară*, Editura „Dragoș Vodă”, Cluj, 1997, p. 201.

români. Alături de noi și cei de alt neam - ruteni, unguri, evrei, nemți și alții, pot trăi împreună cu noi, bucurându-se de aceleași drepturi și îndatoriri. (...) Dacă veți înălța un zid la Valea Hotarului, credeți că ne veți despărți de ceilalți frați! Nu! Nu cred! Borșa-i mare, borșenii-s mulți! Voința noastră-i și mai mare, avem atâta tărie și voință încât vom străpunge Pietrosul și tot vom ajunge la mama noastră – România”.

Între 4-11 februarie 1945, în vreme ce trupele sovietice și române duceau lupte grele pentru cucerirea Budapestei, s-au desfășurat lucrările conferinței de la Yalta. Acolo Marile Puteri au hotărât intrarea definitivă a României în zona de influență sovietică. În aceste condiții, comuniștii de la București au acționat prin felurite metode pentru preluarea prefecturilor și primăriilor.

La 11 februarie 1945, în sala mare a Consiliului s-a desfășurat o conferință la care au participat 1000 de reprezentanți din 11 județe din Transilvania de Nord (Trei Scaune, Odorhei, Ciuc, Mureș-Turda, Bistrița-Năsăud, Solnoc-Dobâca, Maramureș, Sălaj, Satu Mare, Bihor, Cluj).¹⁰ Punctul esențial de pe ordinea de zi a conferinței a fost aprobarea Declarației privitoare la apartenența Transilvaniei și la formarea guvernului Groza. În cuvântul său, Virgil Vescan a afirmat că în cel de al doilea război mondial „nici poporul maghiar, și nici poporul român n-au atacat Uniunea Sovietică, ci elementele fasciste ale celor două popoare”. Referitor la statutul Transilvaniei, acesta și-a exprimat părerea că speranțele ungarilor erau neîntemeiate, întrucât Convenția de armistițiu sovieto-română a anulat Arbitrajul de la Viena și a închis chestiunea apartenenței Transilvaniei. Însă Transilvania urma să păsească pe calea rezolvării definitive a problemei naționale odată cu preluarea puterii în România de către un guvern democratic, care să elimine în acest fel orice discriminare națională.

La conferință a fost ales un Comitet Executiv format din 15 membri și au fost formate comisiile de specialitate, care în zilele următoare urmau să-și reia activitatea. La sfârșitul sesiunii, a fost publicat, sub titlul *Parlamentul Transilvaniei de Nord*, programul de guvernare.

Pe frontul de vest, în 13 februarie 1945 s-a încheiat asediul Budapestei odată cu predarea necondiționată a orașului. Astfel, armata română a mai scris o

¹⁰ Ildikó Lipcsey, *Administrația militară sovietică în Transilvania de Nord (14 nov. 1944-23 martie 1945)*, în *Transilvania văzută în publicistica istorică maghiară. Momente din istoria Transilvaniei apărute în revista História*, Editura „Pro-Print”, Miercurea-Ciuc, 1999, p. 376.

pagină glorioasă în lupta pentru recâștigarea Transilvaniei de Nord. Însă, din porunca Înaltului comandament sovietic, trupele române au fost oprite, primind ordin să se deplaseze spre munții Cehoslovaciei, pentru a alunga trupele germane.

În același timp, în țară se organizau mitinguri și manifestații de stradă, cu scopul de a impune un guvern controlat de comuniști. Acestea au culminat cu mitingul din 24 februarie 1945, organizat de F.N.D. și desfășurat în Piața Palatului Regal, la care au participat peste 600.000 de oameni. Au fost lupte de stradă, cu morți și răniți. Comuniștii români și autoritățile sovietice au aruncat vina pe generalul Rădescu, care ar fi dat ordin forțelor de represiune să tragă în manifestanți.

11. Guvernul dr. Petru Groza - garanția retrocedării Ardealului de Nord

România intrase într-o mare și complexă criză, comuniștii acționând pentru preluarea puterii politice și schimbarea urgentă a regimului politic. Pentru a le veni în ajutor, în ziua de 27 februarie 1945 a sosit la București, fără să fie anunțat, A.I. Vâșinski, adjunctul ministrului de Externe al U.R.S.S. La ora 22.00 s-a prezentat la Palat, a criticat partidele istorice și pe Iuliu Maniu, cerându-i ultimativ regelui Mihai I demiterea imediată a generalului Nicolae Rădescu, acuzat că era „reacționar” și „fascist”.¹¹

Pentru a fi „convingători”, sovieticii au organizat o adevărată demonstrație de forță. Tancurile sovietice au luat poziție de luptă pe străzile Bucureștiului, în special în apropierea Palatului Regal, iar sediul Marelui Stat Major Român a fost ocupat de unități ale armatei sovietice. Unitățile militare românești din București și din țară au fost dezarmate; legăturile radio cu Armatele 1 și 4, care luptau pe frontul din Cehoslovacia, au fost interzise, iar aviația de luptă sovietică efectua zboruri la joasă înălțime deasupra orașului București.

În ziua de 28 februarie 1945, la ora 03.30 dimineata, A.I. Vâșinski a solicitat o nouă audiență la Palat, dându-i regelui Mihai I un termen ultimativ de două-trei ore pentru a anunța demisia generalului Nicolae Rădescu, apoi alt ultimatum, de patru ore și jumătate, pentru a desemna un nou prim-ministru. Astfel, generalul Nicolae Rădescu a demisionat din funcția de prim-ministru și, la bordul unui avion militar, s-a refugiat în Turcia, iar de acolo a plecat în Marea Britanie, unde a primit azil politic.

¹¹ Alexandru Bîrlădeanu, *Misiunile lui A.I. Vâșinski în România: din istoria relațiilor româno-sovietice: 1944-1946: documente secrete*, Editura Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 1997.

A.I. Vâșinski i-a propus lui Petru Groza să accepte funcția de prim-ministru, iar ca răsplată România va primi Ardealul de Nord. Petru Groza s-a consultat cu Iuliu Maniu, i-a cerut sfatul și sprijinul, dar Iuliu Maniu l-a sfătuit să refuze acest post și i-a precizat că nu-l va ajuta cu nimic. Iuliu Maniu a încercat să-l convingă „să nu se bage”, „căci și copiii mei se vor jena de numele meu”. Atunci, Petru Groza a dat cu pumnul în masă și i-a răspuns cu duritate: „Dacă pot să-mi salvez țara, să reprim Ardealul, prefer să mă compromit. Iar dacă copiilor mei le va fi rușine de mine, n-au decât să-și schimbe numele”. Petru Groza a înțeles importanța momentului pentru România, afirmând: „Dacă și eu stăteam deoparte, dacă renunțam, nu exista, azi, administrație românească în Ardealul de Nord. E drept, am avut mare noroc cu Stalin. Suntem siliți să ne batem și să acceptăm compromisuri”.

În acea zi, 28 februarie 1945, a avut loc o nouă ședință a Comitetului Executiv al FND. La ședință au fost prezenți atât cei din conducerea locală (Vescan, Jordáky, Edgár Balogh, Bojan, Bruder, Bugnariu, Demeter, Hedvig Medrea, Jenő Neumann, Viktor Pocol, Pogăceanu, Timofi), cât și din București, de la „centru”, precum Miklós Goldberger. Toți cei prezenți știau că deja în România avuseseră loc mari mișcări de mase în sprijinul formării guvernului Groza. Cu acel prilej s-a cerut, printre altele, instituirea tribunalelor poporului.¹²

În acest timp, ungurii căutau tot felul de mijloace politico-diplomatice pentru a primi de la sovietici Transilvania de Nord sau toată Transilvania. Astfel, la 1 martie 1945, într-un raport al Marelui Stat Major se specifica: „în toate manifestările ungarilor se observă o simpatie evidentă față de Comandamentul sovietic, căutând pe orice cale să-l convingă pe acesta de sentimentele lor comuniste, spre a obține avantaje și atingerea scopurilor lor naționale”. Această simpatie suspectă a dus la o reacție anticomunistă populară, pe suportul căreia în Transilvania s-a creat Mișcarea de Rezistență Națională.

În Transilvania de Nord, administrația militară sovietică, exercitată prin Comitetul Executiv pentru Ardealul de Nord al FND, constituit din reprezentanți din cele 11 județe ale regiunii, exercita coordonarea și decizia politică prin Comandamentul sovietic, care asigura și protecția organelor

¹² Tribunalele Poporului, compuse din Tribunalul Poporului din București și Tribunalul Poporului din Transilvania de Nord (cu sediul la Cluj), au fost înființate de guvernul României, împreună cu Comisia Aliată de Control, conform art. 14 din Pactul de Armistițiu cu România, pe baza Legii 312/1945 pentru a ancheta prezumtivii criminali de război.

administrative civile ale FND. Însă, în acest comitet executiv puterea era, practic, în mâna ungurilor, care ocupau majoritatea funcțiilor de conducere.

La 1 martie 1945, A.I. Vâșinski a revenit la regele Mihai I, în trei rânduri. La ultima audiență din acea zi, la ora 22.00, l-a anunțat pe regele Mihai I că Petru Groza va fi prim-ministru. *„Trebuie să comunic Majestății Voastre – declara A.I. Vâșinski – că am însărcinarea, din partea Guvernului meu, să vă declar că omul care ne inspiră încredere este Petru Groza, ca președinte al Consiliului. Bineînțeles, acesta este un lucru confidențial, pe care vi-l spun numai Majestății Voastre”.*

I.V. Stalin a continuat să ignore propunerile „Comisiei Litvinov” de a se crea o Transilvanie independentă, cu peste 100.000 kmp și 5 milioane de locuitori *„în afara oricăror uniuni sau federații”*. El a înțeles că era mai profitabil pentru soviete să încurajeze și să sprijine P.C.R. prin anularea Dictatului de la Viena și recunoașterea apartenenței Transilvaniei la România. Anglo-americanii încercau însă să influențeze „Comisia Litvinov” și să susțină înființarea unei Transilvanii autonome sau independente.

Dar I.V. Stalin, ținând seama și de atrocitățile săvârșite de trupele ungare pe frontul de răzăr, a rămas pe poziția inițială, preferând retrocedarea Transilvaniei de Nord către România. El a refuzat cu încăpățănare înființarea unui „experiment separatist” în Transilvania, dar a condiționat decizia de revenire a Transilvaniei de Nord la România de instalarea la București a unui guvern pro-sovietic condus de dr. Petru Groza. Aceasta a fost condiția esențială, fără de care Transilvania ar fi fost pierdută de români. Pentru realizarea misiunii cu care a venit de la Moscova, A.I. Vâșinski a continuat să exercite presiuni asupra regelui Mihai I, adoptând o atitudine agresivă. La una dintre întâlniri a izbit cu pumnul în masă, trântind ușa și declarând: *„Yalta sunt eu!”*.¹³

În acest timp, o soartă grea li se pregătea românilor din Maramureș, care înțelegeau că fuseseră despărțiți prin forță și viclenie de trupul țării. Văzând că doleanțele lor rămân fără rezultat, în 5 martie 1945, aproximativ 15.000 de români de pe Valea Izei, Valea Vișeuului, Valea Mare și Valea Tisei, unii având arme, s-au îndreptat spre Sighet. Scopul acestei acțiuni era îndepărtarea funcționarilor ruteni (ucraineni) și unguri, în primul rând a prefectului, avocatul rutean Ivan Odoviciuk, precum și numirea unui prefect român, odată cu numirea în posturi de răspundere a unor funcționari români. Mulțimea de

¹³ <http://www.ioanscurtu.ro/6-martie-1945-intre-legenda-si-realitate/>.

români a fost întâmpinată de militari sovietici cu foc de avertisment, însă milițiile ucrainene au tras în plin. Românii au ripostat, căzând morți și răniți. Din acest moment, sovieticii și-au dat seama că Maramureșul reprezenta o problemă a cărei rezolvare depinde de implicarea lui I.V. Stalin.

Sub presiunea evenimentelor, la 6 martie 1945, regele Mihai I l-a numit ca prim-ministru pe dr. Petru Groza, acceptând, totodată și lista cu membrii noului guvern, prezidat de acesta.¹⁴ Guvernul impus de A.I. Vășinski regelui Mihai I se autointitula, cu o formulă înșelătoare, „*de largă concentrare democratică*”. În realitate, acesta era întruchiparea unei coaliții fictive, întrucât cuprindea doar partide și organizații ale P.C.R. sau obediente acestuia, precum și „tovarăși de drum” ai P.C.R., între care cel mai important era Gheorghe Tătărăscu.

Prima măsură luată de guvernul dr. Petru Groza a fost introducerea administrației românești în Transilvania de Nord. La 8 martie 1945, sub semnătura lui Petru Groza și a lui Gheorghe Tătărăscu (vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministru de Externe), a fost trimisă lui I.V. Stalin telegrama prin care se solicita, în termeni diplomatici, dar fermi, retrocedarea Transilvaniei de Nord-Est României.¹⁵ I.V. Stalin a răspuns în 24 de ore: „*Guvernul sovietic a hotărât să satisfacă cererea Guvernului român și, în conformitate cu Convenția de Armistițiu, din 12 septembrie 1944, să consimtă pentru instaurarea în Transilvania a administrației Guvernului român*”.

Apoi guvernul român s-a preocupat de rezolvarea problemei Maramureșului, unde ucrainenii se simțeau deja stăpâni. La sfârșitul lunii martie 1945, a sosit la Sighet Miklos Goldberger, delegatul C.C. al P.C.R. pentru Transilvania de Nord, pentru a urmări instaurarea administrației românești. Însă acesta n-a îndrăznit să-și asume responsabilitatea pentru introducerea administrației românești. Pentru sprijin, a apelat la Vasile Luca, fost deputat în Sovietul de la Cernăuți și devenit lider al Frontului Național Democratic din România. Acesta a sosit în Maramureș la 7 aprilie 1945, însă negocierile dintre organele administrative impuse de Ucraina și Vasile Luca nu au avut succes. Cu

¹⁴ Din cei 18 miniștri, patru reprezentau P.C.R., trei P.S.D., trei Frontul Plugarilor, trei P.N.L. (Gheorghe Tătărăscu), 1(unu) P.N.Ț. (aripa Anton Alexandrescu), 1(unu) Uniunea Patrioților, 1(unu) Confederația Generală a Muncii (sindicatele), 1(unu) Uniunea Preoților Democrați. P.N.Ț. Iuliu Maniu și PNL-Brătianu au refuzat să participe la guvernare.

¹⁵ Marcela Sălăgean, *Transilvania în jocul de putere al Marilor Puteri (1940-1947)*, Editura „Mega”, 2013.

prilejul unei ședințe la care a participat și Vasile Luca s-a format o structură locală de către Consiliul FND (32 delegați). În satele cu populație ucraineană au continuat să-și exercite puterea Comitetele Populare alese anterior. Dar acțiunea de alipire a Maramureșului la Ucraina, dispusă de Nikita Hrușciov, nu a fost aprobată de I.V. Stalin, astfel că ucraineanul Ivan Odoviciuk a dispărut fără urmă.¹⁶

În raportul întocmit cu acel prilej s-a menționat și componența etnică a județului: 74% români, 18% ucraineni, 7% unguri, 1% alte naționalități), în orașul Sighet viețuind 55% români, 32% unguri, 10% ucraineni, 3% alte naționalități).

Deci, reunirea Transilvaniei cu România s-a realizat cu acordul expres al lui I.V.Stalin, întrucât România avea regim de țară învinsă și ocupată. I.V. Stalin a ignorat propunerile Comisiei Litvinov de a se crea o Transilvanie independentă, cu peste 100.000 kmp și 5 milioane de locuitori.

*

La 13 martie 1945, la Cluj s-a organizat o mare demonstrație de susținere a revenirii Transilvaniei de Nord la România, la care au fost prezenți peste 1.000.000 de oameni. La aceasta au participat regele Mihai I, dr. Petru Groza și A.I. Vâșinski.

În sala mare a primăriei, regele Mihai I a decretat reinstaurarea autorității statului român asupra Transilvaniei de Nord. Reprezentantul NKVD la acest eveniment i-a raportat lui Beria că „*regele a fost primit cu entuziasm de către autoritățile din Transilvania de Nord în sala primăriei*”. În aceeași zi a luat sfârșit Administrația militară sovietică în Transilvania de Nord și s-a desființat Statutul Autonomiei din Ardealul de Nord, condus de Teofil Vescan.

În acest timp, pe frontul din Ungaria, germanii au încercat o ultimă operațiune ofensivă (Ofensiva de la lacul Balaton), încheiată cu un eșec, în ziua de 19 martie 1945, când trupele sovietice au recucerit toate teritoriile reocupate de acestea. După această ultimă ofensivă, trupele germane din Ungaria au fost înfrânte în mod definitiv. Resturile armatei ungare au fost distruse în perioada 16-25 martie 1945 într-o zonă la 50 km vest de Budapesta. Operațiunile sovietice au fost încheiate din punct de vedere oficial în 4 aprilie 1945. În aceea zi, ultimele trupe germane au fost alungate de pe teritoriul Ungariei, însă elemente pronaziste au continuat lupta alături de trupele germane.

¹⁶ <https://www.emaramures.ro/istorie-maramuresul-apatat-de-tarani-impotriva-urss-in-1945-ca-sa-nu-aiba-soarta-crimeei-de-azi/>.

12. Ungurii au reluat în forță bătălia diplomatică

În acest timp, Armata română era angajată cu toată puterea pe frontul din munții Cehoslovaciei. Vreme de cinci luni, trupele române, cuprinzând 17 divizii de infanterie, vânători de munte, cavalerie și artilerie antiaeriană, Corpul 1 aerian, Brigada de căi ferate, Regimentul 2 care de luptă și alte unități și formațiuni militare, cu un total de 248.430 militari, au luptat pentru eliberarea Cehoslovaciei.

Pe acest front, pierderile trupelor române au fost considerabile, ridicându-se la peste 66.000 de militari (morți, răniți și dispăruți), adică aproximativ 30% din efectivele angajate în luptă. Victoria împotriva Germaniei devenise o certitudine, astfel că sovieticii au considerat că Armata Română nu trebuia să ajungă la Berlin, pentru ca guvernul român să nu emită pretenții. Astfel s-a decis demobilizarea armatei române, statul român rămânând la cheremul sovietelor, care ocupaseră cu trupe principalele garnizoane militare din toată țara.¹⁷

În 8/9 mai 1945, Germania a capitulat necondiționat, punându-se capăt celei mai mari conflagrații din istoria omenirii. Astfel s-a deschis drumul către construirea unei noi ordini internaționale.

NOTĂ:¹⁸ *După ce au încetat operațiile militare împotriva trupelor germane (12 mai 1945), armatele 1 și 4 române (aflate în subordinea Frontului 2 ucrainean) au staționat timp de o lună în bivacuiri (în afara localităților cehoslovace), la aproximativ 90 km de Praga. Datorită imposibilității obținerii vagoanelor necesare (căile ferate române erau sub control sovietic), deplasarea armatelor 1 și 4 române spre țară s-a făcut prin marșuri pe jos, pe două itinerare paralele. În timpul marșului ostașii au purtat asupra lor numai arma, sacul cu merinde și foaia de cort; echipamentul și armamentul mai greu au fost transportate cu mijloace auto și hipo. Deplasarea a durat 42 de zile, timp în care au fost parcurși 1 300 km, într-un ritm mediu de 30 km pe zi, la trei-patru zile de marș acordându-se una-două zile pentru repaus.*

Primirea în țară a fost organizată, în conformitate cu indicațiile guvernului, de către Ministerul de Război și Ministerul Afacerilor Interne. Un loc distinct l-a ocupat parada militară desfășurată la

¹⁷ Vezi, pe larg, Alesandru Dușu, *Armata română în vremuri de cumpănă (1945-1965)*, INST, București, 2016.

¹⁸ <https://alesandrudutu.wordpress.com/2020/06/11/iunie-iulie-1945-intoarcerea-armatei-romane-operative-in-tara/>.

București, în 23 august 1945, la care, în contextul „grevei regale”, nu a participat regele Mihai I. Ultimele elemente ale trupelor operative au intrat în garnizoanele de pace la 26 septembrie 1945, la peste patru luni de la sfârșitul războiului. Întârzierea nu a fost întâmplătoare, ci programată de autoritățile guvernului instaurat de sovietici la 6 martie 1945 pentru se crea timpul necesar implantării în structurile militare a aparatului pentru educație, cultură și propagandă, care să înceapă procesul de infuențare politică a militarilor.

Începând din aprilie 1945, tribunalele poporului au început să activeze în Transilvania cu metode mult mai severe decât tribunalele create în Regat.

Între 10 septembrie - 2 octombrie 1945, la Londra a avut loc Conferința Miniștrilor de Externe ai Aliților. Anglo-americanii au încercat din nou să sprijine „Comisia Litvinov” în încercarea de a înființa o Transilvanie autonomă sau independentă. Însă I.V. Stalin a rămas neclintit în hotărârea sa: retrocedarea Transilvaniei de Nord către România. El a refuzat propunerea comisiei de el instituită, de a face un „*experiment separatist în Ardeal*”, având drept argument și garanție instalarea la București a unui guvern pro-sovietic, condus de dr. Petru Groza, un om de încredere. Aceasta a fost condiția fără de care Transilvania ar fi fost, probabil, pierdută pe vecie.

*

În 3 aprilie 1946 au avut loc la Moscova discuții în problema pregătirii P.C.R. pentru campania electorală. La acestea au participat I.V. Stalin, V.M. Molotov și G.M. Malenkov, respectiv Gh. Gheorghiu-Dej și Teohari Georgescu. Acolo s-a discutat modalitatea de a participa la alegeri, cu cine și cum să fie făcute alianțele. I.V. Stalin a fost de acord să meargă în bloc guvernamental, cu un program comun de guvernare pe patru ani, listă comună în alegeri și repartizarea procentuală a mandatelor: Fr. Plug. – 24%, Soc.-Dem. – 23%, P.C.R. – 21%, P.N.L. – 20%, P.N.P. – 7%, P.N.Ț. – 5%. La sugestia lui I.V. Stalin, urma să voteze și armata, care „*trebuia curățită de reacționari*”, dar și femeile, cu drepturi egale cu bărbații.

Apoi s-a discutat despre naționalități, I.V. Stalin afirmând că nu se poate vorbi de „*drepturi egale pentru naționalități conlocuitoare*”. Discuțiile au fost foarte animate, dar cu argumente care au fost apreciate de I.V. Stalin.

NOTĂ:¹⁹

¹⁹ <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/dej-fata-n-fata-cu-stalin-stenogramele-intalnirilor-dintre-cei-doi>.

I.V.Stalin a întrebat: „În privința ungarilor nu puteți scrie nimic? Ungurii au la voi școli? Teoharie Georgescu a răspuns că „*Au și Universitate maghiară*”.

I.V.Stalin, mirat, a continuat: „*Da? Dar la justiție în ce limbă se vorbește?*”. Teohari Georgescu a răspuns: „*În regiunile cu minoritate maghiară de peste 30% se vorbesc ambele limbi: româna și maghiara*”.

V.M. Molotov a intervenit, întrebând: „*Dar la instituții, autorități?*” Teoharie Georgescu a răspuns: „*La fel. De exemplu, în Oradea Mare, oraș cu majoritate maghiară, 85-90% din funcționari sunt unguri. Ei trebuie să cunoască însă limba română*”. V.M. Molotov a răspuns: „*Bineînțeles*”.

I.V. Stalin a continuat: „*Ar trebui formulat în program: Asigurarea dreptului pentru populația ungară din România de a folosi liber limba natală, a o preda în școli, precum și a o folosi în justiție*”. Teohari Georgescu răspuns: „*Avem un statut al naționalităților care cuprinde toate aceste drepturi*”. V.M. Molotov a completat: „*Atunci ar trebui scris: „Aplicarea consecventă a statutului naționalităților*”. Teoharie Georgescu a răspuns: „*În Ardealul de Nord există cetățeni unguri aduși acolo ca funcționari de stat de regimul lui Horthy în timpul ocupării acestei regiuni. Majoritatea din ei sunt reacționari. Duc o propagandă șovină și întrețin o atmosferă nesănătoasă. Am vrea să-i trimitem în patria lor*”.

I.V. Stalin a întrebat: „*Ați vorbit cu comuniștii ungari despre aceasta?*”. Gheorghe Gheorghiu-Dej a răspuns: „*Am vorbit cu câțiva tovarăși. Ei au fost de acord cu aceasta*”.

I.V. Stalin: „*Am vorbit cu Rakoszi [Rákosi]. El spunea că ei se tem să ia înapoi ungurii din Cehoslovacia și din alte țări. Înțelegeți-vă cu ei*”.

Având cale liberă pentru integrarea legală a Transilvaniei de Nord în România, a doua zi după discuțiile de la Moscova a fost adoptată Legea nr. 260 din 4 aprilie 1945 privitoare la legislația aplicabilă în Transilvania de Nord, precum și la drepturile dobândite în acest teritoriu, în timpul operațiunii ungare.

Peste câteva zile, în 9 aprilie 1945, în urma ordinului mareșalului Stalin, la Sighet a fost instalată oficial Administrația românească, deci județul Maramureș a fost integrat *de jure și de facto* în România.

În luna iunie 1945, Comitetul Executiv (anterior, Corpul Consultativ) din Transilvania de Nord a fost desființat, invocându-se faptul că rolul istoric

avut de acesta în perioada interregnului – contribuția la respectarea condițiilor armistițiului, la asigurarea desfășurării netulburate a vieții – a luat sfârșit.

NOTĂ: După desființarea Comitetului Executiv din Transilvania de Nord, o formă mai extinsă a ideii de autonomie a continuat, în perioada 1945–1946, să existe la nivelul Comitetului Național Maghiar al PSDR, apoi, în perioada 1952-1968, la cel al Regiunii Autonome Maghiare.

13. Transilvania de Nord în dezbaterile privind Tratatul de pace

Încă înainte de conferința de la Potsdam (16 iulie-2 august 1945), Ministerul de Externe al Ungariei a făcut unele demersuri pentru pregătirea dezbaterii problemei tratatului de pace cu Ungaria. În iunie 1945, în cadrul Ministerului Afacerilor Externe a fost înființată *Secția pentru pregătirea păcii*, în fruntea căreia a fost numit István Kertész, un pro-anglosaxon. Misiunea acesteia era de a îndruma pe linie de stat pregătirile pentru tratativele de pace, adunarea de material documentar, elaborarea de memorandum-uri și propuneri.

Nici românii n-au stat deoparte, luând unele măsuri organizatorice pentru a putea răspunde în mod eficace ofensivei diplomatice ungare. Astfel, în 12 iunie 1945 a fost desființat Consiliul FND și instalată administrația românească în Transilvania de Nord. Cu această dată a fost demis din funcția de primar al Clujului, Tudor Bugnariu (care avea să devină în 1957 ginerele lui Lucian Blaga), iar lui Teofil Vescan i-au fost retrase toate funcțiile de conducere din cadrul PCR.

După conferința de la Potsdam, Ministerul de Externe al Ungariei s-a adresat de mai multe ori celor trei mari Puteri Aliate. Prima notă a fost înmănată la 14 august 1945 de ministrul de externe János Gyöngyösi reprezentanților la Budapesta ai Marii Britanii, Statelor Unite și Uniunii Sovietice; în aceasta au fost formulate în mod voalat pretenții teritoriale față de Cehoslovacia. Puterile occidentale n-au dat nici un răspuns la această notă, iar reprezentantul sovietic a comunicat că nu e de acord cu conținutul acesteia.

Dar autoritățile politice ale Ungariei „democratizate” n-au stat deoparte, căutând căi și mijloace de „ajudecare” a Transilvaniei de Nord sau, dacă era posibil, a întregii Transilvanii. În acest sens, în 10 aprilie 1946, o delegație guvernamentală ungară condusă de primul ministru Ferenc Nagy a fost primită la Kremlin de către I.V. Stalin. Cu acel prilej, ministrul afacerilor externe, Gyöngyösi Janos, i-a prezentat lui I.V. Stalin o hartă pe care erau trecute noile hotare corespunzătoare propunerilor ungare la Conferința de Pace. Ungurii au cerut ca 80.000 km² din teritoriul Transilvaniei să rămână la România și 20.000 km² să fie alipiți Ungariei, incluzând orașele Satu-Mare, Oradea și Arad.

I.V. Stalin le-a spus ungarilor că românii nu vor fi de acord să cedeze o parte din teritoriul lor Ungariei. Mai mult, guvernul român și regele român ar fi obligați să demisioneze în această situație. La această cugetare primul-ministru Ferenc Nagy a spus că „*guvernul maghiar nu ar regreta dacă regele ar demisiona*”.

În fața noilor realități geopolitice, ungurii au scăzut pretențiile referitoare la problema Transilvaniei, adoptând formula: „două jumătăți ale Transilvaniei”. Aceasta era acum vehiculată de Partidul Comunist din Transilvania de Nord și de organizațiile satelite acestuia, care militau pentru crearea unei „conduceri autonome” la nivel regional. Populația românească s-a opus cu vehemență, încercând să-și creeze un organism politic reprezentativ, care urma să poarte denumirea de Uniunea Democrată Română (UDR). Dar un asemenea organism politic nu s-a realizat, din motive încă necunoscute, românii de Transilvania de Nord fiind nevoiți să treacă temporar în defensivă, în fața „*tezei lui Teleki*” – a celor două părți ale Transilvaniei – precum și a strigătelor de „*autonomie a Ardealului de Nord*”, ale autorităților și organizațiilor politice ungare.

La 7 mai 1946 au început discuțiile asupra Proiectului Tratatului de Pace cu România. Acestea s-au desfășurat în mai multe sesiuni ale Consiliului Miniștrilor de Externe ai celor patru Mari Puteri învingătoare (SUA, Marea Britanie, U.R.S.S. și Franța). În ședința a 19-a, Consiliul a declarat nul și neavenit „arbitrajul” de la Viena și s-a restabilit astfel starea de drept consfințită prin Tratatul de la Trianon.

Pe parcursul anului 1946 au urmat mai multe ședințe ale Comisiilor Conferinței de Pace în cursul cărora reprezentanții Ungariei și României au pledat cauzele țărilor lor.²⁰ Delegația ungară a solicitat insistent rectificarea frontierei româno-ungare, reclamând 4000 kmp, cu orașele Satu Mare, Carei, Oradea și Arad. Dar I.V. Stalin a rămas ferm pe poziție, susținând revenirea integrală a Transilvaniei în componența României.

Discuțiile generale asupra Tratatului de Pace cu România au avut loc la 10 octombrie 1946, în a 37-a ședință plenară a Conferinței, prezidată de Viaceslav Molotov. Acesta a evocat contribuția armatei României în războiul Națiunilor Unite și a susținut că „*noi toți recunoaștem că este necesar și just a rezolva, prin Tratatul de Pace, chestiunea Transilvaniei de Nord, într-un mod care să corespundă intereselor naționale vitale și dorințelor poporului român*”. Poziția României a fost susținută călduros și de reprezentantul Cehoslovaciei.

²⁰ Vezi, pe larg, Ștefan Lache, Gheorghe Țuțui, *România și Conferința de Pace de la Paris din 1946*, Editura „Dacia”, București, 1978.

Hotărârea Conferinței privitoare la încheierea Tratatului de Pace cu România a fost confirmată în Consiliul celor patru șefi de guvern ai țărilor învingătoare, desfășurată la New York în decembrie 1946. Atunci s-a decis ca semnarea Tratatului să aibă loc la Paris la 10 februarie 1947.

Însă ungurii au continuat să caute soluții pentru răsturnarea situației în favoarea lor. Astfel, în 25 ianuarie 1946, Ministerul Afacerilor Externe, fără să fi procedat la o înțelegere prealabilă între partide, s-a adresat din nou cu o *Notă* celor trei Mari Puteri Aliate, în care a propus numirea unei comisii formate din „specialiști”, care să studieze problemele politice și teritoriale legate de tratatul de pace cu Ungaria.

În 1 februarie 1946, ungurii au remis altă *Notă*, care aborda rolul Ungariei în cel de-al doilea război mondial, încercând să demonstreze cu argumentele utilizate anterior de grupările de orientare anglo-saxonă că Ungaria a fost doar un „*aliat ezitant*” al Germaniei fasciste. În acel timp, Ministerul Afacerilor Externe, care simțea că pierde teren, a început să lucreze la elaborarea unui document referitor la chestiunile teritoriale, cu precădere problema Transilvaniei. Guvernul ungar a ajuns la concluzia potrivit căreia era necesară o reglementare a chestiunii teritoriale de natură să asigure posibilitatea ca teritoriul Ungariei și proporția populației ungare să concorde cu hotarele etnice.²¹

Astfel, la inițiativa Partidului Comunist Ungar au fost reactivate preparativele de pace. În 12 martie 1946, Comitetul Politic al acestui partid a emis o hotărâre conform căreia o delegația guvernamentală să meargă la Moscova în vederea clarificării problemelor privitoare la relațiile ungaro-sovietice, achitarea reparațiilor de război și tratativele de pace. La inițiativa Partidului Micilor Agrarieni, partidele din coaliție au decis să ridice și chestiuni teritoriale. Înainte de plecare, președintele Ungariei, Zoltán Tildy, a organizat o consfătuire cu toate partidele, convenind asupra propunerilor alternative în privința Transilvaniei: una dintre variante propunea înapoierea a 22 mii km², cealaltă înapoierea a 11.800 km², în esență ținuturi cu populație ungară aflate de-a lungul frontierei.

În perioada 9-18 aprilie 1946, delegația guvernamentală ungară condusă de Ferenc Nagy s-a aflat la Moscova. La nivel economic tratativele s-au încheiat cu rezultate importante, însă în ce privește chestiunea teritorială, ungurii n-au primit sprijinul sperat, întorcându-se la Budapesta foarte supărați.

²¹ Vezi, Cornel Sigmirean, Corneliu Cezar Sigmirean, *România și Ungaria în fața Conferinței de Pace de la Paris, 1947*, Editura Universității „Petru Maior”, Târgu Mureș, 2010.

Călătoria delegației guvernamentale la Moscova a impulsionat activitatea internă legată de preparativele de pace. În 24 aprilie 1946, Comisia pentru Afaceri Externe a Adunării Naționale a dezbătut, printre altele, stadiul pregătirilor de pace.

În dimineața zilei de 7 mai 1946, la Paris a avut loc adunarea Consiliului Miniștrilor de Externe. Acolo, Viaceslav Molotov a reiterat poziția sovietică, conform căreia Transilvania revenea în întregime României. Textul redactat cu acel prilej a prevăzut că „*Dispozițiile arbitrajului de la Viena din data de 30 august 1940 sunt declarate nule și neavenite*”. Prin aceasta, se revenea la granița dintre Ungaria și România așa cum a existat în data de 1 ianuarie 1938.

După discuții aprinse, reprezentanții Puterilor Aliate și Asociate au fost dispuse să recunoască numai revizuirea frontierei româno-ungare la care cele două părți ajungeau prin înțelegere mutuală și diminuau „simțitor” numărul persoanelor care trăiesc sub dominație străină. Decizia luată la 7 mai 1946 de Consiliul Miniștrilor de Externe a provocat la Budapesta consternare generală, zguduind partidele și grupările politice și tulburând cercurile guvernamentale.

Mai mult, în declarația făcută în 18 mai 1946, Viaceslav Molotov a afirmat că „*hotarele fixate la Paris sunt definitive*”. Atunci, János Gyöngyösi a apelat la guvernul sovietic, solicitând permisiunea de a se duce la Moscova pentru discutarea hotărârii luate la Paris. Însă la 21 mai 1946 i s-a comunicat că partea sovietică consideră că „*vizita nu e de actualitate*”.

În ziua de 8 iunie 1946, la inițiativa Partidului Micilor Agrarieni, o delegație guvernamentală ungară condusă de prim-ministru Ferenc Nagy s-a dus în Statele Unite și Marea Britanie cu scopul de a discuta, pe lângă chestiuni economice, și despre revendicările ungare la tratativele de pace și de a încerca să obțină sprijinul puterilor occidentale pentru revizuirea deciziei de la Paris din ziua de 7 mai 1946. Pe linie economică, Washingtonul s-a arătat generos, dar a refuzat orice ajutor în chestiuni politice, nefiind dispus să ducă tratative în privința Transilvaniei și nici despre soarta minorității ungare aflate în țările învecinate.

La începutul lunii august 1946, delegația ungară, condusă de János Gyöngyösi, a sosit la Paris. În esență, aceasta își propusese să atingă trei obiective:

- o minimă modificare a frontierei ungare-române, care nu mai era de 22.000 km², ci de doar 5.000 km²;
- asigurarea drepturilor cetățenești pentru minoritatea ungară din țările vecine;
- împiedicarea unor noi transferuri de populație ungară din Cehoslovacia, respectiv reducerea sarcinilor legate de reparațiile de război.

Delegația ungară a remis participanților la conferința de pace 15 note, în care făcea cunoscută poziția guvernului ungar referitoare la chestiunile aflate pe ordinea de zi, dar fără succes prea mare.

Însă, în privința problemelor teritoriale, Ungaria a avut puține speranțe de izbândă. În ședința comună din 31 august 1946 a Comisiei teritoriale și politice ungaro-române a fost audiat reprezentantul Ungariei, ambasadorul Pál Auer. Acesta a prezentat planurile privitoare la Transilvania, dar ținând seama de decizia luată la 7 mai 1946, a moderat în continuare revendicările ungare. Astfel, în locul retrocedării a 5.000 km², Ungaria n-a mai cerut decât 4.000 km², care ar fi însemnat aproximativ o jumătate de milion de locuitori, din care 67% unguri, și ar fi cuprins orașe situate de-a lungul frontierei. În afară de aceasta, a propus ca ținutul secuiesc să capete o largă autonomie locală, garantată de O.N.U.

În intervenția sa din 3 septembrie 1946, ministrul de externe român, Gheorghe Tătărescu, s-a opus realizării dorințelor Ungariei, pledând pentru revenirea la granițele stabilite la Trianon. La 5 septembrie 1946 comisia a aprobat cu 10 voturi pentru și 2 abțineri punctul din proiectul tratatului de pace aprobat de Consiliul Miniștrilor de Externe la 7 mai 1946, care atribuia României întreaga Transilvanie.

În ședința plenară din 10 octombrie 1946 a conferinței de pace, Viaceslav Molotov, reprezentantul sovietelor, a declarat: „*Încheierea tratatului de pace cu România constituie un eveniment de mare însemnătate din perspectiva păcii în Europa. România e acum un stat democratic, și e esențial că problema Transilvaniei a fost rezolvată spre mulțumirea poporului român*”. Însă Conferința de pace a celor 21 de națiuni nu avea drept de decizie, atribuția acesteia fiind să facă propuneri Consiliului Miniștrilor de Externe.

14. La judecata istoriei: Tratatul de pace făcut de învingători

Aprobarea definitivă a textului tratatelor de pace a avut loc în noiembrie-decembrie 1946, cu ocazia ședinței de la New York a Consiliului Miniștrilor de Externe. În 10 februarie 1947 a fost semnat la Paris *Tratatul de Pace între România și Puterile Aliate și Asociate*.²² Partea I, art.2, privitoare la teritoriu, stipula: „*Deciziile sentințelor de la Viena din 30 august 1940 sunt declarate nule și neavenite. Frontiera între România și Ungaria rămâne stabilită prin prezentul articol, același care era valabil la 1 ianuarie 1938*”.

²² Vezi, *TRATAT DE PACE din 10 februarie 1947 între România și Puterile Aliate și Asociate*, Publicat în „Monitorul Oficial”, nr.199, din 30 august 1947.

Deci, prin tratatul de pace, Transilvania de Nord a fost restituită României de drept. Însă alte clauze, precum nerecunoașterea statutului de cobeligeranță, teritoriile răpite de URSS, despăgubirile de război înrobitoare au fost considerate de Gheorghe Tătărescu „grele” și „injuste”. Una dintre obligații era ca restituirile și reparațiile către Națiunile Unite să înceapă cu data de 1 septembrie 1939, deși România intrase în război la 22 iunie 1941; de asemenea, România era obligată nu numai să renunțe la creanțele sale împotriva Germaniei, chiar și din perioada neutralității, dar în același timp să plătească și reparații Germaniei.

Tratatul de pace cu Ungaria stipula că „*Deciziile Arbitrajului de la Viena din 2 noiembrie 1938 sunt declarate nule și neavenite*”, iar frontierele Ungariei erau cele existente la 1 ianuarie 1938, cu excepția unei regiuni neînsemnate ca suprafață de la granița cu Cehoslovacia. Ungaria a pierdut teritoriile pe care le primise de la Puterile fasciste între anii 1938-1941. Aliații occidentali și Uniunea Sovietică nu au sprijinit vreo schimbare a frontierelor Ungariei de dinainte de anul 1939.

Tratatul a fost legiferat de Adunarea Națională Ungară în 24 iunie 1947, intrând în vigoare la 15 septembrie 1947.

15. La judecata fără tăgadă a Tatălui Ceresc

Diktatul de la Viena, impus României de Germania nazistă și Italia fascistă, la cererea agresivă și insistentă a Ungariei horthyste, a fost unul din cele mai brutale acte de brigandaj internațional săvârșite de imperii pe seama neamului românesc.

În memoriile sale, fostul ministru de externe Mihail Manoilescu, a creionat astfel epilogul „arbitrajului” de la Viena: „*Ca într-o melodramă de gust învechit, dar plină de deznodăminte drepte, toți cei vinovați de mutilarea Transilvaniei și-au primit o cumplită pedeapsă. Hitler s-a prăbușit sub ruinele Reichului său; Mussolini a fost împușcat ca un fugar la margine de drum; Ribbentrop a sfârșit în spânzurătoare; Ciano la stâlp, sub gloanțele poruncite de bunicul copiilor lui; Teleky s-a sinucis când nemții l-au descoperit că îi trăda; Csaky a murit în condiții stranii la două luni după funestul arbitraj; iar Bardossy, ministrul ungar la București, a devenit în urmă prim-ministru, dar a fost executat în anul 1946*”.²³

²³ Mihail Manoilescu, *Dictatul de la Viena. Memorii iulie-august 1940*, Editura Enciclopedică, București, 1991, p.292.

16. Recunoștința pentru cei ce-au îndreptat o nedreptate istorică

În martie 1947, la mai bine de o lună de la semnarea Tratatului de pace între România și Puterile aliate și asociate, conducerea de la București, total subordonată Uniunii Sovietice, a găsit un mod cu totul special de a le aduce mulțumiri lui Viaceslav Molotov și I.V. Stalin:

- în 18 martie 1947, Viaceslav Molotov a fost declarat cetățean de onoare al orașului Cluj, *„pentru serviciile aduse României și îndeosebi Ardealului”*;

- în 21 martie 1947, I.V. Stalin a fost declarat cetățean de onoare al României; după cum a comentat ziarul *„Scânteia”*, oficiosul P.C.R., acest eveniment *„a umplut inimile românești de bucurie”*, deoarece *„țara care are astfel de prieteni poate privi cu încredere viitorul”*.

În 23 august 1947, Parlamentul român s-a întrunit în ședință festivă pentru a ratifica Tratatul de Pace semnat în februarie la Paris. Gheorghe Tătărescu, încă vicepremier și ministru de externe, a depus proiectul de lege pentru ratificare și a prezentat o largă expunere cu privire la importanța acestui document: *„Tratatul ce veți ratifica – declara Tătărescu – constituie nota de plată a unui război pierdut, dar el constituie în același timp și actul reparator al unei cauze câștigate; el abundă în griji și poveri, dar cuprinde și câteva clauze purtătoare de lumină și de nădejde: pacea, independența, colaborarea internațională, Transilvania”*.

Col. (r) conf. univ. dr. Aurel V. David

MEMORIE PROFESIONALĂ

CÂND SIRENA ISTORIEI A SUNAT RESETAREA

Toate tratatele de teoria și de știința literaturii acceptă, agreează și legitimează ideea potrivit căreia publicarea unei cărți este identic egală cu momentul rodirii. E cântul final al epopeii scrisului.

Aș îndrăzni să spun că recenta carte a domnului profesor Virgil Măgureanu, *„Ce s-a întâmplat de fapt”*, reconfirmă și consfințește cu prisosință acest postulat. Volum prioritar, premeditat și profund autobiografic, este – în același timp și-n egală măsură – „un dialog despre perioada postdecembristă”, după cum ni se precizează chiar în pagina de titlu. Interlocutoarea? Doamna Lavinia Betea, o ziaristă cunoscută, un vârf de atac în arta interviului, cu precădere a interviului-fluviu, domeniu în care s-a profilat, a perseverat îndelung și a performat – afirmativ – cu bune rezultate. Cartea are o cronologie atent și riguros încadrată în timp. Ca orice demers autobiografic, începe – cum, altfel? – cu familia: cu părinții și frații, cu rudele apropiate și cu tovarășii de joacă. Cu mânza cea frumoasă, cea mai frumoasă mână din sat, pe care, din păcate, a luat-o colectivul. Deși drămuite, detaliile oferite conturează îndeajuns imaginea unui copil cu care ursitoarele au fost mai darnice decât de obicei. Un copil dotat din naștere, cu dragoste de carte și dornic să învețe. Proiectată astfel, copilăria de altădată, reconstituită afectiv și poetic în primul capitol al cărții, sintetizează și simbolizează povestea a generații și generații de copii de la țară. Copii harnici și pricepuți, respectuoși și dispuși să-și ajute părinții, dar și să învețe carte. „Copii pe care-i fură cartea” – face cuvenita precizare autorul. Crescut în buna și sănătoasă tradiție țărănească, a fost învățat de mic să se mulțumească cu puțin. Doar cu ceea ce e al lui și care – fără excepție – este muncit cinstit și câștigat cu greu. Este o lecție simplă, o lecție de viață, care, odată învățată, nu se mai uită toată viața.

Înaintând cu lectura, constăți că este o carte scrisă din nevoia de adevăr. De dragul adevărului și în numele lui. Dar și de mărturisire. De clarificare. De a face lumină. De a pune punct unor comentarii și speculații, bănueli, suspiciuni ori numai semne de întrebare. E un efort de memorie și de voință. De percepție retrospectivă asupra unui destin și a unei cariere. A unei personalități. Dar și asupra unei lumi. Cu oamenii, cu realitățile și cu convulsiile ei. Într-un cuvânt, o carte necesară. O carte-document. Gravă și profundă. Serioasă și pe alocuri

tristă. Am în vedere, când afirm acest lucru, „dislocarea” la Focșani sau apelativul „ăla cu Trabantul”, nume de cod atribuit domnului profesor de locatara „Cabinetului 2”. Tot aici se înscrie, aproape de la sine, campania de presă post-decembristă, denigratoare și agresivă, pătimasă, permanentă și plină de venin, având ca laitmotive „șarpele cu ochelari” sau „preacuviosul microfonie”. În fine, e o carte trăită și re trăită peste vreme. Adesea la cea mai înaltă tensiune. Formulate riguros și cu meșteșug, gen punct ochit, punct lovit, întrebările doamnei ziariste obligă la răspunsuri clare și complete, convingătoare și precise. E tocmai ceea ce așteaptă și-și dorește orice om care nu are nimic de ascuns. Cu elocința-i bine cunoscută, ca de fiecare dată, domnul profesor reușește să spună mult în cuvinte puține. Să demonteze, să demoleze sau, după caz, să demonstreze ceea ce era de demonstrat.

Știut lucru, despre ultimii ani de „domnie” ai lui Ceaușescu, despre ceea ce s-a întâmplat în acel decembrie 1989, cât și despre perioada ce a urmat, în răstimpul acestor treizeci de ani, s-au scris sute de cărți. S-au publicat mii de articole, iar televiziunile, vreme de peste un sfert de veac, au vuit necontrolat și zgomotos. De la isteric și strident, la demolator și distructiv. Trebuie spus – și o spunem acum și aici – că, spre deosebire, chiar în antiteză cu noianul de laude deșănțate, memorii și mărturisiri în care emanții, inspirații și inițiații momentului se admiră și se împăunează, se fericesc și se prezintă ca „*il salvatore della patria*”, fluturând merite sau invocând acte de vitejie și fapte de curaj – tip hidalgo sau de cavaleri ai tristei figuri – în „*Ce s-a întâmplat de fapt*”, nimic din toate astea. Dimpotrivă, prin răspunsurile formulate, întotdeauna filtrate atent și cântărite până la ultimul cuvânt, cartea domnului profesor Virgil Măgureanu se remarcă, se diferențiază și se impune prin modestia prezentării aportului și a rolului pe care domnia-sa l-a avut premergător momentului, în timpul evenimentelor, dar și în răstimpul celor șapte ani în care a fost directorul SRI. De fapt, și sper să mi se dea dreptate, *modestia* este drapelul de luptă al acestei cărți, iar *elocința* e bărbăția plămădirii sale.

Martor ocular, martor din oficiu, simplu participant sau participant prin neparticipare, iată meritele, iată calitățile și atribuțiile pe care domnul profesor Virgil Măgureanu le-a avut sau le-a primit atunci. Rând pe rând, aș zice, calendaristic, pe toate le prezintă în carte. Le expune și le analizează. Le explică sau, după caz, le justifică. Oricum, și le asumă și le recunoaște în totalitate. Personalitate politică și universitară, care a ținut și ține la valori și norme, la criterii și convingeri, la reguli și principii, atunci când doamna reporter îi cere câte o fișă personală pentru principalii protagoniști ai momentului, fie ei Brucan, Dincă, Gelu Voican, Dan Iosif sau Petre Roman, domnul profesor demonstrează o profundă și obiectivă, o complexă și completă cunoaștere a

tuturora. Dar și a fiecăruia în parte. Aș zice, de la caz la caz. Cu plusurile și cu minusurile lor. Nu încape îndoială, dă cezarului ce-i al cezarului, dar și taxează atunci când e cazul. Și, din păcate, a cam fost cazul.

În schimb, când vine vorba despre săgețile și ironiile interlocutoarei, trimise cu o anume insistență pe adresa fostului președinte Ion Iliescu – gen „omul providențial, stea călăuzitoare, singura opțiune” etc., domnul profesor, chiar dacă la un moment dat „votase schimbarea”, le respinge calm, dar ferm. Cu moderație și îngăduință. Argumentat, cu probe și dovezi. Cu demnitate și cu eleganță protocolară: „Vă rog să vă reprimăți asemenea termeni, deoarece nu fac parte din limbajul meu politic. Cu atât mai mult cu cât eu știu că oamenii politici sunt supuși greșelilor. Nici Iliescu nu este o excepție de la aceasta. A făcut greșeli, dar și lucruri bune” (pag. 305).

Consecvent convingerilor sale creștine, etice și morale, cu aceeași detașare și luciditate, găsește cele mai potrivite cuvinte atunci când, înspre finalul dialogului, este întrebat despre comportamentul și discursul lui Ceaușescu la proces: „Ceaușescu s-a comportat mai demn și mai coerent decât toți de acolo. Am avut – și atunci, și azi – certitudinea că a fost deasupra lor” (pag. 381).

Deosebit de interesante, multe prin chiar ineditul lor, sunt paginile în care domnul profesor descrie raporturile, relațiile și colaborarea proaspătului SRI cu serviciile corespondente din fosta URSS sau din China. Din Ungaria, Franța și mai vârtos, America. Nu intru în detalii. Arunc provocarea și las cititorilor plăcerea de a le descoperi și parcurge începând cu pag. 216.

Compozițional, cartea începe cu un argument explicativ semnat de doamna ziaristă Lavinia Betea. Prin simetrie, se încheie cu o „succintă” postfață (42 de pagini!!) semnată de domnul profesor. În fond și pe fond, un veritabil curs universitar despre literatură și politică, despre arta și știința conducerii, la care se adaugă de la sine o amplă fișă personală – psihologică și comportamentală – a liderului autocrat, a dictatorului preocupat să concentreze cât mai multă putere în mâinile sale. Analiza făcută pe un anume subiect și „aplicația” pe o atare cazuistică sunt clare și concrete. Sunt concludente și absolut convingătoare.

Fără pretenția de a da un verdict, de a face evaluări sau de a formula o concluzie cuprinzătoare și definitivă, merită încercat și trebuie spus că recenta carte a domnului profesor Virgil Măgureanu reconstituie fidel și readuce în prim planul atenției colective ceea ce *s-a întâmplat de fapt* atunci, în acel sfârșit de '89 când, la noi – ca de altfel în toată Europa Centrală și de Est – *sirena istoriei a sunat resetarea*. Totul, „în vorbe simple”. Totul, „pe înțelesul tuturor românilor”.

Col. (r) Valeriu Ilica

APĂRAREA ORDINII CONSTITUȚIONALE – OBIECTIV MAJOR AL SERVICIILOR ROMÂNE DE INFORMAȚII

11. EXTREMISMUL POLITIC (I)

Continuăm analiza noastră cu extremismul politic, o altă amenințare importantă la adresa ordinii constituționale în România modernă și contemporană, cu o manifestare consistentă în anumite perioade, atât în sfera extremismului de stânga, cât și în cea a extremismului de dreapta.

Și la acest capitol, utilizăm și prezentăm cititorilor **semnificația unor termeni** conform ultimei ediții a DEX-Dicționarul Explicativ al Limbii Române al Academiei Române, 2016.

Extremism: atitudine a unor curente, mișcări, persoane politice care pe baza unor opinii, idei, păreri exagerate, unilaterale, extreme, urmăresc prin măsuri violente sau radicale să impună programul lor.

Extremist: care ține de extremism, care depășește limitele normale, moderate, privitor la teoriile, ideile, opiniile, măsurile etc. împinse la extrem; adept al extremismului.

Extrema dreapta sau stânga: partid sau fracțiune politică dintr-un partid, adunare etc., care se situează pe poziții extremiste de dreapta sau de stânga; parte ultra radicală, exagerată de dreapta sau de stânga a spectrului politic (p.408).

Populism: atitudine social-politică, adesea conjuncturală sau demagogică, urmărind câștigarea simpatiei populare.

Populist: persoană care practică populismul (p.938).

Rasism: teorie social-politică care susține inegalitatea biologică și intelectuală a raselor umane.

Rasist: adept al rasismului (p.1006).

Antisemitism: atitudine (politică, religioasă, etnică etc.) ostilă față de evrei.

Antisemit: persoană care admite sau practică antisemitismul (p.54).

Extremismul politic s-a manifestat în țara noastră și pe zona de stânga (mișcarea socialistă/comunistă) și pe cea de dreapta (mișcarea legionară).

Întrucât mișcarea socialistă/comunistă a avut o apariție mai timpurie și o existență mai îndelungată, vom aborda mai întâi coordonata extremistă din cadrul acesteia.

CONSIDERAȚII GENERALE ASUPRA MIȘCĂRII SOCIALISTE/ COMUNISTE ȘI A COORDONATEI SALE EXTREMISTE

♦ În primul rând trebuie făcută o distincție clară între termenii care, în mod eronat, nu o dată sunt folosiți sinonimic: socialismul și comunismul.

Socialismul are două surse, una în Anglia Mișcării Carliste și alta în Franța lui Saint-Simon.

Termenul de comunism apare ceva mai devreme, în timpul Revoluției Franceze de la 1789, originea etimologică aflându-se în latinul *communis*, care înseamnă „ceea ce este în comun”.

Cele două familii, deși inițial pornesc la drum împreună, se scindează în mod clar la sfârșitul sec. XIX, ruptura definitivă fiind consfințită în 1919 de apariția Internaționalei a III-a, zise și Comuniste.

Elementul central ce separă cele două ramuri ideologice înrudite – socialismul și comunismul – este reprezentat de strategia prin care au în vedere realizarea programului de acțiune politică: socialiștii sunt adepții căii reformiste, în timp ce comuniștii ai celei revoluționare.¹

Ca poziție ideologică, orientarea comunistă contestă ordinea existentă, pe care o consideră a fi în mod fundamental inechitabilă, cauza principală constituind-o sistemul economic-politic capitalist.

Precursorii ideologici ai comunismului sunt așa-numiții socialiști utopici, denumire care apare prima dată în scrierile lui Karl Marx și Friedrich Engels. Comunismul marxist intră în scenă o dată cu publicarea în 1848 de către Marx și Engels a Manifestului Partidului Comunist.²

♦ Câteva repere istorice

- După eșecul episodului revoluționar de la 1848, cel mai important moment îl reprezintă înființarea Asociației Internaționale a Muncitorilor, numită ulterior Internaționala I.

Marx și Engels vor juca un rol important în evoluția acestei prime Internaționale, contribuind esențial la desființarea ei în 1876, din cauza profundelor conflicte ideologice interne între marxiști, lassalieni, anarhiști etc.³

- După moartea lui Marx în 1883, Friedrich Engels va trece în fruntea mișcării muncitorești pentru următorii 12 ani. În 1889, la Paris, va avea loc

¹ Valentin Quintus Nicolescu, *Comunismul*, capitol în cartea *Ideologii politice actuale*, coordonator Mihaela Miroiu, Ed. Polirom, 2012, p. 359.

² *Ibidem*, pp. 360-361.

³ *Ibidem*, p. 365.

un congres al muncitorilor de orientare marxistă, care va reprezenta actul de naștere al celei de-a doua Internaționale și, totodată, „capturarea” socialismului de către marxism. Internaționala, care era erodată de ruptura dintre comuniști și social-democrați pe linia de clivaj revoluționar/reformist, a sucombat sub tăvălugul declanșării Primului Război Mondial, internaționalismul proletar căzând pradă naționalismului războinic pe întreg cuprinsul continentului european.⁴

- Vladimir Ulianov zis Lenin (1870-1924), liderul fracțiunii radicale bolșevice a social-democraților ruși, pe care războiul și alte interese geo-strategice, îndeosebi de sorginte germană, îl vor propulsa în fruntea primei revoluții comuniste victorioase în 1917, va contribui pe trei direcții la dezvoltarea gândirii comuniste: teoria partidului, teoria revoluției și analiza capitalismului (ideea revoluției de jos în sus, principiul organizațional al partidului numit centralismul democratic, caracterul violent al revoluției, scopul său final constând în completa distrugere a aparatului statului burghez).

Poziția leninismului va căpăta brusc o mare greutate în 1919, luând ființă la Moscova Internaționala a III-a, zis și Comunistă. Sfârșitul războiului a adus după sine un puternic val revoluționar în Europa Centrală, în Germania și Ungaria.⁵

- Succesul Revoluției Ruse va împărți lumea socialistă în două tabere opuse – pe de o parte cei care susțineau pozițiile ideologice bolșevice, iar de cealaltă parte opozanții acestora, rupând partidele socialiste europene în două, conducând la apariția partidelor comuniste pe continentul european.

Întrucât partidele membre ale Internaționalei a III-a vor fi tot mai izolate pe scenele politice naționale din cauza strategiei de boicot a alegerilor sau refuzului de a face alianțe cu partidele socialiste, în mai 1943 Stalin a decis în mod unilateral dizolvarea celei de-a treia Internaționale.⁶

Partide comuniste au continuat să existe în regimuri totalitare de această factură, ca forță politică conducătoare, dar și în țări democratice, cu obiective și strategii de acțiune adaptate.

Din punct de vedere ideologic, comunismul rămâne prezent, puterea sa de atracție nefiind de neglijat în condițiile în care crizele economice și de sistem accentuează discrepanțele social-economice și nemulțumesc categorii tot mai largi de persoane.

⁴ *Ibidem*, pp. 365-366.

⁵ *Ibidem*, pp. 366-367.

⁶ *Ibidem*, p. 370.

MIȘCAREA SOCIALISTĂ/COMUNISTĂ ÎN ROMÂNIA ȘI COORDONATA SA EXTREMISTĂ, ÎN EVOLUȚIE ISTORICĂ

Vom analiza evoluția acestui fenomen din perspectivă istorică, cu relevarea reacțiilor, strategiilor și modului de acțiune ale autorităților, preponderent ale serviciilor naționale de informații și securitate, pentru controlarea lui și, mai ales, pentru prevenirea și contracararea coordonatei sale extremiste, anticonstituționale.

◆ Întrucât prima Internațională socialistă era tot mai prezentă în România, în aprilie 1871, ministrul de interne emitea o circulară confidențială prin care atrăgea atenția prefectilor (șefilor structurilor informative locale – n.a.) asupra pericolului infiltrării în țară a agenților acesteia, precizând că scopul unor asemenea societăți secrete este dintre cele mai funeste, răsturnarea tuturor instituțiilor statului, inclusiv a guvernului.

În anul 1879, profesorii Ion și Sofia Nădejde erau supravegheați pentru legături cu nihiștii ruși și pentru că, la 27 noiembrie același an, au publicat într-un material în jurnalul „*Basarabia*” ce apărea la Iași, idei care „săpau” bazele societății și anume proprietatea.⁷

După ce la 1 martie 1881, țarul Alexandru al II-lea a fost ucis în urma unui atentat organizat de nihiști, ministrul Rusiei la București a cerut Guvernului român să ia măsuri severe și imediate împotriva unui număr mare de ruși stabiliți în România, între care și Constantin Dobrogeanu-Gherea, considerați „mari agitatori socialiști”.⁸ Dobrogeanu-Gherea avea să joace un rol important în mișcarea socialistă din țara noastră.

În ce privește măsurile organizatorice luate de Siguranța Națională a Statului pentru controlul informativ al unor asemenea activități este relevant Ordinul circular nr. 18.231 din 10 iulie 1897, care stipula că între sarcinile și misiunile agenților secreți era prioritară și „*activitatea neîntreruptă, unitară și centralizată asupra indivizilor ce acționau împotriva ordinii publice și a siguranței statului...*”.⁹

În septembrie 1904, în mai multe județe din țară izbucniseră revolte ale țăranilor. În județul Roman, prefectul și agenții din subordine au stabilit că instigarea la revoltă a țăranilor se exercita prin jurnalele (probabil foi volante)

⁷ Sorin Aparaschivei, *Sistemul Național de Informații, de la Regulamentele Organice și până la Războiul de Întregire Națională*, Ed. Militară, 2018, p. 199.

⁸ *Ibidem*, p. 183.

⁹ *Ibidem*, p. 208.

„Prietenii poporului”, confiscate prin diverse comune. Organele de informații ale statului au stabilit că existau forțe care coordonau țăranii în mod identic cu felul în care au fost coordonați țăranii răsculați din Rusia.

Radu Rosetti, analizând pe larg această problemă în lucrarea sa „*Pentru ce s-au răsculat țăranii*”, admite că și în 1907 a avut loc o asemenea contagiune ideologică a țăranului român venită din Rusia, prin cărțile tipărite în Basarabia. În plus, câțiva studenți români veniți din Basarabia au fost identificați printre instigatori, parte din ei fiind arestați la Tg. Frumos.¹⁰

Structurile de informații și securitate reacționează în plan organizatoric. Secția Politică de la Prefectura Poliției Capitalei, care supraveghea zona politică, a fost trecută la Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale (DPSG). Această măsură conferea avantajul instrumentării continue, sistematice și unitare a tentativelor și faptelor de orice natură care aduceau atingere ordinii și siguranței statului, centralizarea și controlul imediat al tuturor informațiilor din domeniu.

Interesant este și faptul că, în conformitate cu Organigrama din 7 aprilie 1908, prima dintre brigăzile centrale ale DPSG era cea privind „Mișcarea meseriașilor și socialistă – syndicate, corporații”, dovadă a importanței prioritare acordate monitorizării informative a acestei zone.¹¹

♦ Începând cu anul 1910, mișcarea anarhist-socialistă din România cunoaște un reviriment foarte interesant, adoptând reguli conspirative și organizându-se după modelul organizațiilor militare.¹²

Sarcini informative privind mișcarea socialistă avea și Contraspionajul militar.¹³

Modificările survenite în spațiul rus au conturat la nivelul sistemului național de informații includerea în rândul obiectivelor de urmărit a rușilor bolșevici.¹⁴

♦ Perioada de după 1917 a fost marcată de impactul bolșevismului rus asupra mișcării comuniste din România.

Regimul bolșevic nou instalat în Rusia și-a conturat, în scurt timp, două mari obiective în România: reanexarea Basarabiei (unită cu Țara Mamă la 27

¹⁰ *Ibidem*, pp. 217-218.

¹¹ *Ibidem*, pp. 228-229.

¹² *Ibidem*, p. 238.

¹³ Detalii în *Ibidem*, p. 248.

¹⁴ *Ibidem*, p. 368.

martie 1918) și schimbarea regimului democratic al monarhiei constituționale prin introducerea regimului comunist.¹⁵

Intensificarea activităților informative pe această problematică a condus la identificarea la 26 octombrie 1918, la Galați, a unei organizații rusești însărcinate să introducă în Basarabia manifeste antiromânești. O zi mai târziu, au fost identificate organizații similare la Tulcea, Ismail și București.

Pe lângă acțiunile de identificare și desființare a organizațiilor bolșevice, organele speciale românești au stabilit măsuri de contracarare a propagandei și acțiunii sovietice în Basarabia.¹⁶

Deosebit de grav a fost faptul că membri ai organizațiilor prosovietice din Basarabia au trecut la acțiuni teroriste contra administrației statului român, inclusiv la nivel central (ex. atentatul de la Senat din 8 decembrie 1920).¹⁷

În perioada următoare, regimul sovietic din Rusia s-a axat pe subminarea ideologică a statului român, creând un instrument puternic, Partidul Comunist din România (PCdR), care la 8 mai 1921 se rupe din Partidul Socialist Român, fiind finanțat și subordonat direct Kominternului și noului regim instalat la Kremlin.

Încă de la înființare, PCdR nu a recunoscut unirea Basarabiei cu România, susținând separarea acestei provincii, militând totodată pentru separarea de România și a provinciilor Bucovina și Dobrogea.

Odată creat PCdR, sovieticii au început să-l utilizeze contra statului român, atât ca instrument politic, cât și în operațiuni paramilitare. Astfel, la 22 februarie 1922, DGSP informa conducerea statului că la Viena a avut loc o ședință secretă a PCdR, la care au participat reprezentanți ai organizațiilor similare din Rusia, Cehoslovacia și Bulgaria. Atunci și acolo s-a decis ca organizația să planuiască și să execute atentate contra autorităților statului român (miniștrilor) cu ocazia proceselor intentate comuniștilor, care se desfășurau la București.¹⁸

În luna mai 1923, pe filiera Biroului Militar Francez de la București, serviciile de informații autohtone au fost sesizate cu privire la pericolul pe care îl reprezenta bolșevismul pentru integritatea și suveranitatea României.¹⁹

¹⁵ Detalii în *Ibidem*, p. 381.

¹⁶ Detalii în *Ibidem* p. 383.

¹⁷ Am prezentat detalii în *Vitralii – Lumini și umbre*, nr. 47, p.71

¹⁸ Sorin Aparaschivei, *Op. cit.*, pp. 387-388.

¹⁹ Alin Spânu, *Istoria serviciilor de informații/contrainformații românești în perioada 1919-1945*, Ed. Demiurg, 2010, p. 159.

În aceste circumstanțe, principala misiune a structurilor informative române, civile și militare, a devenit contracararea influenței revoluției bolșevice din Rusia în rândul maselor din țara noastră.

Contraspionajul român concluziona atunci că PCdR a devenit „o secție de spionaj și teroare a Internaționalei Comuniste”. În acest context, la 6 aprilie 1924 s-a trecut la interzicerea legală a PCdR, dându-se astfel o lovitură grea „spionajului sovietic și mișcării comuniste paramilitare din România”.²⁰

În primăvara anului 1924, rapoarte din mai multe surse ale DPSG indicau că Rusia sovietică plănuia să declanșeze în toamnă Revoluția bolșevică în România și în statele din Balcani, în vederea constituirii unei federații a statelor balcanice după forma de organizare politică a Federației Ruse.

La începutul lunii septembrie, evenimentele se precipită. DPSG informează guvernul și instituțiile de forță din stat că la Viena tocmai se încheiasă „congresul agenților militari bolșevici de peste graniță”, la care a participat și un român, unde se comunicase ordinul primit de la conducerea Republicii Sovietice „*să se provoace revoluție nu numai în Basarabia, ci în toată România, pe baza luptei agrare și a luptei cu țărăniștii*”.²¹

La 12 septembrie 1924 a început acțiunea bolșevică asupra României, prin violențele și diversunile unor bande în uniformă rusă și înarmate, care în zilele de 15-18 septembrie au pătruns în zona de sud-est a Basarabiei și, în localitățile Nicolaevka și Tatar-Bunar (Tătăraști), au atacat autoritățile române, omorând primari și polițiști, totodată încercând să stimuleze o revoltă a localnicilor rusofili. Se viza provocarea revoluției în toată România și, dacă aceasta devenea generală, urma ca trupe regulate din armata sovietică concentrate la granița română să intre în țară. Tentativa aceasta diversionistă a fost dejucată de trupele române aflate în zonă, după o confruntare violentă cu aceste bande la 19 septembrie 1924.²²

♦ Sovieticii realizează că în Basarabia „spiritele” nu erau pregătite și caută alte soluții. Astfel, în octombrie 1924, ei înființează în stânga Nistrului un stat fantomă cu o denumire menită să creeze confuzie în mediile internaționale: Republica Autonomă Socialistă Moldovenească.

²⁰ Sorin Aparaschivei, *Op. cit.*, pp. 408-409.

²¹ *Ibidem*, pp. 411-412.

²² Detalii în *Ibidem*, pp. 412-415.

Totodată, stabilesce o nouă tactică față de România, care prevedea hărțuirea continuă a organelor speciale române și a administrației românești din Basarabia prin crearea pe teritoriul nostru a unui număr mare de organizații comuniste însărcinate cu misiuni de spionaj, terorism, atentate, propagandă etc., cele mai multe fiind de sacrificiu pentru a obține cheltuirea resurselor organelor de contraspionaj și siguranță ale statului român.

La rândul său, sistemul național de informații din țara noastră a identificat noi soluții de contracarare a acestor riscuri și amenințări. În context, la 19 decembrie 1924, la propunerea organelor de Siguranță Generală, este adoptată Legea pentru reprimarea unor infracțiuni contra liniștii publice („Legea Mârzescu”), care stipula măsuri și mai dure împotriva celulelor paramilitare comuniste. Conform acestui act normativ, *„simplul fapt al asocierii în scopul de a prepara sau executa crime... în contra siguranței statului..., constituie un delict contra liniștii publice și se va pedepsi cu închisoare de la 5-10 ani, cu amendă de la 10.100-100.000 lei și cu interdicțiune corecțională. Cu aceeași pedeapsă se va pedepsi... crima care tinde fie la instalarea prin violență a dictaturii unei clase sociale asupra alteia, sau prin suprimarea prin violență a unei clase sociale, sau în general pentru răsturnarea în mod violent a ordinii sociale existente în România, fie la executarea instrucțiunilor sau ordinelor unor asociații din străinătate, care ar urma (urmării - n.a.) schimbarea prin violență a ordinii sociale din România ”.*

Pentru a se limita posibilitatea propagării ideilor venite din Rusia sovietică, s-a hotărât ca infracțiunile comise contra siguranței statului român de către agenții sovietici și susținătorii lor comuniști să fie judecate cu ușile închise, iar știrile despre astfel de cazuri să fie cenzurate.²³

Tiparul acțiunilor subversive duse de regimul sovietic contra României a rămas, în linii mari, același în toată perioada interbelică. Elocventă, în acest sens, este descoperirea de către organele noastre de contraspionaj, în aprilie 1929, a unei vaste organizații comuniste ce cuprindea întreg sudul Basarabiei, era bine structurată și avea ca obiectiv susținerea unui eventual atac al Armatei Roșii împotriva României. Organizația se clădise pe resturile organizației de la Tătăraști (Tatar-Bunar) din 1924. Spre deosebire de vechiul sistem de acțiuni practicat de bolșevici, noua organizație, sprijinită cu bani de către soviete, evita actele de terorism pentru a nu fi descoperită, și viza să treacă la „revoluția

²³ *Ibidem*, pp. 416-417.

generală” când toate satele vor fi organizate și împrejurările vor permite. În ciuda arestărilor făcute, organizația nu va fi complet distrusă din cauza necorelării în acțiune a organelor statului român.²⁴

Faptul că grupările comuniste primeau instrucțiuni și bani de la Moscova a fost documentat de Direcția Poliției de Siguranță (DPS), care a identificat, monitorizat și chiar recrutat mai mulți curieri

♦ Dintr-un material de sinteză al Direcției Generale a Poliției (DGP) din 1931 rezultă că organizațiile comuniste au trecut de la doctrină la „propagandă și acțiune” prin mijloace violente, mai ales cu ocazia scrutinurilor electorale. Presa comunistă legală sau ilegală, „nu conținește” a ataca instituțiile statului în termenii cei mai violenți. Susținătorii și simpatizanții organizau manifestări zgomotoase în fața tribunalelor care judecau membri de partid sau în fața închisorilor unde aceștia se aflau, cerând eliberarea lor. DGP concluziona că societatea este „slab apărută” și este nevoie de noi legi pentru apărarea orânduirii și liniștii publice, care să pedepsească mult mai sever subminarea statului. Ca urmare, a propus un pachet de măsuri anticomuniste, pe care guvernul l-a completat, făcându-l mai amplu și mai profund în ce privește represiunea contra mișcării comuniste. Dintre prevederile acestui document menționăm: *„întărirea granițelor, în special la Nistru și în Dobrogea; încurajarea social-democrațiilor și manevrarea în masele muncitorești; circulări (circulare-n.a.) din partea Ministerului de Justiție pentru o represiune mai severă prin Parchete; măsuri contra colportorilor de știri false sau exagerate; reacțiune contra comuniștilor prin alte mijloace decât cele represive; plan de propagandă (presă, întruniri publice, propagandiști, broșuri, manifeste, punerea în plan de propagandă a tuturor elementelor naționale capabile a combate mișcarea comunistă)”*²⁵

Structurile subordonate DGP au fost atenționate, în mai 1933, de amploarea pe care au luat-o violențele stradale manifestate „prin ultragii cu loviri și răniri contra agenților forței publice” și devastări de întrepinderi. În legătură cu greva de la Atelierele CFR din februarie 1933, DGP a concluzionat că instigatorii comuniști *„au reușit să transforme o mișcare cu caracter*

²⁴ *Ibidem*, pp. 419-420.

²⁵ Alin Spănu, *Op. cit.*, pp. 184-185

*profesional într-una politică, au devastat utilaje și au produs rănirea și decesul unor agenți care nu își făceau decât datoria”.*²⁶

♦ Din informații ale DGP rezultă că, la începutul anului 1935, liderii comuniști au ajuns la concluzia că mișcarea comunistă se afla „în plină dezorganizare”, din cauza lipsei de cadre, unele fiind arestate, altele refugiate în străinătate. Din acest motiv și pentru a atrage noi membri, aceștia au decis inițierea unei campanii de presă în favoarea repatrierii românilor aflați în URSS încă din Primul Război Mondial.

În urma dizolvării organizațiilor muncitorești de stânga, partidul comunist a schimbat tactica de acțiune și s-a apropiat de sindicatele social-democrate, sub acoperirea cărora își urmărea țelurile. Unul din obiectivele de etapă urmărite era declanșarea unei greve generale, întâi pe Valea Prahovei, în rândul petroliștilor, apoi în Valea Jiului și Valea Trotușului, între mineri, după care să se extindă în porturi, în industria metalurgică și la căile ferate pentru a paraliza industria și comunicațiile. Planul fiind cunoscut de autorități, acestea au luat măsurile de rigoare și grevele au fost anulate sau nu au avut impactul dorit de inițiatori. Mai mult, Comitetul Central al Partidului Comunist a fost arestat la 12 iulie 1935, la ieșirea de la o ședință care a avut loc pe strada Meteorilor nr 18. Liderii arestați au fost judecați la Craiova într-un proces cu 19 inculpați, unii primind condamnări severe (ex. Ana Pauker – 10 ani de închisoare).

Asupra mișcării comuniste, DGP a elaborat constant materiale de analiză și sinteză, care relevau atât apartenența mișcării la directivele Internaționalei Comuniste de la Moscova, cât și modul în care aceasta era supravegheată de organele specializate.²⁷

Pentru realizarea unei cunoașteri mai ample și prompte, structurile speciale ale statului au penetrat informativ mișcarea comunistă, atât la vârf, cât și în profunzime. Astfel, nicio acțiune preconizată de aderenți sau simpatizanți nu a rămas necunoscută agenților din Corpul Detectivilor, informațiile furnizate de ei fiind valorificate de DPS, care a luat și măsuri represive în unele cazuri. La începutul anului 1936, Corpul Detectivilor a întocmit un referat privind al VII-lea Congres Internațional Mondial Comunist, ținut la Moscova la sfârșitul lunii iulie și în prima parte a lunii august 1935, în care au fost precizate sarcinile și tactica ce trebuiau folosite și de Partidul Comunist din România

²⁶ *Ibidem*, pp. 185-186. Detalii privin greva de la Atelierele Grivița am prezentat în numărul 48 al acestei reviste, pp. 53-55.

²⁷ *Ibidem*, pp. 185-189

pentru atingerea obiectivelor. Țelul Partidului Comunist din România și al celorlalte partide afiliate la Internaționala a III-a era revoluția și instituirea dictaturii proletariatului, folosind toate mijloacele disponibile. La nivel tactic, PCdR și-a stabilit două modalități de acțiune, una legală și alta clandestină. În ce-o privește pe a doua, se preconiza luarea unor măsuri severe pentru respectarea regulilor clandestine.²⁸

O altă structură informativă eficientă în problematica comunistă a devenit în anii 1930 Jandarmeria. Elocvente pentru competențele în domeniu ale acesteia sunt ordinele generale de informații, întocmite anual de Inspectoratul General al Jandarmeriei (IGJ), care includeau între obiectivele informative prioritare „curente politico-sociale extremiste sau cu tendințe extremiste”. Spre exemplu, la 30 martie 1938, agenții Legiunii de Jandarmi CFR au descoperit o organizație comunistă cu ramificații la Atelierele CFR Pașcani, Nicolina – Iași și Grivița – București, ai căror membri au fost deferiți Parchetelor Militare.²⁹

În septembrie 1939, atașatul militar român din Turcia a semnalat că la Istanbul a fost înființată de către sovietici Asociația de Propagandă Comunistă pentru România, compusă din cinci membri, în fruntea cărora se aflau Smirnov și Vasilcenko, și că aceștia au trimis în țara noastră, prin Bulgaria, echipamente pentru desfășurarea acțiunilor de propagandă: trei posturi mobile de telegrafie fără fir, pe unde scurte, amplasate pe camioane și o tipografie portabilă.³⁰

În anul 1940, o analiză complexă la nivelul structurilor informative de siguranță a concluzionat că activitatea mișcărilor subversive a depășit „vigilența organelor de siguranță”, fapt care trebuia remediat neîntârziat. În primul plan era situată mișcarea comunistă, care „trebuie urmărită, iar membrii activi identificați, arestați și trimiși în judecată la Parchetele Militare”.³¹

Activitatea mișcării comuniste a fost constant în atenția Guvernului și a șefului statului. La 29 octombrie 1940 a avut loc o analiză specială pe această problematică în prezența Conducătorului Statului.³²

În luna mai 1940, Internaționala Comunistă a emis o directivă pentru România, prin care a inițiat un program de autodeterminare pentru Basarabia,

²⁸ Detalii în *Ibidem*, pp. 196-197.

²⁹ *Ibidem*, p. 231.

³⁰ *Ibidem*, p. 363.

³¹ *Ibidem*, p. 335.

³² *Ibidem*, p. 402.

Bucovina, Transilvania și Dobrogea. În scopul facilitării destrămării României, Moscova a cerut comuniștilor români să stimuleze conflicte sociale pentru a arăta inechitățile din societate și nemulțumirile populației față de sistemul politic existent.³³

La 29 iunie 1940, agenții Corpului Detectivilor au informat despre ședința Comitetului Central al PCdR din aceeași zi, în care au fost dezbătute situația creată în România în urma ultimatumului sovietic și perspectivele de acțiune „în lumina instrucțiunilor aduse de un curier de la Moscova”.³⁴

Dintr-o dare de seamă a Ministerului Afacerilor Interne din mai 1941 rezultă că între problemele pe care le-a avut de rezolvat Direcția Poliției de Siguranță s-au numărat acțiunile comuniștilor din diferite întreprinderi, procedându-se la „o serie de arestări necesare cercetărilor în curs”, dar și activitatea clandestină a acestora, iar „cei dovediți că, prin infiltrarea în rândul rebelilor, s-au dedat la acte de teroare, au fost arestați și trimiși în fața instanțelor militare”.³⁵

O echipă specială a DPS a urmărit derularea grevei din 1941 pentru identificarea agitatorilor comuniști. Aceasta a evidențiat, între constatările făcute, inexistența unei linii bine definite a muncitorilor, în privința doctrinei politice, ei fiind catalogați „mase de manevră în mâinile agitatorilor”. Într-un scurt istoric al acestui aspect, Inspectoratul Jandarmeriei considera că, în perioada 1920-1933, muncitorii au aderat la comunism, după care, în perioada următoare, 1933-1940, s-au orientat către cealaltă extremă, legionară. Această metamorfoză era calificată drept oportunism în scopul satisfacerii unor interese de ordin material. Fondul nemulțumirilor muncitorilor era apreciat ca real, datorită unui dezechilibru „între salarii și scumpetea excesivă a traiului”, însă cererile acestora, considerate exagerate, au fost satisfăcute doar parțial.³⁶

Ordinul General de Informații al Inspectoratului General al Jandarmeriei pe anul 1941 menținea, între obiectivele activității informative, curente politico-sociale (socialismul, comunismul, legionarismul, diverse acțiuni politice interzise), precum și meseriașii, muncitorii, lucrătorii – grevele.³⁷

³³ *Ibidem*, p. 280.

³⁴ Detalii în *Ibidem*, p. 322.

³⁵ *Ibidem*, p. 413.

³⁶ *Ibidem*, p. 459.

³⁷ *Ibidem*, p. 460.

♦ După intrarea României în război, problema comunistă a căpătat o atenție specială din partea serviciilor române de informații, considerându-se că reprezenta un pericol real, mai ales în zona teatrelor de război. Ca urmare, în august 1942, Legiunea de Jandarmi Dubăsari a identificat alți 45 de comuniști, care ridicau numărul total din zonă la 933. În același timp, la 18 august 1942 Prefectura Poliției Capitalei a identificat și arestat membrii unei organizații comuniste, 16 persoane, care activa la Liceul evreiesc „Cultura”, iar două săptămâni mai târziu, la 1 septembrie 1942, IGJ a comunicat Direcției Generale a Penitenciarelor evacuarea în Transnistria a 72 evrei „arestați pentru comunism și condamnați la închisoare corecțională”.³⁸

În context, dintr-un alt document al Jandarmeriei de la sfârșitul anului 1942 rezultă că activitatea comunistă era destul de susținută pentru redresarea moralului scăzut al membrilor, completarea și pregătirea cadrelor, menținerea stării de agitație și nemulțumire, mai ales în rândul muncitorilor. Totodată, se preciza că, informativ, s-a intrat în posesia instrucțiunilor primite de comuniștii români de la Moscova, între care revenirea la activitatea celulară (numai 3 membri), reactivarea și organizarea în jurul partidului a evreilor lăsați la vatră „spre a fi folosiți în acțiunile de sabotaj industrial” și realizarea propagandei în fabrici, dar numai de la om la om.³⁹

Odată cu apropierea frontului de granițele țării, comuniștii au dezvoltat acțiuni din ce în ce mai periculoase. Astfel, la 29 octombrie 1943 a fost prins în flagrant Nuhăm Leib (Davidovici) în timp ce încerca să incendieze depozitul de petrol și motoarele Diesel ale Fabricii de postav „Isvoreanu”; la 13 noiembrie 1943, la Piatra Neamț, s-au descoperit la Bruno Grunspan, elev în clasa a 8-a la Liceul evreiesc, o mașină de scris și materiale de propagandă comuniste, iar la V. Bucovschi o presă tipografică ilegală; la Iași a fost arestat grupul comunist format din 17 persoane, condus de Iancu Leizer, condamnat în contumacie la 25 de ani de muncă silnică.⁴⁰

La începutul anului 1944, mișcarea comunistă a continuat cu o propagandă tenace, dar fără acțiuni fățișe, în aprilie existând indicii că membri de partid așteptau momentul potrivit pentru a trece la „acțiuni pozitive”. Structurile informative și de siguranță au păstrat un nivel crescut de vigilență. În luna iunie 1944 a fost descoperită o organizație comunistă pe teritoriul

³⁸ *Ibidem*, p. 463.

³⁹ *Ibidem*, p. 464.

⁴⁰ *Ibidem*, pp. 467-468.

județului Caraș, fiind arestate 28 de persoane, iar în iulie a fost anihilat un nucleu identificat pe raza județului Timiș-Torontal.

Pe măsura apropierii frontului de România, contraspionajul român a descoperit și anihilat rețele de trădători în favoarea sovieticilor pe întreg teritoriul țării (ex. în luna iunie 1944-13 persoane în județul Tulcea, câte 5 la Tighina și Tutova, câte 2 la Râmnicu Sărat, Roman și Fălciu).⁴¹

Și contraspionajul militar a avut în atenție problematica comunistă și a luat măsuri pentru contracararea propagandei specifice în rândurile armatei. Relevant, în acest sens, este Ordinul nr. 211.153/18 iunie 1944 al Statului Major General, în conținutul căruia mișcarea comunistă era prezentată ca o coloană a cincea „pe teatrul de est”, anihilarea acestei organizații ilegale devenind obligatorie pentru „*a nu fi surprinși de acte de anarhie, terorism și sabotaj sau de încercarea de declanșare a unui război civil în spatele unităților militare*”.⁴²

Din punct de vedere politic, în aprilie 1944, Partidul Comunist Român și Partidul Social-Democrat au alcătuit Frontul Unit Muncitoresc, iar în aceeași lună un memoriu semnat de intelectuali, la sugestia comuniștilor a cerut guvernului ieșirea țării din război. Cele două partide de stânga, împreună cu PNL și PNT au pus bazele Blocului Național Democrat (20 iunie 1944), ca alternativă viabilă la conducerea României după înlăturarea mareșalului Ion Antonescu.

♦ După actul de la 23 august 1944, în care a fost implicat și Partidul Comunist Român⁴³, această formațiune politică a început, încet dar sigur, să acționeze pentru preluarea puterii.

La 6 septembrie 1944, s-a realizat prima alianță oficială a grupărilor de stânga, prin formarea Frontului Patriotic Antihitlerist, care s-a transformat, la 12 octombrie, în Frontul Național Democrat. La 19 octombrie, PCR și PSD au denunțat Blocul Național Democrat, după care, la 28 ianuarie 1945, Frontul Național Democrat a dat publicității un program propriu de guvernare, declanșând campanii de presă contra foștilor aliați politici.

Următoarea etapă a constat în presiuni exercitate atât prin acțiuni interne (manifestații, greve, acțiuni de forță asupra întreprinderilor și administrației publice), cât și prin sprijin extern (vizitele lui A.I. Vișinski în România și audiențele la rege), pentru înlăturarea generalului Rădescu din funcția de prim-

⁴¹ *Ibidem*, pp. 470-471.

⁴² *Ibidem*, p. 492.

⁴³ Detalii am prezentat în revista *VITRALII – Lumini și umbre* nr 48, pp. 70-73.

ministru și numirea unui om agreat de Moscova, obiectiv realizat la 6 martie 1945 prin impunerea dr. Petru Groza în fruntea guvernului.

Nemulțumirile populației față de noile autorități au avut ca punct culminant data de 8 noiembrie 1945, când, în Piața Palatului, a avut loc o mare manifestație antiguvernamentală, reprimată de forțele paramilitare comuniste. Situația de criză a fost rezolvată prin introducerea în guvern a câte unui reprezentant din partea PNL și PNT, însă aceștia au avut doar un rol onorific.

Drumul spre preluarea totală a puterii de către PCR a inclus și formarea, la 17 martie 1946, a Blocului Partidelor Democratice (PCR, PSD, Frontul Plugarilor, Partidul Național Popular), la care au aderat disidențele liberală (PNL – Gheorghe Tătărăscu) și țărănistă (PNT – Anton Alexandrescu). La alegerile din 14 noiembrie 1946, Blocul Partidelor Democratice a obținut 76,60% din voturi, în condițiile în care documente editate după 1990 arată că rezultatul votului a fost fraudat în mod masiv de către PCR prin forță și votul multiplu al aderenților.

Perioada de la 23 august 1944 până la 30 decembrie 1947 a fost una de tranziție spre instaurarea regimului comunist în România. Structurile de informații și siguranță națională, conservatoare prin excelență, au fost printre primele pe care comuniștii și le-au subordonat și exploatat.⁴⁴ În ziua în care a fost desemnat dr. Petru Groza cu formarea noului cabinet ministerial, la 6 martie 1945, a fost desemnat și un nou director general al Poliției în persoana generalului Constantin Popescu, unul dintre ofițerii care au trecut de partea comuniștilor imediat după 23 august 1944. Acesta a luat măsuri de întărire a activității, de penetrare a mediilor de interes, de cunoaștere a acțiunilor anticomuniste și de anihilare a acestora. O noutate în domeniu, un prim pas în direcția adunării, stocării și utilizării informațiilor de către un singur beneficiar, a reprezentat-o încetarea activității de siguranță a Jandarmeriei și preluarea totală a acesteia de către organele teritoriale ale Direcției Generale a Siguranței Statului.⁴⁵

Direcția Poliției de Siguranță a avut cele mai multe și mai grele sarcini în noul context politico-economic inițiat la 23 august 1944, prin acțiuni de identificare și anihilare a organizațiilor subversive. În perioada 6 martie – 1 iunie 1945, au fost internate 1.962 de persoane în lagărele din Caracal și

⁴⁴ Alin Spănu, *Op. cit.*, p. 571.

⁴⁵ *Ibidem*, pp. 573-574.

Slobozia, care fuseseră identificate că ar putea „dăuna ordinii și siguranței statului democratic”.⁴⁶

Politia a devenit „un element al forței publice, menit să asigure ordinea publică și siguranța statului”. Ilustrativ privind schimbarea obiectivelor activității de informații este Ordinul Circular nr. 9.000/4 iunie 1945 al Direcției Generale a Poliției, care puna în prim plan acțiunea legionaro-hitleristă, activitatea elementelor germano-hitleriste, terorismul grupării ucrainene banderiste, propaganda șovinisto-maghiară, propaganda șovină sârbă, dar și activitatea elementelor reacționare nemulțumite de „opera de reală democratizare a Țării”.⁴⁷

În plan politic, în afară de Partidul Comunist, toate celelalte formațiuni politice au fost supravegheate informativ în scopul defăimării și impunerii unor măsuri vexatorii. Partidul Național Țărănesc a fost scos în afara legii, în noiembrie 1947, după încercarea unor lideri de a părăsi fraudulos țara, iar Regele Mihai, care nu mai era de folos comuniștilor, a fost obligat să abdice.

În această perioadă de tranziție spre regimul comunist, structurile speciale ale Armatei Roșii au trecut de la o colaborare mai mult sau mai puțin sinceră la penetrarea și acapararea serviciilor de informații/contrainformații românești, transformându-le treptat în simple instrumente de execuție a obiectivelor Moscovei.⁴⁸

♦ Perioada comunistă, care a debutat efectiv prin proclamarea Republicii Populare Române la 30 decembrie 1947, ne relevă, mai pregnant în primii ani, o formă particulară a extremismului de stânga, extremismul de stat.

În prezența ocupantului sovietic au fost adoptate accelerat măsuri politice, economice și sociale specifice „dictaturii clasei muncitoare”, Partidul Comunist, devenit în 1948 Partidul Muncitoresc Român prin alianța cu Partidul Social Democrat, ajunge forța politică conducătoare. În contextul de început al luptei de clasă deschise, pe lângă măsurile adoptate pentru comunizarea industriei, a sistemului bancar și a agriculturii, înlocuirea instituțiilor de apărare, ordine publică și securitate națională cu altele noi, angrenate deschis în sprijinirea politicii partidului-stat prin mijloace specifice, Partidul Comunist declanșează răfuiele cu adversarii politici, îndeosebi cu foștii legionari, țăraniști și liberali, precum și cu foștii industriași, bancheri, moșieri, chiaburi ș.a.,

⁴⁶ *Ibidem*, pp. 577-578.

⁴⁷ *Ibidem*, pp. 579-580.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 609.

procedând la neutralizarea violentă a celor care nu se conformau comandamentelor regimului, considerați dușmani ai poporului.

Pentru realizarea acestor obiective, la conducerea instituțiilor statului, îndeosebi a celor ideologice, militare, de ordine publică și securitate națională, au fost desemnate, în primii ani, cadre aduse de la Moscova sau cu opțiuni sovietice. În scop de control asupra deciziilor și a modului de acțiune, în instituțiile de interes au fost plantați, la nivel central și local, consilieri sovietici.

Prevederile cu impact pentru activitatea informativă și de securitate, în perioada de început, sunt cuprinse în Constituția RPR din 1952: Statul Român „... realizează în mod consecvent politica de îngrădire și eliminare a elementelor capitaliste” (art. 11, alin. 2); „apără ... cuceririle oamenilor muncii, ... face inofensivi și reprimă dușmanii poporului” (art. 17).

Aceste prevederi constituționale, preluate și detaliate în Decretul nr. 221 din 28.08.1948 de înființare a Direcțiunii Generale a Securității Poporului și, apoi, în reglementările interne, au condus, în perioada represiei violente (1950-1958) la arestarea a 90.578 persoane, dintre care 73.636 condamnate la pedepse privative de libertate, internarea administrativă a 23.023 persoane în lagăre și colonii de muncă și fixarea domiciliului obligatoriu la un număr de circa 60.000 de persoane. Din numărul persoanelor condamnate, 32,09% reprezentau forțele politice reprimite în numele revoluției și al luptei de clasă, iar 67,91% opoziția de masă față de regimul comunist.⁴⁹ În acest ultim procent sunt incluse, îndeosebi, persoane implicate în Mișcarea Națională de Rezistență, fenomen deosebit de complex, și rezistența activă la colectivizarea forțată a agriculturii.⁵⁰

Începând cu anul 1964, Securitatea nu a mai vizat „dușmanii poporului”, ci a monitorizat persoane care, sub influențe interne sau externe, se opuneau realizării politicii partidului-stat.

♦ În perioada post-comunistă, de început a tranziției spre democrație, pe fondul lipsei unui cadru legal adecvat și al crizei de autoritate a instituțiilor statului, au apărut pe eșichierul politic partide de toate coloraturile, inclusiv de factură neocomunistă.

În plaja neocomunismului, persoane remarcate prin organizarea unor acțiuni de comemorare a lui Nicolae Ceaușescu, s-au constituit în grupuri de inițiativă care să preia ideologia și fostul patrimoniu al PCR.

⁴⁹ Alexandru Radu Timofte, *Originea și mărirea, declinul și renașterea lumii informațiilor secrete*, 2004, Ed. ANI, pp. 123-124.

⁵⁰ Detalii în revista *VITRALII – Lumini și Umbre* nr. 49, pp. 43-49.

Tentativele de înregistrare a unor formațiuni politice sau organizații neguvernamentale de factură comunistă au fost îngreunate de atmosfera anticomunistă instalată în anumite paliere ale societății, precum și de includerea în Legea nr. 51/1991 a Siguranței Naționale, la capitolul amenințări la adresa siguranței naționale, a prevederilor conform cărora reprezentau amenințări și *„inițierea, săvârșirea sau sprijinirea în orice mod a acțiunilor totalitariste sau extremiste de sorginte comunistă, fascistă, legionară sau de orice altă natură...”*(art. 3 lit. h), ca și *„ inițierea sau constituirea de grupări sau sprijinirea sub orice formă a acestora, în scopul desfășurării vreuneia dintre activitățile enumerate la lit. a-k, precum și desfășurarea în secret de asemenea activități de către organizații sau grupări constituite potrivit legii”* (lit. l).

Cu toate acestea, preocupările pentru constituirea și înregistrarea legală a unor structuri de factură comunistă au continuat. Astfel, un grup de persoane de orientare comunistă, intitulat „Liga Comuniștilor din România”, a încercat să înregistreze o asociație al cărei caracter a fost disimulat într-unul „istoric, filozofic și sociologic”. Respingerea repetată a legalizării acestei asociații, pe considerentul că documentele programatice făceau trimitere clară la ideologia comunistă, a determinat grupurile comuniste să caute noi soluții. Cu prilejul contactelor realizate pe arie geografică extinsă, s-au format cercuri de interese și curente de opinie divergente, atât de natură organizatorică și de conducere, cât și de orientare doctrinară, ceea ce a afectat procesul de coagulare a unor asemenea structuri. În mai multe județe s-a încercat atragerea numărului necesar de persoane pentru a putea fi solicitată înscrierea unor formațiuni politice, ligi sau fundații. Aceste demersuri au eșuat, însă, din cauza audienței scăzute în rândul populației, singura grupare care a reușit să întrunească peste 251 de adeziuni fiind comitetul de inițiativă pentru înființarea Partidului Comunist Român-Târgu Jiu. Cererea de înscriere a acestei formațiuni politice a fost respinsă în 1994 pentru neinclusiunea în statut a pluripartidismului, dreptului la proprietate privată, principiilor economiei de piață, dar și pentru solicitarea patrimoniului fostului PCR, ceea ce desemna în fapt că formațiunea respectivă era continuatoarea acestuia.

Dintre alte încercări nereușite de înregistrare a unor formațiuni politice de această factură mai menționăm Partidul Comuniștilor Români (nepeceriști) și Partidul Muncitoresc Român.

Ceea ce prezenta interes pentru siguranța națională era faptul că unii dintre exponenții grupurilor comuniste nu excludeau posibilitatea ca, pentru impunerea liniei politice proprii, să apeleze și la mijloace nedemocratice, anticonstituționale, motivând că imperativele „salvării țării de la dezastru” le-ar conferi legitimitatea utilizării acestora.⁵¹

La mijlocul anilor 1990, activitățile orientate către extrema stângă au cunoscut o curbă ascendentă, reprezentanții acestui curent trecând treptat de la starea de expectativă la exprimarea și susținerea publică a ideilor totalitariste de sorginte comunistă.

Fără să aducă atingere direct valorilor fundamentale ale statului de drept, diverse grupări de această expresie au continuat să funcționeze ilegal, prin numărul de aderenți detașându-se Partidului Comunist Român-Târgu Jiu.

Acțiunile propagandistice desfășurate de grupările comuniste au îmbrăcat, în principal, forma publicării de articole în care se făcea apologia regimului totalitar, unele având și caracter extremist. Spre exemplu, în luna iulie 1995, în județul Bacău au fost difuzate înscrisuri în care se lansau apeluri la folosirea unor mijloace violente de anihilare a instituțiilor democratice și de lichidare a reprezentanților acestora.⁵²

În a doua parte a anilor 1990, s-au remarcat cu activități de factură comunistă 18 organizații, fundații și asociații, de regulă cu pretins caracter politic, situate în 8 localități ale țării, majoritatea activând fără a fi înregistrate legal.

Eșecurile repetate în încercările de legalizare a unor astfel de formațiuni, dar și audiența scăzută în rândul populației i-au determinat pe unii exponenți să-și intensifice demersurile propagandistice dirijate către categoriile sociale defavorizate. În context, au fost inițiate acțiuni, inclusiv în mediul sindical, vizând radicalizarea mișcărilor revendicative și blocarea procesului de reformă.

În plan extern, s-au realizat contacte cu partide de aceeași orientare, înregistrându-se acțiuni ce puteau interfera nedorit politica externă a țării noastre. În unele cazuri, reprezentanți ai acestora au susținut necesitatea constituirii unui front comun împotriva FMI și Băncii Mondiale, a aderării

⁵¹ Raport referitor la îndeplinirea atribuțiilor ce revin Serviciului Român de Informații pentru realizarea siguranței naționale, octombrie 1993-septembrie 1994, postat pe site-ul SRI.

⁵² Raportul de activitate al SRI pentru perioada octombrie 1994-septembrie 1995.

României la structurile euro-atlantice, recomandând organizarea unor acțiuni contestatate.⁵³

În 1999 mai funcționau 9 fundații și asociații de factură comunistă, în activitatea cărora s-au semnalat reorientări, unele marcate de radicalism. În timpul ostilităților din Kosovo, unele grupări de această sorginte s-au angajat în acțiuni propagandistice deschise anti-NATO.⁵⁴

În anii următori, rapoartele de activitate ale SRI nu mai conțin referiri la activități extremiste de această factură, dovadă că ele au devenit marginale, nesemnificative.

Serviciul Român de Informații, conform competențelor conferite legal, a monitorizat informativ nucleele organizaționale comuniste și a semnalat factorilor competenți în stat aspectele de nerespectare a cadrului legal și activitățile de natură să genereze riscuri și amenințări pentru siguranța națională.

*

După o prezentare a evoluției componentei extremiste a mișcării socialiste/comuniste din România (succintă, dar inevitabil destul de amplă datorită perioadei îndelungate analizate), propunem **câteva concluzii rezumative**:

1. Ideile socialiste/comuniste au pătruns devreme în spațiul românesc, ca urmare a racordării intelectualilor noștri la evoluțiile gândirii politice din Vestul Europei.
2. Comunismul a fost considerat, de la început, de către entitățile statale capitaliste ca o amenințare la adresa lor, deoarece propăvăduia răsturnarea în forță, prin revoluție, a acestei orânduiri. Autoritățile tânărului stat român nu puteau face excepție, structurile informative românești intrând în dispozitiv de monitorizare informativă de la apariția în țara noastră a primelor nuclee socialiste/comuniste.
3. Mișcarea socialistă/comunistă din România a fost în a doua parte a secolului al XIX-lea, impregnată cu unele idei și concepții de acțiune anarhiste, venite preponderent din Rusia țaristă, dar și din zone ale imperiilor Otoman și Austro-Ungar.

⁵³ Raportul de activitate al SRI pentru perioada mai 1997 - mai 1998.

⁵⁴ Raportul de activitate al SRI pentru perioada iunie 1998 - iunie 1999.

4. La începutul secolului XX, mișcarea socialistă/comunistă autohtonă a suportat influențe radicale din spațiul rusesc, exercitate îndeosebi prin studenți originari din Basarabia.
5. Mișcarile socialistă și comunistă au fost îngemănate până la 8 mai 1921, când aripa comunistă din cadrul Partidului Socialist Român se desprinde și creează Partidul Comunist din România.
6. Crearea Partidului Comunist din România, sub influența și coordonarea centrului de la Moscova, și racordarea sa la interesele și strategiile antinaționale ale Rusiei sovietice, a spoliat mișcarea comunistă autohtonă de caracterul său național și a condus la înăsprirea justificată a atitudinii autorităților față de ea, procedându-se în 1924 la interzicerea legală a catalizatorului său instituțional, Partidul Comunist.
7. După 1940, elementul românesc începe să echilibreze balanța la conducerea Partidului Comunist, îndeosebi prin creșterea influenței în partid a nucleului coagulat în închisori în jurul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej.
8. În perioada comunistă, ajuns unică forță politică conducătoare, Partidul Comunist, devenit Partidul Muncitoresc Român, răspunde la tratamentul violent la care au fost supuși comuniștii până la 23 august 1944, în același mod. Desfășoară o amplă campanie de represalii (arestări, condamnări la ani grei de închisoare, internări administrative în lagăre și colonii de muncă) împotriva adversarilor politici și economici, exponenților fostului regim, mod de acțiune pe care îl considerăm extremism comunist de stat.
9. După răsturnarea violentă a regimului comunist, în contextul liberalizării bruște și necontrolate a societății românești, au existat încercări de reorganizare a mișcării comuniste. Datorită îngrădirilor legale și a slabei disponibilități a românilor de a propaga și sprijini o asemenea mișcare, inițiativele de înregistrare a unor formațiuni politice și organizații neguvernamentale de factură comunistă nu s-au materializat.

Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu

POEZIE ȘI ADEVĂR ÎN „ZODIA ADEVĂRULUI”

Remarc, salut și apreciez demersul domnului Ioan Burdulea de a fi scris o carte cu un astfel de subiect. Pe de altă parte, dar în același timp, subliniez curajul de a ataca o temă atât de sensibilă în felul ei, de pretențioasă – dacă vreți – și, pe deasupra, controversată. În fond și mai la obiect, o ecuație care, pe măsură ce timpul trece și lucrurile se sedimentează, iar pasiunile pălesc, paradoxal, continuă să dea naștere la controverse și la presupuneri. Să livreze noi necunoscute. În ce mă privește, înclin să cred că autorul ei a pornit la drum literar cu cele mai bune și mai nobile intenții. Că și-a propus o carte scrisă din nevoia de adevăr. De dragul adevărului și-n numele lui. Dar și de mărturisire. De clarificare. De a face lumină. De fapt, după parcurgerea cărții, am reținut că s-ar vrea un efort de memorie și de percepție asupra instituției Securității statului român din perioada 1948 – 1989. O carte de opinie! Dar și de voință. A fost, presupun, un demers dificil. Solicitant, până la complicat. În egală măsură, a fost și un risc. Un risc asumat. Iar când afirm acest lucru, am în vedere faptul că despre fosta Securitate s-au scris puzderie de cărți în ultimii treizeci de ani. S-au publicat mii de articole, iar televiziunile, vreme de un sfert de veac, au vuit năpraznic și monstruos. Ca o pădure sub furtună. Din păcate, uneori isteric și strident. Alteori, partinic și partizan. Adesea, calp și răgușit. Ca o flașnetă cu manivela amputată. Rareori și-au păstrat calmul și cumpătul, decența și detașarea, echilibrul și viteza de croazieră. Probabil de aceea sau tocmai de aceea încă mai au loc acuze și imprecășii, răbufniri și varii comentarii. Vreau să cred că „Zodia Adevărului” face un pas înainte în această direcție. De fapt, se vede strădania autorului de a oferi exemple și explicații. De a formula un răspuns credibil și convingător. Pertinent, articulat și de cunoscător. E și normal. Altfel, n-ar fi scris-o. Și nici n-ar fi ieșit cu ea pe piața literară. De aceea, nu mă feresc și spun că „Zodia” domnului Burdulea face

parte din categoria acelor cărți în care orice cuvânt trebuie cântărit. Orice afirmație, justificată. Orice concluzie, demonstrată. Matematic, ca la geometrie. N-am spus o noutate! Dintotdeauna, o carte în care autorul – oricare ar fi el – atacă teme incomplet decantate, obligatoriu trebuie să evite abordările care, ulterior, ar putea conduce la polemici și dispute, la reproșuri, surprize sau suspiciuni. La derută, dubii ori numai la blânde adieri de îndoială. În ce-l privește pe domnul Burdulea, am indicii rezonabile că nu s-a pripit. Că nu s-a lăsat dus de val. Și nici n-a dat-o pe cotită. Mai mult, că nu s-a pus la masa de scris cu gânduri de vendetă sau cu idei preconcepute. Și nici că ar fi încercat să arunce mâța moartă peste gardul vecinului de garnizoană. Sigur, nu bag mâna-n foc, dar sunt aproape convins că „*Zodia Adevărului*” nu este o astfel de carte. Din contră, e un produs cu multă adrenalină. E o carte muncită. Trăită și re trăită poetic. Autorul crede în ea. În condeiul și în steaua lui. Crede, și bine face! Poate și pentru că și-a dorit foarte mult să-și vadă „zodia” tipărită. Acum, iată, dorințele i s-au împlinit. În sfârșit, pe ușa negoțului său literar scrie cu majuscule: *am primit marfă*. Sincer să fiu, mă bucur pentru el. Acum, indiferent de percepția cititorilor – și-i doresc să aibă cât mai mulți – un lucru este cert și trebuie consemnat. Din capul locului, „*Zodia Adevărului*” este o carte care aduce reale servicii atât fostei instituții, cât și lucrătorilor ei. Dar și adevărului adevărat, care – ne place, nu ne place – acum și aici, are prioritate. Așadar, totul, așa cum a fost. Cu bune, cu mai puțin bune, dar și cu rele.

Prezentată la Târgul „Gaudeamus” în noiembrie 2022, cartea se înscrie de la sine în categoria cărților de proză scurtă. Memorialistică prin excelență. Și de confesiune. Mai mult, e o carte vădit, profund și premeditat autobiografică. Altfel spus, o carte de amintiri: despre familie, din copilărie și perioadele de studii. Din activitatea profesională și relațiile cu colegii, cu șefii profesionali sau cu factorii de conducere din instituțiile politice și administrative ale acelor vremi. E o carte în care autorul, ușor idealizat, devine o omniprezență. Un vector mult prea bun într-o lume mică, rea și relativă, în care – ce să-i faci?! – este obligat să viețuiască. Una cu colegi mediocri sau complexați, egoiști și invidioși ori bețivi și chiulangii. Ca alde „*nențu' Nicu*”, matrafoxatul din *Avertismentul maiorului Petrescu*. Cu șefi slugarnici și obedienți sau cu activiști de partid cu minte plată și puțină. În contrapartidă, însă, autorul e, rând pe rând, Prâslea, Făt Frumos sau Greuceanu, iar dacă se impune – și s-a impus adesea – un Toma Alimoș. Așa, bunăoară, copil precoce fiind, cuscrele și cumetrele din Comloșul natal, foarte atente la detalii, îl suspectau – mai în

glumă, mai în serios – că, în momentul nașterii, Prâslea al nostru împlinise deja trei ani. Ajungând la vârsta adolescenței și apoi a primelor tinereți, devine un Paris, un Vronski sau un Julien Sorel. Mă rog, un Narcis cu farmecul la purtător. În relațiile cu sexul frumos, are un succes de invidiat. E ceva de speriat. Ceva... cum nu s-a pomenit poveste! Abordat frontal, racolat sau răpit pur și simplu, rivalizează cu anticul Ulisse, eroul de la Troia, cel care, în hoinăreala sa pe mare, este curtat, ademenit și sechestrat de frumoasele, posesivele și misterioasele Sirene. A se citi idila, în treisprezece episoade, cu madam profesoara, ispititoarea și irezistibila consoartă a „marinerului” de cursă lungă (pag. 61). Scenele de dragoste, deși inflamate fosforescent, au meritul de a respecta delicatețea, eleganța și pudoarea impuse masculilor alfa de bunele maniere. Citindu-le, mărturisesc cinstit, te duc cu gândul și cu imaginația la cele descrise cu multă artă de Mircea Eliade în *Maitreyi*, prin excelență, romanul prieteniei și al iubirilor gingașe.

Așa cum spuneam, cu fiecare amintire re trăită frumos și la cea mai înaltă tensiune, cu fiecare misiune îndeplinită – întotdeauna ireproșabil, la timp și întocmai – povestitorul se împăunează. Se dă ca exemplu. Se privește mândru și mulțumit în oglindă. Se expune în vitrină. Îi vine să-și spună și spune asemenea lui Radu Stanca: „*Sunt cel mai frumos din orașul acesta*”. Are și motive. E ofițerul perfect. E conștiinciozitatea profesională întruchipată! Nu încapе vorbă, e pe soluția catedrei. Are dreptate. Adevărul e de partea lui. Și, uite-așa, binele triumfă. Ca-n basmele lui Ispirescu. Și, ca să nu vorbesc cu păcat sau fără acoperire, propun spre degustare estetică un ilustrativ și concludent exemplu. Mai precis, schița *Un om deosebit* (pag. 191). Nu intru în detalii! Și, totuși, după părerea mea, tehnica folosită aici ține de puterea imaginației, de bogata intuiție creatoare a domnului Burdulea. În egală măsură – dacă mi se permite – de poezia adevărului din „zodiac”. Dar și de descurcările de care vrea să dea dovadă destoinicul ofițer. În fond și în fapt, înspre finalul schiței, autorul însuși, în stilul său caracteristic, cu dărnicie și cu generozitate, vine și ne decryptează tot misterul. Ne prezintă taina marilor succese: „am iarba fiarelor, care îmi deschide orice ușă”.

De pe alt palier privindu-l, omul n-are complexe. E dezinvolt. Atunci când are ceva de spus, apăsă o spune. Cu subiect și predicat. Chiar dacă unora nu le prea convine, le convine mai puțin sau nu le convine deloc. Nu e o critică. Nici un compliment. E o constatare. Atât.

Umorist căruia nu-i lipsește umorul, domnul Burdulea râde homeric atunci când absurdul, penibilul sau marea prostie o cer. O face cu procurorul Capră, cu aghiotantul ministrului de „răzbel”, dar, mai ales, cu nea Willy-baci, primarul care, în luarea sa de cuvânt la congresul partidului, se angaja solemn, din ordin venit de sus, firește, că va planta livezi pe toate dealurile din perimetrul comunei Teremia, localitate bănățeană situată geografic în plină câmpie. Bine, judicios și inspirat structurate, schițele domnului Burdulea sunt împănate cu pertinente incursiuni în politica vremii sau în istoria noastră recentă. Cu trimiteri și comentarii pe marginea spectacolelor vizionate: Aida, Carmen etc. Nu lipsesc, chiar abundă, citatele din filosofi, scriitori ori din savanți celebri. Dar nici proverbele, zicerile inspirate sau vorbele de duh. „*Povești și doine, ghicitori, eresuri*”, cum bine spus-a Eminescu. Toate la timp, cu un anume mesaj, și toate bine alese. Practica nu e nouă, dar e salutară. S-a recurs și se recurge adesea la ea atunci când se abordează o astfel de literatură. Insist, au folosit-o și alții. De la case mai mari. Nu dau nume, căci nu vreau să le fac publicitate.

Cu aceeași echidistanță, aș completa că „*Zodia Adevărului*” este scrisă de un cronicar autentic, doxat și intransigent. Unul cu vervă, imaginație și memorie de temut. Un atlet al dialogului și al replicii tăioase. Un meșter al reconstituirii. De la prima la ultima piesă – trebuie spus și o spunem acum – povestea curge limpede și lin. Sadovenian, fără grabă. De parcă ar fi depănată seara, în jurul focului, la Hanu-Ancuței. Cu toate acestea, nu m-aș grăbi să susțin că „zodiacul” domnului Burdulea este un triumf. O victorie. O mare reușită literară. Deocamdată, „*Zodia Adevărului*” nu este altceva decât ceea ce va fi. Mai ales dacă ne va surprinde cu o nouă ediție. Una revăzută și adăugită. Una mai suplă și mai primenită. Și, neapărat, una în care să-și aducă aminte și de acei colegi, colaboratori sau numai cunoscuți cu care România acelor vremi și-a apărât „sărăcia, și nevoile, și neamul”. Români obișnuiți, dar cu merite și spirit civic. Cu simț al datoriei și cu rezultate. Sunt marii anonimi, maestre! Sunt cei care au construit România modernă și care au predat-o la cheie, rotundă, frumoasă și întreagă atunci când sirena istoriei a sunat resetarea. Au predat-o, dacă ar fi să mă întrebați, cu codrii lui Eminescu, fâlnici și netăiați, cu Țara Ardealului, a exilatului Bălcescu, aci, la ea acasă. Cu Popa Tanda și conu' Leonida, *mon cher*! Cu „baladele și idilele” lui Coșbuc. În fine, cu *Oltul* lui Goga și, neapărat, cu poveștile și amintirile lui Creangă. Toate, expuse în librării și, fără pardon, incluse în manualele școlare. Dar și cu multe alte cele.

Fabrici și uzine construite din temelii și cu greu. Cinstit și îndelung. Cu grijă, cu mândrie de român și cu drag.

După cum sunt sigur că ați observat, m-am ferit să folosesc în comentariul meu cuvântul roman. Și asta, dintr-un singur și simplu motiv. Romanul are regulile, rigorile și restricțiile lui. Cere literalitate și relief interior, analiză psihologică și empatie față de personajele din carte. Presupune neastâmpăr creator și imaginație revelatoare. La fel, acțiunea – firul roșu al oricărui roman – se derulează după un plan riguros și coerent. Unul dinainte stabilit: debutează, crește, se diversifică. Atinge punctul culminant. Și se termină, ca întotdeauna, cu deznodământul. Nimic mai simplu! E ca la școală n'asa?! Introducere, cuprins și încheiere! Am deschis această paranteză, în speranța că venerabilul autor nu va face greșeala, ca atâția alții, de a se crampona de o idee, mai exact, de a-și considera – mort-copt – „zodiacul” un roman. Ca un confrate într-ale cuvântului, i-aș sugera să nu se lase sedus de gustul trecător al unor mode trecătoare. Nu, pentru că – sunt sigur – poate mai mult. Are memorie, imaginație și stofă de povestitor. Fin observator, este energic și inimos, activ, original și intransigent. Are idei. Caută și găsește soluții. Într-un cuvânt, și am spus totul, este un perfecționist.

Revenind la „zodiac”, îmi închei expozeul într-o notă colegială, de *fair play* și cât mai optimistă. Este o carte bine scrisă. După părerea mea, e încălzirea obligatorie dinaintea adevăratului meci. Cel în care Ioan Burdulea va ataca instituția sacrosanctă a romanului, teritoriu rezervat exclusiv semizeilor literaturii.

Valeriu Ilica

„SCRIITORUL” ȘI „CĂLĂUL”

Butade din memoria profesională

Era prin vara anului 1968, iar în gara Curtici a avut loc un eveniment de graniță, ce implica investigarea de către Securitate. Au fost audiate persoane prezente la locul faptei, CFR-iști, printre care unii de etnie maghiară.

Nu de mult se terminase reorganizarea administrativă. Se desființaseră raioanele și regiunile organizate după modelul sovietic și s-a revenit la organizarea teritorială românească, în județe. Așa că multe raioane, printre care Aradul, au devenit reședințe de județ.

Prin desființarea regiunilor, mulți ofițeri au fost relocați din centrul regiunii pe la noile județe. Noi, promoția 1967, care am fost repartizați inițial la raionul Arad, șapte locotenenți, am mai primit în aprilie 1968 încă trei colegi de la Timiș și unul de la Crișana. Eram unsprezece de toți.

Unul dintre colegi, Mișu Căldu, venit de la Timișoara, lucra la Biroul cercetări penale, condus de maiorul Vasile Ciulea. Om ce a văzut multe la viața lui. L-a angrenat și pe Mișu în cercetarea evenimentelor din gara Curtici.

Seara, ne adunam în dormitorul comun, de șase paturi, unde eram cazați, într-o aripă a sediului și povesteam – fără deconspirare – în ce cazuri eram angrenați „în muncă”: sortarea arhivei.

Mișu începe și ne povestește.

- Azi unul m-a făcut praf. Era și ungur și nu prea le avea cu româna. Greu de tot. Fiți atenți! Îl identificam după buletin, să completez capul declarației; zice nume, prenume, data nașterii, mamă – tată, domiciliu. Îl studiez. Părea un CFR-ist adevărat: chipiu, veston cu nasturi CFR, epoleți, doar pantalonii erau neconformi, îmbrăcat modest. Ajung la profesie, să completez declarația. Îl întreb:

- Profesia? Răspunsul vine fără ezitare.

- Scriitor!

Mă uit la el. Nu părea a fi scriitor. Eram nedumerit. Mă derutează. Nu completez rubrica. Repet:

- Profesia? Pe un ton mai ridicat.

- Scriitor!

Răspunde foarte serios, chiar mirat, că nu sunt convins de cele declarate.

- Dacă ești scriitor, la ce editură publici?, întreb ca să mă dau și eu doct.

- La nici o editură !

- Păi, nu ai spus că ești scriitor?

- Ba da! Sunt scriitor!

- Spune-mi atunci, un titlu de carte, pe care ai scris-o!

- Păi, scrierile mele, nu au titlu!

- Cum nu au titlu? Ridic eu tonul! Dacă ești scriitor, și publici, trebuie să aibă titlu! Spune-mi unul!

- Scrisoare de trăsură! Așa scrie la începutul foii pe care scriu. Apoi scriu destinația!

- M-ai încurcat de tot! Ce fel de scriitor ești dumneata?

- Scriitor de vagoane! răspunde ușurat, că eu până atunci îl suspectam de nesinceritate. Și continuă: eu scriu scrisoarea de trăsură, o completez singur, eu

sunt scriitorul, și o lipesc pe fiecare vagon, cu destinația din ultima gară. Profesia mea este „scriitor de vagoane”!

*

Eram atenți la cele spuse de Mișu Călău, el era implicat în profesie, noi ceilalți, de vreo câteva luni doar legam și numerotam documente de prin fișete și clasam la arhivă tot ce „lucrase” colegii noștri din vechea generație. Cât de curând avea să fie și el subiect de „bârfă și glume”...

Cercetarea evenimentului de la Curtici continua. A doua zi de la poveste, colegul nostru de promoție, Petrică Tiseanu, un oltean de Vâlcea, care pronunța cu greu *török* sau *tükör* (turc sau oglindă), era ajutor ofițer de serviciu, la intrare în sediu.

Pe la cinci după masă, sună la poartă un individ, care se prezintă a fi Vöröş János, din Curtici, care după pronunție era sigur ungur, dar care nu reținea cine și de ce l-a invitat la Securitate. Bâjbâia el ceva nume, de *tovaraș, hadnagy* (locotenent), dar pe limba lui. Repeta „*hogy mondjam, hogy mondjam*” (cum să zic, cum îi zice), dar olteanul nostru habar nu avea ce tot spune.

Petrică încearcă și prin semne, îi arată pe umăr, dacă are stele sau table. Janos pricepe, îi răspunde ..

- *Igen, csillag, igen!* Da! Stele! Și într-o revelație, pronunță *Gyilkos*, apoi în românește: *tovarăș locotenent Asasinu!*

Și parcă ușurat, zâmbeste, că și-a reamintit numele.

Petrică era și mai nedumerit, chiar derutat. Făcea fețe-fețe. Ca un oltean iute, cu reacție, iese din hol pe trotuar, poate întâlnește pe cineva să vorbească cu ungurul, să vadă ce vrea și pe cine caută.

Janos, văzând că Petre nu a înțeles ce vrea, tăcea. Trece o doamnă pe trotuar. Era chiar o tânără vecină, locuia alături de sediul Inspectoratului. Petre atacă, o solicită.

- Săru'mâna, mă scuzați, vorbiți maghiară?

- Da, oarecum, limbaj curent, uzual. Și îi trage un zâmbet simpaticului oltean.

- Vă cer un ajutor. Nu mă descurc cu tovarășul Janos, nu știu ce dorește. Vă rog să-l întrebați.

- *Uram, ki keres?* (Pe cine cauți?) Întreabă fata.

- *Az elvtárs Biztonsági Hóhér.*

Fata traduce: *pe tovarășul călău de la Securitate!*

Rămâne aproape șocată. Îl privește speriată pe Petrică al nostru, cu o grimasă de surprindere, aproape șoptit, glăsuiește:

- Doamne, n-am știut că aveți și călău la Securitate, cu toate că suntem vecini de 10 ani! Călău la Securitate!

- O fi o neînțelegere, răspunde jenat Petre. N-avem călău domnișoară dragă! Ce călău, ce călău..?!

Îi pică fisa lui Petre. Nu îi verificase identitatea după buletin. Îi cere Buletinul și descoperă că are domiciliul în Curtici, că acolo, după cum spusese Mișu, de la „cercetări penale” a avut loc un eveniment. Și face legătura.

- Vă rog, domnișoară, să-l mai întrebați cine l-a invitat.

- *Ki hívta meg a biztonságot?* (Cine te-a invitat la securitate?)

- *A milícia iroda vezetője Curtici.* (Șeful biroului de miliție Curtici).

Janos, traduce fata, spune că a fost invitat la Securitatea din Arad prin șeful biroului de miliție Curtici. Că trebuia să-l caute pe tovarășul locotenent Asasinu sau Călău pentru a da declarații în legătură cu evenimentul de la granița cu Ungaria de la gara Curtici. În sfârșit, Petre se dumirește care era scopul vizitei lui Janos la Securitate, dar nu era convins, că totuși domnișoara Marica, vecină cu sediul, a fost lămurită că Securitatea nu avea călău printre angajați. Tot încercând „s-o convingă”, până la urmă a luat-o de nevastă!

Abia când se lămurise despre scopul vizitei, apare și locotenentul Mihai Călău, colegul nostru Mișu, și îl ia pe Janos într-un birou să dea o declarație.

Era să omit. Dar nu pot să pronunț ce înjurături i-a tras Petrică tovarășului Asasinu, adică lui Mișu Călău.

Să știți că întâmplarea nu a rămas fără ecou, repede s-a „disipat”, a ajuns pe la urechile șefilor. Iar pentru a abolii din securitatea Arad profesia de călău, la propriu, rămasă din vremea Inchiziției, Mihai și-a schimbat numele.

Nu am permisiunea să vă comunic noul nume, cert este că sună bine, absolut românește.

P.S. – La întâlnirile pe care le-am avut cu colegii de promoție după anul 2015, întâlniri la care a participat și Mihai, aproape toți îl strigau cu vechiul nume: Călău! Călău! Călău! Nu le răspundea nimeni. O fi uitat și Mișu, eu nu!

Mi-a acordat permisiunea să-i scriu noul nume: Mihai Călinescu!

Nimic nu e fantezie. S-a întâmplat aieva. Inclusiv că Petrică Tiseanu s-a căsătorit cu Marica. Acum e plecat dintre noi. Odihnă ușoară, Petrică!

Col. (r) Alexandru Bochiș

COLTUL MIZANTROPULUI

„OCHIUL DRACULUI”

Am mai spus-o și altădată, am fost și rămân un fân al Uniunii Europene, tocmai de aceea m-a șocat incidentul neplăcut în care a fost implicată dna. Eva Kaili, la momentul respectiv vicepreședintă a Parlamentului European¹.

Se spune din bătrâni că „banii sunt ochii dracului” și este știut că dacă vrea, diavolul se poate strecura peste tot. De data aceasta necuratul se pare că a luat chipul unui șeic arab, din aceia cu burnuz, de prin părțile Qatarului și s-a infiltrat cu perfidie pe lângă Eva, punându-i în față un mare sac cu bani (nu știu de ce nu a folosit o servietă elegantă, cu cifru... cum nu știu suma și nici dacă în sac erau dolari sau euro). Șeicul-drac voia în schimb să se procedeze la niște matrapazlăcuri legate de Campionatul mondial de fotbal, care urma să se desfășoare în Qatar.

Dna. Eva Kaili, această grațioasă reprezentantă a Eladei, gândind că i-a pus mâna-n cap Zeus Olimpianul, a luat ofranda și a fugit cu ea acasă.

Nu vreau să fiu avocatul diavolului, dar vorbind de Elada m-a dus gândul la marele Demostene, genialul orator și om politic al glorioasei Atene, care la un moment dat a fost acuzat că ar fi delapidat suma de 20 de talanți (o sumă foarte importantă la vremea aceea). De teama pușcăriei, Demostene a fugit din Atena; ceva mai târziu, în urma unor tratative, s-a întors, a înapoiat cei 20 de talanți, a fost iertat și și-a putut relua nestingherit activitatea publică. Îmi place să cred că și dna. vicepreședinte Eva Kaili, această demnă urmașă a lui Demostene, ar fi procedat la fel, adică ar mai fi admirat o dată sacul și după aceea l-ar fi predat autorităților, dar nu a avut timp, căci poliția belgiană, dând dovadă de o „regretabilă” operativitate, i-a organizat un flagrant. Ce să-i faci? N-a fost să fie.

¹ S-a stabilit că Eva Kaili, împreună cu alte oficialități ale Parlamentului European, lobby-ști și membri de familie au fost influențați de Qatar, Maroc și Mauritania pentru a derula acte de corupție, spălare de bani și crimă organizată. Autoritățile din Belgia, Italia și Grecia au confiscat 1,5 milioane Euro în numerar, precum și computere și telefoane mobile. Până în prezent, Eva Kaili și alte trei persoane au fost puse sub acuzație (cf. Wikipedia).

Ne obișnuiserăm să credem că doar pe aici prin părțile Dâmboviței bântuie dracul cu sacul de bani târâș după el, dar uite că afurisitul lucrează și mai sus. Iată un motiv de „consolare” pentru noi.

Pentru că nu poți ști unde și când își bagă dracul coada, eu voi rămâne un mizantrop, dar și fan U. E, că doar nu aruncăm și copilul odată cu apa în care l-am spălat.

Pragmatic cum sunt, mă gândesc cu îngrijorare la miliardele de euro care ne vor parveni de la Uniunea Europeană pentru școli, spitale și agricultură; acești bani trebuiesc aghezmuți cât mai bine, ca să țină la distanță pe oricine ar vrea să ducă acasă ceva din aceste miliarde, cum s-a mai întâmplat în trecut, că dacă îl prindem, dracul l-a luat!

Dau și eu, ca mizantropul, vina pe draci, ca să nu spun cât de vulnerabili suntem noi oamenii indiferent de naționalitate, vârstă, sex, religie, când e vorba de bani.

Col. (r) Hagop Hairabetian

ÎN SPRIJINUL CULTURII DE SECURITATE

NOTE DE LECTURĂ ȘI EVENIMENTE

Lansare de carte la Arad

La 15 februarie 2023, membri ai **Sucursalei Arad** au participat, împreună cu un numeros public, în sala festivă „Ferdinand” a Primăriei Municipiului Arad la lansarea volumului *Ce s-a întâmplat de fapt – un dialog despre perioada postdecembristă*, apărut la Editura RAO sub semnătura domnului profesor Virgil Măgureanu, în colaborare cu ziarista Lavinia Betea.

Cartea a fost prezentată audienței de prof. univ. Ioan Biriș, un apropiat și vechi colaborator al autorului, precum și de Ovidiu Enculescu – directorul editurii. Desfășurată în condiții deosebite, în fața unui public numeros și elevat, divers, dornic de lectură și vizibil interesat de carte și de autor, lansarea a fost un succes. A fost o reușită. Carte-interviu, gândită împreună cu interlocutoarea și muncită îndelung, carte scrisă, rescrisă și transcrisă – după cum ne asigură ziarista Lavinia Betea – „dialogurile” se vor – și sunt – un amplu și autorizat document. Sunt o mărturisire. Un efort de memorie, făcut din nevoia de adevăr. De dragul adevărului și în numele lui. Membrii sucursalei Arad, prezenți la eveniment în număr mare, au trăit din plin momentul. S-au întreținut cu domnul profesor Virgil Măgureanu. Au primit autografe. Au depănat amintiri.

Cu elocința-i binecunoscută, în luarea sa de cuvânt, autorul cărții – ca de fiecare dată – a vorbit asistenței metodic și la obiect, convingător și aplicat: despre români și despre românism. Despre România viitorului. Despre oportunitățile, șansele și prioritățile ei. Cert lucru, am asistat cu toții la un veritabil curs universitar de patriotism autentic. De literatură și politică, sau despre arta și știința conducerii. Despre profilul liderului politic, despre carisma, competențele și calitățile sale. În fond și pe fond, discursul domnului profesor Virgil Măgureanu a fost un îndemn la încredere, verticalitate și mândrie națională. La demnitate și la optimism.

Col. (r) Nicolae Gherman, Președintele Sucursalei Arad

Bioterorismul. Introducere în problematica bioterorismului: origini, manifestări, cauze, substrat economic și financiar, volumul 1

În contextul actual, respectiv pandemia COVID-19 și întreg șirul de crize care a însoțit sau a succedat acest eveniment, ori se preconizează a-l succeda, abordarea subiectului simplu intitulat „**Bioterorism**” este mai mult decât salutară. Aceasta nu neapărat fiindcă pandemia COVID-19 ar constitui o acțiune din domeniul bioterorismului, ci pentru că amploarea, complexitatea și intensitatea efectelor sale în mod sigur vor da de gândit celor care planifică și organizează acțiuni teroriste. În a doua jumătate a anului 2022 era de așteptat ca pandemia să înceteze, dar mai mult ca sigur efectele sale (directe sau indirecte) vor mai persista încă multă vreme. Acest aspect este foarte important din perspectiva bioterorismului.

Lucrarea „*Bioterorismul. Introducere în problematica bioterorismului. Origini, manifestări, cauze, substrat economic și financiar*”, volumul 1, apărută la Editura Meteor Press din București, constituie o abordare oarecum atipică și cu atât mai interesantă, deoarece fenomenul bioterorist este pe larg analizat sub aspectul laturii sale economice, mai precis, din punct de vedere al elementelor economice care favorizează apariția acestui fenomen sau care deschid posibilități (in)directe privind acțiunile bioteroriste.

Lucrarea face în acest prim volum și o interesantă trecere în revistă a parcursului istoric al bioterorismului și al întrebuințării armamentelor chimice/biologice în diversele conflicte desfășurate de-a lungul epocilor. Cu toate că expunerea volumului 1 este amplă și detaliată, autorii (doi economiști, ca formație profesională) își anunță explicit intenția de a trece în volumele următoare la prezentarea detaliată a manierei în care dezvoltarea tehnologică din ultimele decenii poate participa în evoluția fenomenului bioterorist. Interesant este faptul că în această carte se preconizează și trecerea la o nouă etapă în dezvoltarea tehnologiei armamentelor biologice, și anume: **realizarea armamentelor hibride biochimice și întrebuințarea de mutanți în cadrul armelor biologice.**

Autorii au preconizat în acest fel chiar subiectul abordat în următorul volum din seria „Bioterorismul”: tendințele dezvoltării tehnologice a armelor biologice și chimice, utilizarea de armament biologic disimulat (în alimente sau alte lucruri aparent banale) și crearea de microorganisme mutant capabile să se conserve o anumită perioadă de timp în stare latentă, fiind aparent inofensive, pentru ca în anumite condiții fizico-chimice să se activeze, fie eliberând toxine, fie dezvoltându-și capabilități patologice. Lucrarea este cu atât mai interesantă cu cât autorii au acumulat deja o importantă experiență în domeniul studiilor de securitate: Daniela Georgiana Golea este autoare a unor lucrări științifice publicate de Editura Militară, care tratează chestiuni din domeniul securității, în vreme ce Cătălin Robertino Hideg este un întreprinzător din ramura medico-sanitară, având importante contribuții practice în domeniu, printre care și realizarea centrului de cercetare de la Călugăreni, dotat cu echipamente ultramoderne, existând și o suită de întâietăți pe care le-a realizat în domeniul medico-farmaceutic din România, în special în domeniul întrebunțărilor medicale ale colagenului.

De asemenea, informațiile conținute sunt girate de specialiști în domeniul cercetat și domeniile conexe abordate, respectiv de coordonatorul lucrării, Lucian Ștefan Cozma, dr. în științe militare și fizician, autor a mai multe publicații în domeniul militar, precum și de cei doi referenți științifici, pe partea economică, Andreea Florina Radu, dr. în științe economice și în sfera medicală, Christian Cozma, medic cercetător în Franța.

Primul volum s-a dovedit cel puțin interesant și, prin urmare, nu ne rămâne decât să așteptăm cu mare interes apariția următoarelor volume!

Col. (r) dr. Tiberiu Tănase

O interesantă publicație de specialitate: *intelligenceinfo.org*

Revista ***Intelligenceinfo*** (publicație trimestrială de informare, studii și comunicări din *intelligence*, geopolitică, securitate și *business intelligence*) este o publicație plină de conținut, abecedar al *intelligence*-ului românesc, cu articole bogate prin natura informațiilor puse la dispoziție și prin pregătirea de excepție a autorilor.

Vastitatea articolelor poate doar să deschidă apetitul intelectual al cititorului de rând, doritor de a pătrunde fascinantă lume a informațiilor, dar și a celor care vor să aprofundeze teme specifice legate de geopolitică, metodologii moderne de analiză, atât în securitate, cât și în *business intelligence*.

Societatea actuală este în continuă schimbare după cum am putut observa în ultimii ani, iar sistemul de învățământ pare că face cu greu față cerințelor tot mai mari, multitudinea informațiilor fiind din ce în ce mai variată, motiv pentru care e necesar să ne folosim de toate mijloacele veritabile puse la dispoziție pentru a înțelege societatea în care trăim, iar aceste publicații nu fac decât să deschidă noi orizonturi ale cunoașterii.

Revista este structurată pe mai multe capitole, de la cunoașterea *intelligence*-ului, cum este organizat și cum poate fi studiat, principii ale analizei în cadrul serviciilor secrete, rolul analiștilor de a filtra informațiile, toate acestea îndreptându-ne atenția la rolul pe care îl au serviciile de securitate în apărarea statului și cetățenilor, anticipând pericolele și prevăzând tendințele, astfel încât decidenții să poată lua cele mai bune decizii.

De asemenea, articolele legate de istoria începuturilor activității de informații pe teritoriul românesc au o importanță deosebită tocmai pentru că multe evenimente nu sunt cunoscute publicului larg.

„*Incursiune în lumea spionajului*”- cartea scrisă sub coordonarea domnului prof. univ. col. (r) Tiberiu Tănase, este un adevărat manual despre spionaj și începuturile lui încă din timpurile biblice.

Dezvoltarea culturii de securitate prin cooperare cu universități și alte structuri din domeniu, orientate spre formarea analiștilor de informații, este un alt obiectiv al acestor publicații.

De interes articolele încadrate la secțiunea geopolitică deoarece atrag atenția asupra unor așa-zise practici ale „statelor naționale moderne” de a controla populațiile prin diverse tehnici, iar sub acest aspect aș evidenția responsabilitatea uriașă a serviciilor de securitate, de apărare a cetățenilor.

Tot legat de securitate, la nivel internațional este amintit Tratatul de la Lisabona, proiectul ambițios al Uniunii Europene de a trece dincolo de propriile granițe prin promovarea valorilor sale: Pace, Democrație, Dezvoltare Durabilă și Comerț Liber și echitabil.

De actualitate, articolul referitor la *business intelligence*, datorită schimbărilor continue din mediul de afaceri, tocmai pentru a putea beneficia de metodele cele mai performante, adaptate propriilor afaceri.

Iată câteva motive pentru care această publicație merită parcursă cu atenție, tocmai pentru a descoperi evenimente istorice legate de *intelligence* și neobservate încă, pentru a înțelege provocările prezentului în diferitele sale forme și pentru identificarea de noi oportunități de abordare a viitorului.

Loredana Vrâncianu

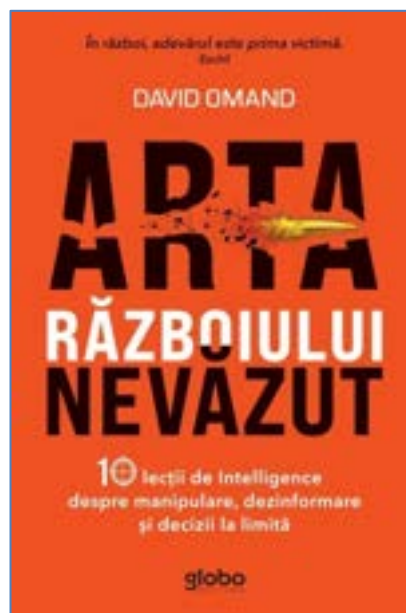
David Omand: Arta Războiului Nevăzut. 10 lecții de Intelligence despre manipulare, dezinformare și decizii la limită

David Omand este unul dintre cei mai experimentați ofițeri de *intelligence*, director din 1996 până în 1997 al Cartierului General pentru Comunicații al Guvernului britanic (*Government Communication Headquarters – GCHQ*), iar această lucrare a sa, întinsă pe 392 de pagini, poate fi considerată un manual deoarece contribuie la formarea unei gândiri analitice, dar și un ghid contra manipulării, dezinformării și chiar a perfecționării ofițerilor din *intelligence*.

Volumul¹ este structurat în patru părți –, „*Un analist vede (SEES) – patru lecții despre ordonarea gândurilor*”; „*Trei lecții despre verificarea raționamentului*”; „*Trei lecții despre folosirea inteligentă a intelligence*”; „*O ultimă lecție despre optimism*” – fiecare parte cuprinzând învățăminte ce pot fi aplicate atât de cei care lucrează în domeniul *intelligence*, dar și de către publicul larg care dorește să-și îmbunătățească viața de zi cu zi prin luarea eficientă a deciziilor personale. Fiind o lucrare scrisă de un expert, volumul abundă de exemple detaliate din propria experiență a autorului, ceea ce ajută la înțelegerea mai ușoară a „*lecțiilor*” și sfaturilor transmise.

Volumul debutează cu capitolul *De ce avem nevoie de aceste lecții pentru a dobândi independență în gândire, onestitate și integritate* (pag. 9 – 26), unde autorul începe cu prezentarea unui eveniment din cariera sa (invazia insulelor Falkland), ce efecte au rezultat în urma unor erori de judecată și încurajează cititorul să învețe să gândească ca analiștii de *intelligence*, întrucât „Toți ne confruntăm cu decizii și alegeri acasă, la muncă, la joacă”. După câteva pagini de autobiografie, autorul introduce modelul de gândire analitică SEES pe care l-a dezvoltat: *Conștientizare situațională, Explicare, Estimări și previziuni, Previzionare strategică*.

Cele patru lecții ale primei părți fac referire la modelul SEES, astfel: cum se poate forma conștiința situațională, testarea surselor de informație,

¹ David Omand, *Arta Războiului Nevăzut. 10 Lecții de Intelligence despre manipulare, dezinformare și decizii la limită*, București, Editura Globo, 2022

cauzalitate și explicație, metoda științifică *Inferența Statistică Bayesiană*, procesul prin care se realizează estimări și predicții, precum și avantajul de a avea o dezvoltare strategică pe termen lung.

Partea a doua oferă *Lecția 5*: unde se ilustrează, prin exemple, procesul *biasul de confirmare* sau *biasul de neconfirmare* care reprezintă dispoziția firească a oamenilor de a se îndoi de informațiile care sunt contrare idealurilor lor și acceptă, de cele mai multe ori, informațiile care se potrivesc cu acestea. Autorul detaliază cercetări psihologice despre „*capcane cognitive*” (individ, grup, instituțional) și că la aceste „*3 direcții principale*” individul trebuie să fie atent „*când va fi în joc angajarea unui raționament important*”. Concluziile finale au ca scop însușirea de către cititor a modului de gândire corect, un exemplu fiind acceptarea că o analiză complet obiectivă e imposibilă, autorul îndemnând cititorul să încerce să fie independent și neutru în gândire, să accepte că omul înțelege prin „*dispoziția*” și „*padul de atenție*”, să nu creadă ce vrea să audă și să creadă fiecare individ, să fie atent la presiunea „*gândirii de grup*” și, în special, să fie receptiv și să facă schimbare atunci când „*apar dovezi noi*”.

Lecția 6 prezintă gândirea conspiraționistă prin exemplul cazului James Jesus Angleton care, deși era un individ înzestrat, a devenit „*dezechilibrat emoțional*”. Tot în cadrul acestei *Lecții* se prezintă și detaliază *gândirea conspiraționistă de tip banda lui Möbius* (care este frecvent întâlnită la „*fanaticii ideologici și ai cultelor*”), *gândirea conspiraționistă modernă* (cazul 11 septembrie 2001), dar și cum să se gestioneze riscurile atunci când informațiile sunt incomplete.

Concluziile *Lecției 6* pun accentul pe semnele *conspirației*: lipsa dovezilor care susțin conexiunea în afara teoriei conspirației, complexitatea ei, faptele și speculațiile sunt amestecate și altele. Autorul îndeamnă cititorul la atenție, testare, aducerea aminte că „*obsesiile pot fi captivante*” și conștientizarea că poveștile conspiraționiste se răspândesc ușor și repede pe rețelele social media.

Lecția 7 înglobează informația răuvoitoare, informația eronată, dezinformarea, folosirea înșelăciunii și a dezinformării în politică, precum și riscurile expunerii publice a informațiilor rezultate din munca informativă secretă, indiferent de scop. *Lecția* se încheie cu măsuri recomandate pentru a ne feri de manipulare, înșelăciune și falsificare: deosebirea informării răuvoitoare („*informația e adevărată, dar nu s-a intenționat să fie publică*”), informării eronate („*informația este falsă, dar nu în mod intenționat*”) și dezinformării („*informația este falsă și recunoscută drept falsă înainte să fie lansată*”); obligația corectării

„informației eronate”²; abordarea cu suspiciune a informației adevărate care a fost transformată în armă prin scurgerea ei (mai ales on-line); conștientizarea că „fake news” este cea mai eficientă etc.; și, nu în ultimul rând, „poveștile false persistă în mediul înconjurător”.

Partea a treia integrează trei lecții despre folosirea inteligentă a *intelligence*, care abundă de exemple semnificative din istoria trecută și recentă, prezentate cu măiestrie de către autor. *Lecțiile 8, 9 și 10* sunt dedicate preponderent ofițerilor de *intelligence*, inserate din când în când și mici paragrafe cu situații de zi cu zi ce pot fi aplicate și de oamenii din afara domeniului (relații personale, căsătorie, negocieri comerciale etc.). Concluziile *Lecției 8* sunt legate de procesul de negociere, prin care autorul pune accent pe *analiza exhaustivă și atentă* a obiectivelor și motivației celeilalte părți (și viceversa).

Lecția 9 evidențiază valoarea parteneriatelor strategice, principiile care stau la baza unui parteneriat strategic de succes, de ce parteneriatele (indiferent de natura lor) sunt dificile și cum aplicarea managementului crizelor este cea mai bună variantă în parteneriate.

Pentru realizarea unor parteneriate strategice, cititorul trebuie să caute poziții reciproc avantajoase și să construiască spații de siguranță și încrederea între el și viitorul partener.

Ultima *lecție a părții a treia* ridică problema de actualitate la nivel global privind digitalizarea, punând accent pe partea mai puțin plăcută a acestei tehnologii, cum ar fi datele personale folosite pentru a trimite mesaje politice, dezinformări, site-uri false cu mesaje extremiste, atacuri răuvoitoare, furturi de date din spargerea conturilor etc. la care se adaugă și vechile metode denumite de autor „*smecherii murdare*”.

Lecția principală pe care autorul o dezvoltă este aceea că internetul dă mijloace noi și eficiente pentru „*promovarea subversiunii și răzvrătirii*” și propune aplicarea *analizei SEES sistematică* a pericolelor. Astfel, David Omand explică *analiza SEES* pas cu pas, folosind cazul „*amestecului Rusiei în campania prezidențială din SUA din 2016*”, trecând acest caz prin fiecare stadiu: *Stadiul 1: conștientizarea situațională; Stadiul 2: explicația; Stadiul 3: estimări și predicții (oportunitatea, vulnerabilitatea, susceptibilitatea); Stadiul 4: înștiințarea strategică*³. Prin acest exemplu analizat și trecut prin toate stadiile *analizei SEES sistemică*, autorul a dorit și a reușit să arate „un mod

² David Omand, *Arta Războiului Nevăzut. 10 Lecții de Intelligence despre manipulare, dezinformare și decizii la limită*, București, Editura Globo, 2022

³ David Omand, *Arta Războiului Nevăzut. 10 Lecții de Intelligence despre manipulare, dezinformare și decizii la limită*, București, Editura Globo, 2022

structurat de gândire care încearcă să pună în ordine o lume confuză” aplicat la amenințările informative digitale.

Din *Lecția 10* cititorul va reține: să învețe din acțiunile sub acoperire ale Rusiei în campaniile electorale din SUA și din Franța ce pericole au „subversiunile digitale”; să fie foarte atent la paginile de internet false și a „boților” care diseminează mesaje; să înțeleagă toate mijloacele online de dezinformare, manipulare folosite pentru interesele altora (de natură politică, extremistă etc.); să susțină companiile de IT care depun eforturi pentru reducerea pericolelor din mediu online; și, nu în ultimul rând, să fie precaut cui și în ce situații își dă datele personale și poate, astfel, reduce propria vulnerabilitate prin îmbunătățirea securității digitale.

Volumul se finalizează cu capitolul *O ultimă lecție despre optimism* (pg. 329 - 392), unde autorul își dezvăluie intenția de a arăta cititorului cum să devină mai rezistent la pericolele provocate de dependența de internet (efectele psihologice), intenționând ca lecția „să aibă o notă optimistă”.

Și această ultimă parte abundă de exemple detaliate din fapte petrecute de mult timp sau recente, dar și din statisticile și situații luate din realitatea de zi cu zi. Autorul încheie volumul cu măiestrie prin citarea lui David Hume, filosof și iluminist scoțian, figură centrală a secolului al XVIII-lea: „Există un grad de îndoială, precauție și modestie care ar trebui să însoțească permanent un gânditor just, în toate cercetările și deciziile sale”.⁴

Consider că această carte are valoare științifică, întrucât fiecare lecție a sa oferă modele explicative de gândire și tehnici de identificare a modelelor de manipulare și dezinformare ce pot ajuta toți cititorii în viața de zi cu zi, autorul fiind unul dintre cei mai buni ofițeri de *intelligence*, cu o bogată experiență de lucru cu guvernul britanic, de la Margaret Thatcher la Tony Blair.

Ing. Alexandra Silvia Polena

Inginer gr. II la Universitatea Politehnică din București, voluntar în cadrul Centrlui de Studii de Intelligence pentru Securitate și Geopolitică Aplicată.

⁴ David Hume, *An Enquiry Concerning Human Understanding* (1748), Oxford, Oxford University Press, ed. 1999, Secțiunea III, p. 102.

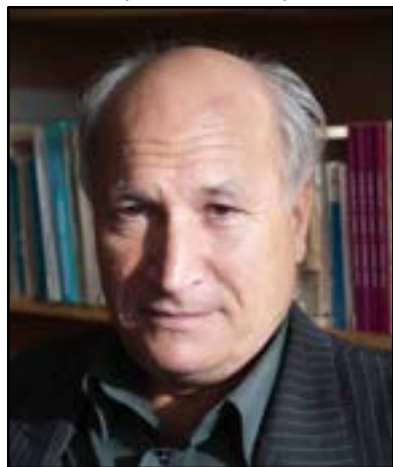
„Paginile Literare” cuprind contribuții ale membrilor ACMRR și ale veteranilor din serviciile de informații care au preocupări și prezențe publicistice în acest domeniu.

CORIN BIANU

- IN MEMORIAM -

Prin plecarea la stele, după o grea și îndelungată suferință, a col. (r) Ioan Cobianu, cunoscut sub al său pseudonim literar **Corin Bianu**, președintele Cenaclului literar-artistic din cadrul ACMRR-SRI, am pierdut un camarad de referință, atipic în multe privințe.

La 21 iunie ar fi împlinit 77 de ani. Născut în localitatea Pătroaia-Vale, județul Dâmbovița, într-o familie săracă, cu șase copii, a urmat liceul teoretic în orașul Găești, după care a urmat cursurile Școlii de ofițeri de informații de la Băneasa, care includea

și primii trei ani ai Facultății de Drept, pe care a absolvit-o cu gradul de locotenent în fierbinte august 1968. Doi ani mai târziu și-a luat licența în Drept.

Și-a desfășurat activitatea profesională pe profilurile Securitate Economică și Informații Interne/Apărarea Constituției, în 1991-1993 fiind locuitor al comandantului structurii județene a S.R.I. Argeș.

A debutat literar în anul 1971 cu poezii în revista *Amfiteatru*, publicând ulterior în presa literar-artistică.

A îmbinat armonios, atât cât s-a putut, activitatea informativă cu cea de creație literară. Primele apariții editoriale au fost romanul *În bătaia vântului* (1986), cartea de aforisme *Actori, teatru, muzică*, cu ilustrații de Horațiu Mălăele (1986), o plachetă de versuri *Amiaza demiurgului* (1987).

După trecerea în rezervă a lucrat o perioadă în calitate de consilier juridic la Ministerul Culturii, dedicându-se mai pronunțat creației literare. A publicat constant în reviste literar-artistice, având

totodată o consistentă prezență editorială pe o paletă largă de expresie : proză (*Regina din grădina fermecată*, povești pentru copii, 1997; *Drum fără întoarcere*, roman, 2001; *Agremin și încă ceva*, roman, 2007; *Văcăreștii la amiază*, roman istoric, 2011; *Marea tăcere*, roman, 2012; *Hannah și zidul*, roman, 2013; *Roaba cu motor*, proză umoristică, 2015; *Iisus*, roman, 2015; *Un thriller psihologic*, roman, 2020, poezie (*Iubirea ca fire*, 1997; *Lavi, Reformă dragă*, 2002; *Calesta Tian-Azaleea*, 2006, *Iarnă, bun venit*, 2007, *Cuvinte jucăușe, poezii ghidușe*, 2012), epigrame (*Poftim cultură*, 2009), religie (*Fecioara Maria – monografie*, 2020), parapsihologie (*Fenomene parapsihologice*, 1993; *Dematerializarea parapsihologică*, 1994; *Dicționar de parapsihologie*, 1996; *Clarviziunea, capacitate paranormală*, 1993; *Magie și paranormal, pas cu pas*, 2010).

Contribuțiile sale editoriale s-au bucurat de aprecieri din partea criticii literare, Corin Bianu devenind membru titular al Uniunii Scriitorilor. Menționăm doar un text evaluativ al apreciatului istoric și critic literar Mircea Coloșenco: „*Poezia corinbiană se decantează într-un creuzet încărcat cu coduri lirice divergente ce probează anvergura unei literaturi moderne. Esențialmente, modul său de configurare a imaginarului are perspectiva unei virilități, dată de reveriile senzuale, proiectată – prin expresii, când grațioase, când reci – cerebrale într-o luciditate de simboluri și combinații tipologice arhetipale genuine sau anomice*”.

Ioan Cobianu/Corin Bianu a fost de asemenea un animator și un dirigitor literar. Mulți ani a fost conducătorul Cenaclului epigramiștilor pe municipiul București. A fost o prezență activă în cadrul Societății Scriitorilor Târgovișteni. Din anul 2017, de la înființarea Cenaclului literar-artistic al ACMRR-SRI a fost conducătorul acestuia, contribuind la coagularea unui nucleu permanent și de calitate al membrilor Asociației cu preocupări de această factură. A avut contribuții semnificative la elaborarea rubricii permanente „*Pagini literare*” din revista „*VITRALII - Lumini și umbre*” și la editarea primei antologii cu creații ale membrilor cenaclului intitulată „*Sub drapel*”, apărută în 2019.

Corin Bianu a fost condus pe ultimul său drum pământean de consăteni, fiind considerat un remarcabil fiu al satului, de reprezentanți ai Societății Scriitorilor Târgovișteni, ai conducerii ACMRR-SRI, ai Promoției de ofițeri de informații 1968 și ai Cenaclului literar-artistic al ACMRR-SRI.

Pentru Corin Bianu, respectul nostru!

Dumnezeu să-l odihnească în pace, iar noi să-i păstrăm amintirea și să-i citim versurile.

COPILĂRIA CĂRȚII

În fața casei de demult,
Cotețul câinelui în lanț,
Ca efigie a veșniciei rurale.

Mai departe se înșiră acareturi sărmene,
Drept mărturii că în spatele oglinzii
Pulsează totuși, viața.

Încerci să scoți din biografie
Imaginea devenită jenantă,
Dar rămâne scrijelită
Pe fruntea ta.

BISERICĂ PE DEAL

Valuri încremenite în somnul de milenii
Sunt dealurile cu coame rotunjite,
Și numai mersul meu
Îngrijorat și grăbit,
Le face să pară alergând la infinit.

Peste verdele vegetal stins de toamna pustie
Turla aurie a unei biserici
Împrăștie în seninul zării
Tremurător dăngăt de clopote,

Ca un clopot ea însăși,
Pe pământul făgăduinței.

BOLNAVĂ, LUMEA MEA DE AZI

E lumea mea de-acuma prea debusolată,
De nu mai știu ce-i natural și ce nu e

Când plâng cu lacrimi mute, munți, păduri, orice,
De chiar și apa norilor e poluată!
Se scurge ploaia-n sol cu însușiri nocive,
Din transparentă-ajunse astăzi colorată,
Nici neaua nu mai cade alb-imaculată,
Activul planetar de-o vreme doar pasiv e.

Pe când de sus ne pică noxe cu duiumul,
Mă uit la cer, scrutând întrebător înaltul,

De ce-s bolnave planta, animalul, omul
Și parcă solul vechi l-am preschimbat cu altul?

N-avem vreo rezolvare, de-am crăpa atomul..
Să ne dorim salvarea doar de la Prea 'Naltul?!

CODRUL FRATE CU ROMÂNUL

Pădurea la români, din veșnicie viețuind,
Ne-a fost și adăpost și rudă de la început;
Croit pe-a ei măsură-s în ființa-i conținut,
Simțind în mine fibrele-i eterne cum se-ntind.

Ea crește singură, e moștenire din trecut,
O îngrijești sau nu, mlădițele i se extind,
Copacii ei magnifici, țara-n brațe o cuprind,
Îi dau și hrană și căldură și-i sunt trainic scut...

Pădurea-i blândă și suportă orice tratament,
E tot ce de la bravii străbunici ne-a mai rămas –
Oricât te-ai comporta cu arborii de neglijent,
De-i tai pe toți, lăsând pământul pe de-a-ntregul ras,
Uscate rădăcini rămân un tragic testament
Și-ajungem implicit în starea gravă de pripas....

ÎNTÂIUL OM NĂSCUT ROMAN ȘI MORT CA DAC

Ovidiu fu alungat cu blam dintre amici
La marginile lumii cunoscute, la Donar;
A acceptat la început vicisitudini, dar
Cu nobile speranțe-ndreptățite, că el nici

Nu va rămâne prea mult timp – ca tristeii veneticil...
Întârziindu-i rechemarea, cel artist cu har
Se adresa Cezarului în mod epistolar,
Scriind și-n graiul daco-geților poeme mici.

Barbarilor, făcându-le în limba lor pe plac,
Se menținea pe față-același patriot latin.

Legat etern de Roma, ca o creangă de copac,
Și-a dat suflarea ultimă-ntre getici mărăcini;

Înmormântat cu fast, aristocratul peregrin
A fost întâiul om, născut roman și mort ca dac...

OBICEIURI DE ODINIOARĂ...

Când vine iarna, solul nostru de departe,
Zăpada-mi amintește,-ntinsă și curată,
Ce mult mă-nfiora prezența-i așteptată,
De nelipsit vreodat', cum nu lipsește-a moarte!...

Mă simt din nou copilul pur de altădată,
În satu-nnămețit, colinde ca din carte
Strigându-i, mesager al fericitei soarte,
Că s-a născut Iisus în ieslea minunată...

Dar multul timp trecut înceteșează calea
Frumoaselor cântări sunând pe sub ferești,
Moderna vreme azi devine, iată, valea
Ce le rostogolește, ca fiind povești...

Privesc în timp nostalgic și mă-apucă jalea;
Copilule din mine, spune-mi unde ești?!

ADOLESCENȚĂ ÎN NATURĂ PROPRIE

Ca un capăt de țară, femeia –
Loc unde sfârșitul și începutul
Își au comună obârșia.

În fața ei găsindu-mă
Întreg și nevătămat,
Nu știu dacă sfârșitul
Ori începutul
Îl am de aflat.

Purta-mă-va viața cu sine oriunde, oricât,
Voi ști vreodată, sfârșit sunt, ori doar început,
Sau fi-voi doar, într-un fel, mai ușor,
Un natural și foarte simplu declanșator?

Femeia – un capăt de țară, pe care smerit îl sărut,
Cu dorul, cu mintea, cu inima mea de recrut,
La începutul vieții în care astăzi pășesc
Cu mișcări încă nesigure și pasul doar aparent bărbătesc.

DIN VIAȚA ȘI ACTIVITATEA ACMRR-SRI

CRONOLOGIE: DECEMBRIE 2022 – FEBRUARIE 2023

- **Ziua Națională a României** a fost sărbătorită la nivelul Sucursalelor ACMRR-SRI prin diferite activități omagiale și de socializare, precum și prin participarea la videoconferința ce a transmis ședința festivă organizată la nivelul conducerii instituției.

Este de menționat **ampla acțiune** organizată în perioada 30 noiembrie – 02 decembrie de col. (r) Savu Cerbureanu, președintele Sucursalei Ialomița, **sub coordonarea gl. bg. (r) Ion Preda**, vicepreședinte al ACMRR-SRI, **în stațiunea Amara**, la care **au participat aproximativ 220 de rezerviști și membri de familie** din Sucursalele **Constanța, Galați, Ialomița, Brăila, Tulcea și Călărași**. Din partea conducerii ACMRR-SRI a participat și gl. bg. (r) Vasile Mălureanu. Au avut loc activități festive, dar și competiționale și de socializare, evenimentul fiind deosebit de bine apreciat de către participanți.

- **22 decembrie:** Membri din conducerea **Sucursalei Cluj** au depus o coroană de flori la Monumentul **Eroului Martir Dumitru Coman**, din localitatea Rădaia, jud. Cluj, ucis de către iredentiști maghiari din Odorheiu Secuiesc la 22.12.1989.
- **23 decembrie:** Președintele ACMRR-SRI, **gl. mr. (r) Marin Ioniță** și reprezentanți ai **Sucursalei București**, precum și ai conducerii Brigăzii Antiteroriste, au depus, ca în fiecare an, **coroane de flori la locurile de veșnică odihnă și la monumentul dedicat luptătorilor antiteroriști** care au făcut jertfa supremă. În semn de înaltă prețuire a jertfei lor, după depunerea jerbilor au fost lansate în spațiu stoluri de porumbei albi.
- **29 decembrie:** Reprezentanți ai Biroului Executiv ai **Sucursalei Sibiu** l-au felicitat la domiciliul său **pe col. (r) Vasile Bucura, cu ocazia împlinirii a 90 de ani**. Ofițerul și-a servit țara de la vârsta de 19 ani, până la trecerea în rezervă în anul 1990. Cu o vivacitate deosebită și spirit al umorului pe care și le-a păstrat și la această respectabilă etate, col. (r) Vasile Bucura a depănat în prezența interlocutorilor amintiri din viața și cariera de ofițer de informații. Cu acest prilej, sărbătoritului i-a fost oferită o plachetă și o diplomă aniversară.

- *19 ianuarie 2023:* **Sucursala Vâlcea** a organizat a treia ediție a „*Revelionului rezervistului*”, la care au participat și colegi din **Sucursala Argeș**. Evenimentul a fost însoțit de un moment cultural, în cursul căruia domnul George Rotaru, istoric și scriitor, președintele Asociației de Vexilologie¹ „Tricolorul”, a scos în evidență personalitatea lui Nicolae Bălcescu (anul național Nicolae Bălcescu), Mihai Eminescu și Alexandru Ioan Cuza. Domnul George Rotaru a înmănat col. (r) Grigore Predișor și col. (r) Dumitru Șovar, președinții celor două Sucursale, Trofeul *Trienala Istoriei și Culturii Românești*, Rm.Vâlcea 2021- 2023. De asemenea, poezii **Sorin Aipu** de la **Sucursala Vâlcea** și **Constantin Vărășcanu** de la **Sucursala Argeș**, au citit din creațiile proprii.
- *03 februarie 2023:* La inițiativa Biroului de conducere, **Sucursala Cluj** a organizat, la Complexul hotelier „Royal” din Cluj-Napoca, un eveniment care a marcat unele schimbări survenite la nivelul conducerii Direcției Regionale de Informații Transilvania Vest. Au participat cadrele de conducere implicate în acest proces, precum și **gl. bg. (r) Ignat Nechifor**, **vicepreședinte al ACMRR**, conducerile Sucursalelor **Sibiu** și **Sălaj**.

Președintele Sucursalei Cluj, col. (r) Liviu Baniș, i-a decernat gl. bg. (r) Nicolae Bogdan, recent trecut în rezervă din conducerea Direcției Regionale de Informații Transilvania Vest, o Diplomă de Excelență din partea Comitetului Executiv al ACMRR, iar din partea Sucursalei Cluj au fost adresate mulțumiri pentru sprijinul acordat și pentru contribuția la consolidarea relațiilor camaraderesti dintre activi și rezerviști.

Gl. bg. (r) N. Bogdan a evocat atașamentul față de instituție a membrilor Sucursalei Cluj, iar ceilalți vorbitori au precizat că vor milita pentru menținerea relațiilor camaraderesti între rezerviști și cadrele active și vor sprijini activitățile sucursalelor din zonele aflate în responsabilitate.

Gl. bg. (r) Nechifor Ignat a evidențiat importanța reuniunii, modul de organizare, dar mai ales unitatea dintre sucursalele participante și a adresat mulțumiri comandanților la încheierea misiunii.

O interesantă alocuțiune a fost cea a col. (r) Ghilea Marius, din Sucursala Salaj, care a reliefat importanța familiei asupra bunului mers al activității profesionale. De asemenea, colegii cu talent poetic au recitat poezii dedicate acestui eveniment.

¹ Disciplina a istoriei care studiază steagurile din diferite epoci și țări.

PREZENȚI ÎN VIAȚA ȘI CULTURA CETĂȚII

- La sfârșitul anului 2022, **colegul nostru lt.col (r) Mircea Dorin Istrate, din Sucursala Mureș, membru al cenaclului literar-artistic al ACMRR-SRI**, a fost distins cu unul dintre cele două titluri de „*Pro Libro Senator*”, distincție acordată anual de Consiliul Județean Mureș, împreună cu Biblioteca Județeană, unor personalități ale culturii, științei și artei, din județ.
- Sărbătorile și tradițiile specifice de iarnă din zona Sibiu-Alba au fost evocate de **gl. bg. (r) Nechifor Ignat, din Sucursala Sibiu**, într-un articol ce reflectă momentele trăite personal, dar și aspecte „văzute, auzite sau citite”, apărut în „Gazeta de Ghirbom”, publicație informativă destinată locuitorilor localității menționate.

VITRALII – LUMINI ȘI UMBRE: PREZENȚĂ ȘI ECOURI

- Numerele 50 și 51 ale revistei au făcut obiectul unor ample prezentări în publicațiile, „*Tribuna*” (Sibiu), „*Crai Nou*” (Suceava), „*Servus Hunedoara*” și „*Accent Media*” (Hunedoara)
- Asociația „Fiii Ghirbomului”, al cărei președinte de onoare este colegul nostru **gl. bg. (r) Nechifor Ignat, din Sucursala Sibiu**, fiu al satului, a transmis redacției un mesaj de Anul Nou în care apreciază demersurile revistei vizând cinstirea memoriei eroilor care și-au jertfit viața pentru apărarea patriei, a credinței, libertății și demnității poporului român.

**„Pictez din pasiune, de plăcere, pentru bucuria eliberării din cotidian,
bucuria culorii!”**

La început de primăvară, anotimp dedicat tuturor doamnelor noastre, omagiem talentul feminin prezentând cititorilor câteva din creațiile colegei noastre Col. (r) **Florica Dumitru**, din Sucursala București, membră a Cenaclului literar-artistic al ACMRR-SRI, în prezent avocat, care adaugă profesiei pasiunea pentru artele plastice. După cum ne-a mărturisit, Florica Dumitru pictează „dintotdeauna”, dar și-a reluat pasiunea în 2019, când a trecut la pictura în ulei... „și de atunci nu m-am mai oprit”. Pictează cu egală pasiune

peisaje, flori, pădurea și marea, căci este convinsă – și suntem siguri că vă va convinge – că fiecare tablou are o poveste, o poezie!

POEZIA DIN TABLOU!

Fiecare tablou este o poezie,
Iar versurile sunt culori!
Dansează parcă, pe hârtie
Însă pe pânză sunt valori!

Fiecare tablou e o simțire,
Așa cum simți când scrii un vers,
Așezi în ramă o privire
Și la final are un sens!

Fiecare tablou e ca o rază
Ce te pătrunde până-n gând,
În zi deșartă este oază!
Și sufletului trist, alint.

Fiecare tablou este o poezie,
Iar versurile sunt culori,
Când îl privești, ascuți o simfonie
Cântată de o mie de viori!

oooOOOooo